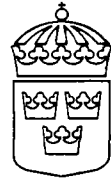

Socialutskottets betänkande

1989/90:SoU28

Godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter

1989/90
SoU28

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 1989/90:107 om godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter och de motioner som väckts med anledning av propositionen. Dessutom behandlas tre motioner som väckts under den allmänna motionstiden. Ett motionsyrkande om barnpornografi, som väckts med anledning av proposition 1989/90:70 om våldsskildringar i rörliga bilder m.m. behandlas också.

Socialutskottet tillstyrker förslaget i propositionen att Sverige godkänner konventionen men avstyrker med anledning av motioner (m, c och mp) förslaget om en reservation såvitt avser artikel 37 punkt c. Utskottet föreslår vidare med anledning av två c-motioner att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en närmare analys än som varit möjlig i detta sammanhang bör göras av hur långt konventionens krav i denna del får anses gå. Skulle denna analys visa på någon brist i svensk lagstiftning eller praxis på området bör en ändring på lämpligt sätt övervägas. Övriga motioner avstyrks.

11 reservationer (m, fp, c, v och mp) och två särskilda yttranden (fp resp. mp) har avgivits.

Propositionen

I proposition 1989/90:107 om godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter föreslår regeringen riksdagen att godkänna konventionen med förbehåll beträffande bestämmelserna om åtskiljande av barn och vuxna i artikel 37 punkt c.

Motioner väckta med anledning av propositionen

1989/90:So49 av Sten Svensson m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om valfrihet för barnfamiljer,
2. att riksdagen för att uppfylla konventionens artikel 34 beslutar om en fastställd åldersgräns på 18 år för barn i pornografiska sammanhang i enlighet med vad i motionen anförts,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändringar i lag för att säkerställa barns rätt att hållas avskilda från vuxna vid förvar,
4. att riksdagen beslutar anta hela FN-konventionen om barnets rättigheter utan reservationer.

1989/90:So50 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en ändring i förslaget till konventionstext i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i sekretesslagen, 7 kap. 4 § så att barn inte hindras att få vetskap om sina biologiska föräldrar.

1989/90:So51 av Barbro Evermo Palmerlund m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om godkännade av FN:s konvention om barnets rättigheter,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om mindre organisationers möjligheter att delta i informations- och utbildningsarbetet för att sprida kunskap om FN:s konvention om barnets rättigheter.

1989/90:So52 av Maria Leissner (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändringar i svensk lagstiftning och andra rutiner för att Sverige skall kunna tillträda FN-konventionen om barns rättigheter.

1989/90:So53 av Karin Söder m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen godkänner konventionen om barnets rättigheter utan reservation,
2. att riksdagen begär en rapport från regeringen till nästkommande riksmöte om vilka åtgärder som vidtagits för att sprida information om konventionen och dess innehåll,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att konventionen om barns rätt måste beaktas i det statliga biståndsarbetet,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att förslaget om en barnombudsman bör förverkligas snarast för att i vårt land bevaka de yngres rättigheter,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den bör verka för att inom Nordiska rådet en åtgärdsplan för uppföljning och efterlevnad av FN:s barnkonvention kommer till stånd.

1989/90:So54 av Anita Stenberg m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen gör sådan ändring i lag om kriminalvård i anstalt m.fl. lagar som innehåller bestämmelser om frihetsberövande så att konventionen kan godkännas utan av regeringen angivet förbehåll mot artikel 37 punkt c),

2. att riksdagen hos regeringen begär utredning och förslag till en grundlagsfäst princip om barnets bästa i så god tid att lagen kan träda i kraft under nästa valperiod,

3. att riksdagen omedelbart beslutar att koncessionssystemet för lokala kabelsändningar skall omfatta alla typer av satelliter,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om att Sverige i internationella sammanhang aktivt bör verka för att åldersgränsen för att inte få använda barn i direkta fientligheter höjs till 18 år.

1989/90:So55 av Ulla Tillander m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen godkänner konventionen om barnets rättigheter utan reservation,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en familjepolitik som bygger på valfrihet,

3. att riksdagen beslutar om att införa en 18-årsgräns i brottsbalkens 16 kap. 10 a §.

Motioner väckta under den allmänna motionstiden år 1990

1989/90:So625 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att FN:s barnkonvention, efter genomgång och eventuell nödvändig anpassning till svensk lagstiftning, föreläggs riksdagen för ratificering.

1989/90:So640 av Karin Söder och Pär Granstedt (c) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen inrättar en nationalkommitté med uppdrag att bevaka barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention.

1989/90:So645 av Margareta Israelsson m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en omedelbar svensk ratificering av konventionen om barnens rättigheter,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett särskilt organ med ansvar att se till att konventionen genomförs i vårt land,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av möjligheter för barn- och ungdomsorganisationerna att genomföra en särskild upplysningsaktion kring FN-konventionen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att aktionen riktas främst till barnen och meddelar deras rättigheter att delta, få information och göra sin röst hörd.

Motion väckt med anledning av proposition 1989/90:70 om våldsskildringar i rörliga bilder m.m. och som kulturutskottet överlämnat till socialutskottet

1989/90:Kr5 av Ingrid Sundberg m.fl. (m) yrkande 8, vari hemställs att riksdagen beslutar om en fastställd åldergräns på 18 år för barn i pornografiska sammanhang i enlighet med vad som i motionen anförts.

Yttranden

Konstitutions-, justitie-, lag-, utrikes-, försvars- och socialförsäkringsutskotten har yttrat sig över propositionen och motionerna. Yttrandena fogas till betänkandet som *Bilaga 1–6*.

Utskottet

Bakgrunden till konventionen

Den 20 november 1989, på trettioårsdagen av tillkomsten av FN:s förklaring om barnets rättigheter, antog generalförsamlingen, efter ett långvarigt och komplicerat arbete, utan omröstning konventionen om barnets rättigheter. Konventionen öppnades för undertecknande den 26 januari 1990. Sverige undertecknade konventionen samma dag. Den 15 mars 1990 hade konventionen undertecknats av 76 stater och ratificerats av två stater, Ghana och Vietnam.

Konventionen blir bindande för de stater som undertecknat och ratificerat den. Konventionen träder i kraft trettio dagar efter dagen för deponering av det tjugonde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet. För stat, som deponerar ratificerings- eller anslutningsinstrument senare än denna dag, träder konventionen i kraft trettio dagar efter det att dess instrument deponerats.

Konventionen om barnets rättigheter består av en inledning och 54 artiklar. I en första del, omfattande artiklarna 1–41, ges bestämmelser i sak om barnets rättigheter. Dessa artiklar kan i sin tur delas in i grupper av bestämmelser om barnets rätt till liv och utveckling, bestämmelser om rätt till trygghet och skydd och bestämmelser om rätt till egen talan och respekt. I del två, omfattande artiklarna 42–45, ges bestämmelser om hur efterlevnaden av konventionen skall kontrolleras

och garanteras. I en tredje del, omfattande de resterande artiklarna, ges bestämmelser om undertecknande, ratificering, anslutning och ikraftträdande.

Bakgrunden till konventionen är naturligtvis barnens situation i världen för närvarande. I propositionen beskrivs denna situation bl.a. på följande sätt.

Hälften av jordens befolkning utgörs av barn och ungdomar. I många länder i tredje världen är barns och ungdomars andel av befolkningen än större.

Den verklighet som barn och ungdomar möter är i många länder och i många situationer långt från den verklighet som eftersträvas i konventionen. Visserligen har förbättringar skett på vissa områden men på många andra har barn och ungdomar blivit mer utsatta än tidigare. Särskilt i tredje världen har barns situation i många avseenden försämrats.

Enligt FN:s barnfond, UNICEF, kommer under 1990-talet ca 1,5 miljarder barn att födas. Av dessa kommer 100 miljoner att dö före fem års ålder — såvida inte levnadsvillkoren för barn i tredje världen ändras radikalt under detta årtionde. Till detta kan läggas, att undernäring och sjukdomar som ofta ger men för livet är den framtid som väntar en stor del av tredje världens barn. Likväl har anslagen till hälsovård minskat under 1980-talet i tre fjärdedelar av Afrikas och Latinamerikas länder.

Men det är inte enbart barnadödligheten och hälsoproblemen som utgör en så negativ del av verkligheten i tredje världen. Även på andra områden är situationen katastrofal. Ett exempel: det finns nu mer än 900 miljoner analfabeter och nästan alla lever i utvecklingsländerna.

Man brukar grovt räkna med att omkring en halv miljard människor är handikappade. En fjärdedel av dessa, 120 miljoner, är barn, men bara cirka en miljon får hjälp.

Antalet övergivna barn ökar, liksom ungdomsbrottslighet och drogmissbruk bland barn och ungdomar. I Sydostasien synes barnprostitution och barnarbete tillta. Senare årtionden har vidare fört med sig inslag i barns verklighet som tidigare inte var lika förekommande, bl.a. miljöförstöringen och de lokala krig som främst drabbar civilbefolkningen. Miljöförstöringen drabbar särskilt barnen.

I världens olika konflikthärddar är barn soldater, medlemmar antingen i ordinarie styrkor eller i gerillagrupper och därmed aktiva deltagare i förhärjande och dödande.

Ett resultat av bl.a. de många konflikterna i världen är flyktingproblemet. Hälften av världens flyktingar, dvs. ca åttio miljoner individer är i dag barn. Dessa barn lever under förhållanden som är upprörande och helt oacceptabla. Det är självklart att även barns och ungdomars själsliga utveckling i hög grad äventyras av dessa svåra materiella förhållanden. I sammanhanget får dock inte glömmas bort, framhålls det i propositionen, att största delen av barnen och ungdomarna i vår del av världen lever under goda förhållanden och utvecklas till vuxna

personer som väl förmår ta ansvar för sina liv. Även där de materiella villkoren är någorlunda acceptabla får dock många barn och ungdomar illa.

Frågor om anpassning av svenska bestämmelser och om förbehåll vid en ratificering

Regeringen föreslår i propositionen att Sverige godkänner konventionen med visst förbehåll. Utskottet återkommer till denna fråga efter en genomgång av de artiklar som föranlett motioner.

Definitionen på barn

I artikel 1 anges vad som avses med barn i konventionens mening. Enligt artikeln är varje människa under 18 år barn, om inte barnet har blivit myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet.

Ombudsmannen för etnisk diskriminering (DO) påpekar vid den remissbehandling som föregått propositionen att utlänningslagstiftningen bygger på ett familjebegrepp innefattande man, hustru och ogifta barn under 16 år. DO anser att en anpassning av lagstiftningen måste ske utifrån artikelns definition av barn.

Enligt föredraganden medför definitionen i och för sig inga problem för svensk del. Artikel 1 innebär inte att man i all nationell lagstiftning rörande barn och ungdomar måste ha en åldergräns av 18 år. Det är endast beträffande de rättigheter som behandlas i konventionen som man har att utgå från att dessa rättigheter avser alla personer under 18 år.

I *motion So52 av Maria Leissner (fp)* yrkas ett tillkännagivande om att den svenska utlänningslagen bör anpassas till konventionens definition av barn (*yrkandet delvis*).

Socialförsäkringsutskottet framhåller i sitt yttrande 1989/90:SfU3y följande.

Föredragande statsrådet har i denna fråga anfört i propositionen att artikeln inte innebär att man i all nationell lagstiftning rörande barn och ungdom måste ha en åldersgräns av 18 år. Det är endast beträffande de rättigheter som behandlas i konventionen som man har att utgå från att dessa rättigheter avser alla personer under 18 år. Motionen i denna del får anses besvarad med vad som sålunda anförts.

Socialutskottet instämmer i vad socialförsäkringsutskottet anfört och avstyrker därmed motion So52 (fp) yrkandet delvis.

Principen om barnets bästa

Enligt artikel 3 skall vid alla åtgärder som rör barn barnets bästa komma i främsta rummet. Principen gäller åtgärder som vidtas av offentliga organ men också sådana som vidtas av privata sociala välfärdsinstitutioner.

Svensk rätt rörande barn och ungdomar utgår från principen om barnets bästa. Principen är förankrad i grundlagen genom bestämmel-

ser i 1 kap. 2 § regeringsformen om att det grundläggande målet för den offentliga verksamheten skulle vara den enskildes välfärd i olika avseenden. Det åligger därvid det allmänna att särskilt verka för social omsorg och trygghet och för en god levnadsmiljö.

Principen om barnets bästa framgår uttryckligen av exempelvis vårdnadsregler i föräldrabalkens 6 kap. och av 27 § socialtjänstlagen. Principen uttrycks också men med andra ord än barnets bästa i t.ex. 1 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) (jfr 2 och 3 §§ i den nya LVU som träder i kraft den 1 juli 1990, prop. 1989/90:28, SoU15, rskr. 112, SFS 1990:52) och i 4 kap. 6 § föräldrabalken om förutsättningar för adoption.

Även vid utformningen av bl.a. reglerna om barn och unga i brottmålsprocessen har principer om barnets bästa varit av grundläggande betydelse. Som exempel kan nämnas 7 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, som medger häktning av den som är under 18 år endast när det föreligger synnerliga skäl för detta. Sådana skäl måste också enligt 30 kap. 5 § brottsbalken föreligga för att någon skall kunna dömas till fängelse för brott som han eller hon begått före fyllda 18 år. En domstol kan också döma till lindrigare straff än vad som är stadgat för brottet när den tilltalade är under 21 år (29 kap. 7 § brottsbalken). Särskilda regler gäller vidare till skydd för barn som målsägande (se bl.a. lagen, 1988:609, om målsägandebiträde) och när barn hörs under förundersökning rörande brott (15-19 §§ förundersökningskungörelsen, 1947:948).

Enligt propositionen är tillämpningen av denna princip en lagstiftningsfråga men i hög grad också en fråga om tillämpning av lagstiftningen och praktiskt handlande över huvud taget. Att barnets bästa skall komma i främsta rummet utesluter, enligt föredraganden, inte att även andra hänsyn får tas men innebär att vad som bäst gagnar barnet i första hand skall vara vägledande.

I motion So54 av Anita Stenberg m.fl. (mp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär utredning och förslag till en grundlagsfäst princip om barnets bästa i så god tid att lagen kan träda i kraft under nästa valperiod (*yrkande 2*). Av grundläggande betydelse i konventionen är, enligt motionärerna, att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet. Detta är, enligt motionärerna, en så viktig överordnad princip att den bör grundlagsfästas i svensk rätt. Frågan är om det skall ske i form av ett målsättningsstadgande enligt 1 kap. 2 § regeringsformen eller som en tvingande grundläggande rättighet enligt 2 kap. regeringsformen.

Konstitutionsutskottet anför i sitt yttrande 1989/90:KU8y följande.

Principen om barnets bästa är en av utgångspunkterna för den offentliga verksamheten Sverige. Målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen ger uttryck för detta genom att det allmänna åläggs att särskilt verka för social omsorg och trygghet och för en god levnadsmiljö. Mot denna bakgrund saknas det enligt utskottet anledning att ytterligare

befästa principen genom en särskild målsättningsbestämmelse i regeringsformen. Ej heller anser utskottet det påkallat att utöka bestämmelserna om grundläggande fri- och rättigheter i 2 kap. regeringsformen med en bestämmelse om barnets bästa. Konstitutionsutskottet föreslår således att motion So54 yrkande 2 avstyrks.

Socialutskottet instämmer i vad konstitutionsutskottet anfört och avstyrker därmed motion So54 (mp) yrkande 2.

Åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i konventionen

I artikel 4 förbinder sig konventionsstaterna att vidta lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i konventionen. Av artikeln framgår att när det gäller ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter skall konventionsstaterna vidta åtgärderna med utnyttjande till det yttersta av tillgängliga resurser och, om det behövs, inom ramen för internationellt samarbete. Bestämmelser om skyldigheten att informera om konventionen finns i artikel 42 som behandlas under ett senare avsnitt.

Innebörden av artikel 4 är, enligt föredraganden, att det inte är tillräckligt att garantera rättigheterna i lag utan konventionsstaten har ett ansvar för att förhållandena på de olika områden som berörs av konventionen också rent faktiskt motsvarar konventionens krav.

För svensk del torde det, enligt föredraganden, just vara tillämpningen av den lagstiftning som berör barn och ungdomar som kräver särskild uppmärksamhet. Verkligheten stämmer inte alltid överens med vad som sägs i våra regler och i en del fall uppnår vi inte de mål som är syftet med reglerna. Även om detta i mycket är frågor som, enligt föredraganden, faller utanför de överväganden som bör göras i detta sammanhang innebär det att konventionen har en stor roll att spela i alla nationella sammanhang som har med barn och ungdomar att göra.

I praktiken innebär artikeln, enligt föredraganden, att man måste ställa högre krav på ett rikt land än ett fattigt. För Sveriges del innebär det således, att vi hela tiden måste ställa oss frågan: Gör vi tillräckligt för våra barn och ungdomar med hänsyn till att Sverige är ett förhållandevis rikt land? Frågan kan, enligt föredraganden, naturligtvis knappast besvaras generellt men får stor betydelse så fort vi har att ta ställning till resursanvändning inom barn- och ungdomsområdet.

I motion So51 av Barbro Evermo Palmerlund m.fl. (s) hemställs om ett tillkännagivande om vad som anförts i motionen om godkännande av konventionen (yrkande 1). Motionärerna framhåller att det är av vikt att så många länder som möjligt ansluter sig till konventionen och vill understryka vikten av att Sverige aktivt verkar för detta.

FN-konventionen är avsedd att tillämpas på ett världsomfattande plan och motionärerna menar därmed att vissa åtgärder bör vidtas i svensk rätt och praxis, även om de inte är direkt påkallade av konven-

tionens godkännande. I opinionsbildning och som vägledning för andra länder, där åtgärder är behövliga, kan en sådan svensk anpassning till konventionen vara av stort värde.

I *motion So645 (s)* hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts om ett särskilt organ med ansvar att se till att konventionen genomförs i vårt land (*yrkande 2*). Sverige bör enligt motionärerna i likhet med FN tillsätta en särskild genomförandegrupp med ansvar för att genomlysna samhällets olika sidor och föreslå sådana åtgärder som behövs för att uppfylla konventionens krav.

I *motion So53 av Karin Söder m.fl. (c)* hemställs att riksdagen uttalar att förslaget om en barnombudsman förverkligas snarast för att i vårt land bevaka de yngres rättigheter (*yrkande 4*). Motionärerna anser att det är trist att diskussionen om en barnombudsman ännu inte gett något synbart beslut. Frågan bör nu enligt dem ges prioritet inom regeringen. Vad som krävs är institutionellt stöd både att stärka minderårigas rättsliga ställning och att det skapas resurser att övervaka mer tematiskt olika myndigheters handläggning av frågor som berör individer under 18 år. Det är enligt motionärerna inte givet hur detta skall organiseras rent konkret, sannolikt kommer det att krävas olika, kompletterande lösningar. I detta sammanhang bör frågan inte bli liggande och lösningar bör sökas som respekterar frivilligorganisationernas viktiga roll i detta sammanhang.

De synpunkter som motionärerna för fram i motion So51 stämmer enligt utskottet väl överens med dem som redovisas i propositionen. Något tillkännagivande med anledning av motionen behövs alltså inte. Motion So51 (s) yrkande 1 avstyrks. Utskottet återkommer i det följande till frågor om anpassning av svenska bestämmelser med hänsyn till de olika artiklarna i konventionen.

Enligt utskottet bör ansvaret för att tillräckliga åtgärder vidtas ligga på regeringen och de berörda myndigheterna. Något behov av ett sådant särskilt organ som förordas i motion So645 finns inte enligt utskottet. Motion So645 (s) yrkande 2 avstyrks därför.

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat frågan om inrättande av en statlig barnombudsmannatjänst. I betänkandet 1989/90:SoU17 gjorde utskottet för ett par månader sedan följande bedömning.

Utskottet anser att barnens villkor i samhället och barnens utsatthet med rätta har kommit att uppmärksammas alltmer. Utskottet vill återigen understryka att utskottet ser positivt på åtgärder som syftar till en bättre bevakning av barnens intressen. Inrättandet av en centralt placerad barnombudsmannatjänst kan vara en sådan åtgärd. Flera olika funktioner kan knytas till en sådan ombudsman, t.ex. att skapa opinion i olika frågor som är viktiga för barn. Utskottet anser att förutsättningarna för att inrätta en statlig barnombudsmannatjänst på lämpligt sätt bör utredas ytterligare. Utredningen bör avse, förutom arbetsuppgifterna för en barnombudsman och avgränsningen av dessa uppgifter mot andra myndigheters och organisationers uppgifter, även

de organisatoriska frågorna och frågan om finansieringen av verksamheten. Sveriges åtaganden vid en ratificering av FN:s barnkonvention bör enligt utskottet också beaktas.

Vad utskottet anförde borde riksdagen med anledning av de då aktuella motionerna som sin mening ge regeringen till kännna. Reservation avgavs av (m). Riksdagen följde utskottet (rskr. 172).

Utskottet vidhåller sin nyligen redovisade inställning i fråga om inrättande av en statlig barnombudsmannatjänst. Något nytt tillkännagivande till regeringen i frågan är inte påkallat. Utskottet avstyrker därför motion So53 (c) yrkande 4.

Utskottet återkommer i ett senare avsnitt till ett motionsyrkande om inrättande av en nationalkommitté för Barnets rättigheter med uppgift att sprida information om konventionen och dess innehåll.

I motion So53 (c) tas också upp två frågor om internationella insatser från svensk sida med anledning av konventionen.

I *yrkande 3* hemställs sålunda att riksdagen uttalar att konventionen om barns rätt måste beaktas i det statliga biståndsarbetet. Enligt motionärerna bör den svenska biståndspolitiken — både den bilaterala och den multilaterala — utformas så att den blir barnorienterad.

Konventionen blundar, enligt motionärerna, inte för att fattigare stater kan få problem att genomföra en del rättigheter som kräver materiella resurser. Avsikten är att resursproblemen skall kopplas till en diskussion om bistånd. En bärande tanke i konventionen är, enligt motionärerna, att dess genomförande är en internationell angelägenhet. Inget annat fördrag om mänskliga rättigheter har ett så tydligt samband mellan problem och bistånd. I andra fall talas det ju inte sällan om att avbryta bistånd när en regering inte fyller måtten vad gäller mänskliga rättigheter. Här är alltså greppet det motsatta, åtminstone så länge som vederbörande regering visar god vilja.

Kopplingen till biståndet kommer, enligt motionärerna, att bli avgörande för konventionens framtid. Att de fattiga staterna vågade acceptera konventionens långtgående krav berodde nog just på löften om stöd från FN-organ och rika länder. Svensk biståndspolitik bör enligt motionärerna uppfylla detta krav.

I propositionen framhålls det internationella samarbetet som komplement till utvecklingsländernas egna ansträngningar för att säkerställa de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. I artikel 45 ges också, påpekas det, den kommitté som skall granska efterlevnaden av konventionen en rätt att vidareförmedla, från en konventionsstat, en framställning om rådgivning och bistånd till bl.a. FN:s fackorgan, FN:s barnfond (UNICEF) och till frivilligorganisationer.

Enligt föredraganden är det internationella biståndets volym otillräcklig. Det är endast tre OECD-länder förutom Sverige, som nått upp till det av FN fastställda målet för det officiella biståndets andel (0,7 %) av bruttonationalprodukten. Det finns en klar överensstämmelse

mellan de största bidragsgivarna, inklusive Sveriges, inriktning i biståndssamarbetet och stadganden och anda i konventionen om barnets rättigheter.

I propositionen ges ett flertal exempel på detta.

Sveriges statsminister är, framhålls det i propositionen, en av sex stats- och regeringschefer som tagit initiativ till ett särskilt toppmöte om barn. Syftet med mötet, som äger rum i New York i höst, är att öka medvetenheten på högsta politiska nivå om barnets situation, dess betydelse för morgondagens värld och de möjligheter som redan finns till positiva insatser.

Utrikesutskottet anför i sitt yttrande 1989/90:UU3y följande.

Inom ramen för utskottets årliga behandling av regeringens budgetförslag för det internationella utvecklingssamarbetet tas frågan upp om insatser till förmån för barn såväl bilateralt som genom internationella organisationer (senast i 1989/90:UU15). Utskottet konstaterade då som svar på en motion från centerpartiet att barnen har en central roll som mottagare av svenskt bistånd. Utskottet framförde vidare: "Sverige har länge varit en av de två största bidragsgivarna till FN:s barnfond UNICEF. Samtidigt som vi ger stora bidrag har Sverige i UNICEF:s styrelse arbetat för att barnfondens verksamhet skall utvidgas genom fondens samarbetsländer, andra FN-organ och internationella organisationer.

Eftersom mer än halva befolkningen i ett u-land är just barn kommer barnen också i hög grad i åtnjutande av alla andra former av bistånd som Sverige ger, såväl bilateralt som multilateralt. Exempel på åtgärder som direkt syftar till att förbättra barnens förutsättningar är det svenska stödet till primärhälsovård, AIDS-bekämpning och -kontroll, familjeplanering, nutrition, vatten och sanitet m.m.

Sverige har redan tagit initiativ till ett särskilt toppmöte om barnens villkor. Mötet skall äga rum i början av FN:s generalförsamling i september 1990. Förhoppningen är att detta möte skall få konkreta resultat dels genom att barnkonventionens ratificering och tillämpning påskyndas, dels i form av åtaganden i barnkonventionens anda."

De bestämmelser om barns rättigheter som återfinns i konventionen söker regeringen redan efterleva i biståndssamarbete med olika mottagarländer och i vårt biståndssamarbete med andra givar- och mottagarländer inom ramen för de internationella organisationerna. Utskottet utgår från att regeringen även framgent i hög grad kommer att tillse att bestämmelserna om barnens rättigheter beaktas i det statliga biståndssamarbetet.

Mot denna bakgrund avstyrker utrikesutskottet motionen i denna del.

Socialutskottet delar utrikesutskottets inställning. Utskottet avstyrker därmed motion So53 (c) yrkande 3.

I samma *motion, So53 (c)*, hemställs också att riksdagen uttalar att regeringen bör verka för att inom Nordiska rådet en åtgärdsplan för uppföljning och efterlevnad av FN:s barnkonvention kommer till stånd (*yrkande 5*). Motionärerna framhåller att Nordiska rådet vid sin session i Reykjavik behandlade frågan om nordiskt samarbete vid förverkligande av intentionerna i konventionen. Där fastslogs bl.a. att de nordiska länderna utan dröjsmål bör ratificera konventionen, samt att en harmonisering bör komma till stånd när det gäller ländernas lagar.

Nordiska rådet beslutade vid sin 38:e session i mars 1990 med anledning av ett medlemsförslag väckt av Karin Söder m.fl. att rekommendera de nordiska länderna att ratificera konventionen och arbeta för att alla länder ratificerar den och att rekommendera Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för uppföljning och efterlevnad av konventionen.

Utrikesutskottet konstaterar i sitt förenämnda yttrande att Nordiska rådet enigt beslutade att rekommendera Nordiska ministerrådet att utarbeta en nordisk åtgärdsplan avseende uppföljning och efterlevnad av konventionen. Utrikesutskottet utgår ifrån att Sveriges regering är pådrivande i denna fråga så att planen skyndsamt kan framläggas. Enligt vad som framförts i det medlemsförslag som låg till grund för rådets beslut skall åtgärdsförslaget innehålla en juridisk del som skall undersöka möjligheterna till harmonisering och anpassning av berörda lagar i de olika nordiska länderna. Detta välkomnas av utrikesutskottet som en del av det löpande arbetet inom Norden, syftande till ökad lagharmonisering och rättsgemenskap. Motion So53 yrkande 5 får härmed anses besvarad enligt utrikesutskottet.

Socialutskottet instämmer i vad utrikesutskottet anfört och avstyrker därmed motion So53 (c) yrkande 5.

Familjepolitiken

Frågan om valfrihet i familjepolitiken berörs inte i någon artikel i konventionen. I sammanhanget kan dock mera allmänt pekats på ett par bestämmelser.

I inledningen till konventionen erinras om att det i förklaringen om de mänskliga rättigheterna sägs att barn har rätt till särskild omvårdnad och hjälp. Det framhålls också att familjen bör ges nödvändigt skydd och bistånd med hänsyn till att familjen är den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön särskilt för barns utveckling och välfärd.

Enligt artikel 18 skall konventionsstaterna göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Föräldrarna eller vårdnadshavaren har enligt artikeln det främsta ansvaret för barnets uppfostran och utveckling. För föräldrarna eller vårdnadshavaren skall därvid barnets bästa komma i främsta rummet. Konventionsstaterna åläggs att ge lämpligt bistånd till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran. Konventionsstaterna skall därvid säkerställa utvecklingen av institutioner, inrättningar och serviceorgan för vård av barn. Vidare skall konventionsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att ett barn till förvärvsarbete föräldrar har rätt att åtnjuta den barnomsorg som barnet är berättigat till.

Artikel 27 behandlar barnets rätt till en viss levnadsstandard. Enligt punkt 1 erkänner konventionsstaterna rätten för varje barn till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, mora-

liska och sociala utveckling. I punkt 2 fastslås att det är föräldrarna eller andra som är ansvariga för barnet som inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser i första hand är skyldiga att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling.

I punkt 3 förpliktas konventionsstaterna att i förhållande till sina nationella villkor och inom ramen för sina resurser vidta lämpliga åtgärder för att bistå föräldrar och andra som är ansvariga för barnet att genomföra barnets rätt till den levnadsstandard som anges i artikeln. Vid behov skall konventionsstaterna därvid tillhandahålla materiellt bistånd och utarbeta stödprogram, särskilt i fråga om mat, kläder och bostäder.

I två motioner tas frågor upp om valfriheten för barnfamiljerna resp. i familjepolitiken.

I *motion So49 av Sten Svensson m.fl. (m)* hemställs om ett tillkännagivande till regeringen om vad som anförts i motionen om valfrihet för barnfamiljer (*yrkande 1*). Motionärerna påpekar att konventionen på ett flertal ställen deklarerar att det är föräldrarna, eller den som i förälders ställe har vårdnaden om barnet, som är ansvarig för barnets uppväxt. Det allmännas uppgift skall endast utgöra den yttersta garanten om detta inte går att uppfylla. (Artikel 18 punkt 2 resp. artikel 27 punkt 3).

Skall Sverige uppfylla konventionens krav på att det i första hand är föräldrarna som är ansvariga för barnets uppväxt och tillskapande av drägliga levnadsvillkor, måste den svenska lagstiftningen, enligt motionärerna, ändras till förmån för bl.a. alternativa barnomsorgsformer och vårdnadsbidrag.

Inte vid något tillfälle nämner konventionen, enligt motionärerna, att "säkerställa utvecklingen av institutioner, inrättningar och tjänst för vård av barn", endast innebär monopoliserad kommunal barnomsorg, som endast kommer en del barn till del. Tvärtom ger konventionen, enligt motionärerna, möjlighet också för Sverige att lämna den planstyrda och havererande barnomsorgspolitik, till förmån för en politik baserad på familjens val.

Motionärerna pekar på att de vid flera tillfällen — senast under den allmänna motionstiden — har presenterat förslag på en politik som verkligen skulle ge vårdnadshavare en reell möjlighet att välja det som passar den enskilda familjen bäst och hänvisar till motionerna 1989/90:Sf259, So633 och So642.

I *motion So55 av Ulla Tillander m.fl. (c)* hemställs om ett tillkännagivande om vad som anförts i motionen om behovet av en familjepolitik som bygger på valfrihet (*yrkande 2*). Svensk lagstiftning svarar enligt motionärerna i allt väsentligt väl mot konventionens normer. Det är dock viktigt att rättstillämpningen blir föremål för en kontinuerlig dialog och granskning. Kraven att uppfylla konventionens bestämmelser måste inskräpas att bli en självklar uppgift i det statliga, regionala och lokala arbetet med barn och ungdomsfrågor. Upprättandet av en konvention innebär, framhåller de, inga garantier för att dess intentioner genomförs i praktiken. För att det skall bli möjligt på detta

område krävs en medveten samhällelig satsning att få till stånd en variationsrik och resultatnriktad familjepolitik. Motionärernas inställning när det gäller barnomsorgen innebär att ökat utrymme ges mångsidigheten. Med barnets bästa för ögonen skall föräldrarna ges reella möjligheter att välja den barnomsorgsform som för dem passar bäst. Familjedaghem, kooperativa, ideella och privata lösningar krävs därför. Föräldrarna skall också få bestämma om de under en tid av barnets uppväxt vill vårda barnen själva. För att detta skall bli möjligt krävs införandet av ett vårdnadsbidrag. Verklig valfrihet och föräldraansvar bör vara två grundstenar i familjepolitiken. Barnomsorgen måste vidare komma alla till del och vara av god kvalitet.

I den nu aktuella propositionen sägs bl.a. följande om konventionen och den svenska familjepolitiken. Grundvalen för den svenska familjepolitiken är att föräldrarna har det främsta ansvaret för barnet. I detta ligger att det är föräldrarnas uppgift att främja barnets utveckling till en självständig och mogen individ med förmåga att samarbeta med andra, att komma fram till egna omdömen och att kunna fatta egna beslut. I ansvaret ligger också att föräldrarna är skyldiga att tillse att barnets materiella behov tillgodoses.

Samhället kan inte och skall inte ersätta föräldrarna. Däremot kan samhället söka ge föräldrarna det stöd som är nödvändigt för att de skall kunna fylla sin uppgift. Samhället är skyldigt att komplettera föräldrarna så att barnet erhåller den omsorg som är en förutsättning för barnets utveckling.

Vad som sägs i konventionen om fördelningen av uppgifter mellan föräldrarna och samhället och om uppgifternas innehåll stämmer väl med inriktningen av den svenska familjepolitiken. I konventionen betonas just den till konventionen anslutna statens skyldighet att bistå föräldrar och vårdnadshavare då dessa fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran. I konventionstexten pekas i detta sammanhang på statens skyldighet att säkerställa utvecklingen av institutioner, inrättningar och serviceorgan för vård av barn. Särskilt nämns barnets rätt till barnomsorg.

Den svenska familjepolitiken är uppbyggd på följande sätt. Barnbidraget och andra former av ekonomiskt stöd till barnfamiljer ger dessa familjer ökade ekonomiska reurser utöver vad den egna inkomsten medger. Föräldraförsäkringen ger föräldrar och barn ekonomiska förutsättningar för tid tillsammans i större utsträckning än som annars varit möjligt, framför allt under barnets första levnadstid men även senare. Vidare kan familjepolitiken sägas bygga på barnomsorgen och en väl utvecklad gemensam sektor, som bl.a. tillhandahåller mödrar och barn hälso- och sjukvård.

Genom föräldraförsäkringen har föräldrar rätt till ersättning och genom föräldraledighetslagen rätt till ledighet för att vårda barn. Det finns inte något annat land där föräldrarna har möjlighet att i så stor utsträckning som i Sverige vara lediga från sina arbeten för att ta hand om sina barn. För närvarande ger föräldraförsäkringen en förälder rätt att vara ledig sammanlagt ett år under barnets första åtta år med ersättning motsvarande sjukpenningen. Därutöver tillkommer rätt till

ledighet under 90 dagar med ersättning motsvarande den s.k. garantinivån (60 kr. per dag). För vård av sjukt barn kan vidare en förälder vara ledig 90 dagar per barn och år.

På förslag av regeringen beslutas om en successiv utbyggnad av föräldraförsäkringen.

— — —

Barnomsorgen intar en central plats i samhällets service till barnfamiljerna. För förskolebarnen finns daghem, familjedaghem, deltidsgupper och öppna förskolor. För skolbarnen finns fritidshem, öppen fritidsverksamhet och familjedaghem. För mål och innehåll i barnomsorgen har riksdagen angett riktlinjer. Utifrån dessa har det pedagogiska programmet för förskolan resp. fritidshemmen utarbetats.

Utbyggnaden fortsätter, enligt föredraganden, i snabb takt.

Socialutskottet och socialförsäkringsutskottet har vid upprepade tillfällen behandlat frågor om valfrihet i familjepolitiken.

I betänkandet 1988/89:SoU17 anförde socialutskottet bl.a. att den ökade förvärvsfrekvensen bland kvinnor och intresset hos föräldrar att förena förvärsarbete med vård och ansvar för barn gjorde det önskvärt att samhället underlättade för föräldrarna att förena föräldraskapet med en insats på arbetsmarknaden. En utökad och därmed förbättrad föräldraförsäkring var enligt utskottets uppfattning det bästa medlet att ge föräldrarna möjligheter att förverkliga sina ambitioner i det här avseendet. Det var därvid väsentligt att förmånerna utformades så att båda föräldrarna fick en rell möjlighet att ta ansvar för barnets vård och utveckling, ansåg utskottet och fortsatte:

En av fördelarna med ersättning på sjukpenningnivå är att den ger varje småbarnsförälder möjlighet att stanna hemma från sitt förvärsarbete för att kunna vårda sitt barn. Om ersättningen läggs på en fast, lägre nivå medför detta i allmänhet att den förälder som har den lägsta förvärvsinkomsten — vilket vanligtvis är mamman — blir den som får ta det huvudsakliga ansvaret för vården av barnet. En sådan konstruktion av ersättningen till föräldrarna är otillfredställande inte minst från jämställdhetssynpunkt.

Utskottet ansåg sammanfattningsvis att en utbyggd föräldraförsäkring var att föredra framför ett vårdnadsbidrag och avstyrkte de då aktuella motionerna med hänvisning härtill.

Frågan om valfriheten i vård och omsorg behandlades av socialutskottet mera allmänt i betänkandet 1989/90:SoU17 i samband med behandlingen av olika frågor om inriktningen av socialpolitiken. Utskottet anförde bl.a. följande.

Som framgår av den tidigare redovisningen har det vuxit fram alternativ som komplement till den offentliga sektorn. Sedan tidigare har olika privata vårdformer funnits. Nu ökar också de kooperativa alternativen, vilket utskottet anser är positivt. Samtidigt vill utskottet understryka att det är ett starkt och berättigat önskemål att de sociala tjänsterna erbjuds på ett likvärdigt sätt för alla medborgare. Det är således inte tillräckligt att tjänsterna är tillgängliga för alla ur ekonomisk synpunkt. Detta talar enligt utskottet för att de sociala tjänsterna även i fortsättningen i huvudsak utförs inom den offentliga sektorn.

Utskottet framhöll vidare.

I en gemensam trepartimotion (m, fp, c) tas upp frågor om familjepolitikens allmänna inriktning. I motionen läggs bl.a. fram förslag om vårdnadsbidrag. Motionen kommer att behandlas i utskottets familjepolitiska betänkande, men utskottet vill här kortfattat erinra om sina tidigare invändningar mot det föreslagna vårdnadsbidraget. I betänkandet SoU 1987/88:12 ansåg utskottet att vårdnadsbidraget motverkar jämställdheten mellan föräldrarna, att det skapar stora marginaleffekter för dem som vill övergå från hemarbete till förvärvsarbete, att det innebär rundgång och byråkrati, eftersom man först får ett bidrag och sedan drar av kostnaderna för barnomsorgen samt att det äventyrar utbyggnaden av barnomsorgen. Dessutom förstärker vårdnadsbidraget orättvisor och minskar valfriheten, ansåg utskottet och avstyrkte förslaget. Riksdagen följde utskottet. (res. m, fp, c gemensamt). I betänkanterna 1988/89:SoU17 och 1988/89:SoU6y anförde utskottet som sin uppfattning att en utbyggd föräldraförsäkring var att föredra framför ett vårdnadsbidrag.

Frågor om vårdnadsbidrag har därefter helt nyligen på nytt behandlats av utskottet i betänkandet 1989/90:Sou27. Utskottet vidhöll då sin tidigare inställning och tillade:

Visserligen har den fortsatta utbyggnaden av föräldraförsäkringen av statsfinansiella skäl skjutits på framtiden. Målsättningen är emellertid att försäkringen så snart det är möjligt byggs ut till 18 månader.

Utskottet avstyrkte därmed de förslag resp. tillkännagivanden om vårdnadsbidrag som framförts i de då aktuella motionerna.

När det slutligen gäller statsbidrag till barnomsorg som drivs i vinstsyfte, har utskottet uttalat att sådan barnomsorg inte kan godtas eftersom den innebär risk för segregation av omsorgen och för att oseriösa företag lockas att etablera sig (se 1988/89:SoU18 s. 11).

Utskottet kan inte finna att konventionen på något sätt tar ställning i frågan om vilken valfrihet som bör finnas inom familjepolitiken. Utskottet erinrar om vad som anförts i propositionen i denna del. Utskottet vidhåller sin tidigare inställning när det gäller frågan om valfriheten inom familjepolitiken, bl.a. i fråga om införandet av vårdnadsbidrag. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna So49 (m) yrkande 1 och So55 (c) yrkande 2.

Rätt att från födelsen förvärva ett medborgarskap

I artikel 7 sägs bl.a. att barnet skall registreras omedelbart efter födelsen och skall ha rätt att förvärva ett medborgarskap. Konventionsstaterna skall säkerställa genomförandet av denna rättighet i enlighet med sin nationella lagstiftning och sina åtaganden enligt tillämpliga internationella instrument på detta område, särskilt i de fall då barnet annars skulle vara statslöst.

Enligt 2 kap. 7 § regeringsformen får ingen medborgare som är eller har varit bosatt i riket berövas sitt medborgarskap annat än då han samtidigt blir medborgare i annan stat.

Lagen (1950:382) om svenskt medborgarskap bygger på härstamningsprincipen. Den innebär att föräldrarnas medborgarskap avgör vilket medborgarskap barnet får. Om modern är svensk medborgare får barnet alltid svenskt medborgarskap. Samma sak gäller om fadern är eller vid sin död var svensk medborgare och gift med barnets mor. Om en svensk man gifter sig med en utländsk kvinna blir ett gemensamt barn, som fötts före äktenskapet, svensk medborgare om barnet är ogift och inte har fyllt 18 år.

Den som inte får svenskt medborgarskap på det här sättet genom föräldrarna kan bli svensk medborgare genom naturalisation. Det kan ske efter ansökan samt i vissa fall enbart genom en anmälan.

Den som är statslös eller politisk flykting kan bli naturaliserad svensk medborgare efter fyra år i Sverige.

Det finns statslösa barn i Sverige. Vanligen är det fråga om barn till statslösa personer som kommit till Sverige som flyktingar. Det kan också förekomma att ett barn, vars föräldrar är utländska medborgare, på grund av lagstiftningen i föräldrarnas hemland inte får deras medborgarskap.

Svea hovrätt har i sitt remissvar föreslagit att lagen om svenskt medborgarskap ändras så att barn som föds i Sverige av statslösa föräldrar erhåller svenskt medborgarskap vid födelsen. Liknande synpunkter har framförts av statens invandrarverk och Svenska röda korset. Enligt Sveriges Kristna Ungdomsråd bör Sverige se över möjligheterna att tillförsäkra statslösa flyktingbarn en nationalitet när de kommer till Sverige.

Rätten att förvärva ett medborgarskap enligt punkt 1 i artikel 7 i konventionen motsvarar enligt propositionen vad som redan gäller för Sveriges del enligt artikel 24 punkt 3 konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Vidare bör enligt propositionen också nämnas 1961 års konvention om begränsning av statslöshet, som Sverige ratificerat. Innebörden av dessa konventioners bestämmelser liksom av den nu aktuella konventionens bestämmelser är inte att ge ett statslöst barn en ovillkorlig rätt från födelsen till medborgarskap i det land barnet föds i utan rätten får villkoras genom nationell lag och i enlighet med landets internationella åtaganden, såsom anges i den nu aktuella artikelns punkt 2. Svensk rätt torde därför enligt propositionen inte komma i konflikt med artikelns stadganden.

I *motion So52 (fp)* yrkas ett tillkännagivande om att en översyn bör göras för att konventionens krav skall uppfyllas så att barnet från födelsen skall ges rätt att förvärva ett medborgarskap (*yrkandet delvis*).

I princip föreligger enligt motionärerna två situationer där ett barn i Sverige kan leva utan medborgarskap och således vara statslös:

1. Genom födelsen, antingen av statslösa föräldrar eller av föräldrar vars hemlands lagstiftning inte automatiskt ger barnet medborgarskap så länge barnet är utanför landets gränser.
2. Genom invandring.

För båda kategorierna finns det för närvarande olika tidsgränser för när det blir möjligt att söka svenskt medborgarskap. För personer med flyktingstatus är det fyra års hemvist i Sverige och för övriga fem år.

Socialförsäkringsutskottet anför i sitt yttrande 1989/90:SfU3y följande.

Motionären tolkar konventionstexten så att den ger barnet en ovillkorlig rätt till medborgarskap *redan från födseln*. Utskottet kan inte finna att så är fallet. I propositionen har framhållits att rätten att förvärva ett medborgarskap enligt den aktuella punkten i konventionen motsvarar vad som redan gäller för Sveriges del enligt artikel 24 punkt 3 konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Innebörden av denna konvention och 1961 års konvention om begränsning av statslöshet liksom den nu aktuella konventionens bestämmelser är inte att ge ett statslöst barn en ovillkorlig rätt från födseln till medborgarskap i det land barnet föds i, utan rätten får villkoras genom nationell lag och i enlighet med landets internationella åtaganden. Utskottet avstyrker på grund av det anförda bifall till motionen även i denna del.

Socialutskottet delar socialförsäkringsutskottets inställning och avstyrker därmed motion So52 (fp) yrkandet delvis.

Rätten att få vetskap om sina föräldrar

I artikel 7 sägs bl.a. att barnet, så långt det är möjligt, skall ha rätt att få vetskap om sina föräldrar och bli omvårdad av dem.

Den svenska lagstiftningen bygger också på att faderskap till barn i görligaste mån skall fastställas.

Enligt 7 kap. 4 § sekretesslagen (1982:100) gäller sekretess inom socialtjänsten om enskilda personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. Regeringsrätten har i ett par avgöranden med stöd av nämnda bestämmelse funnit att uppgift i barnavårdsakt rörande faderskap inte kan lämnas ut till det berörda numera vuxna barnet.

Under remissbehandlingen togs sekretessfrågan upp av Rättsutskottet. Det är enligt organisationen viktigt att barns rätt till namn och vetskap om sina föräldrar följs upp även bland barn i Sverige, t.ex. vissa flyktingbarn. Det har t.ex. förekommit att det i handlingar som rör barnet har angivits "fader okänd" trots att fadern varit känd, men utvisad. Det finns enligt organisationen också barn i Sverige som lider svårt av att inte ha sin livshistoria tillgänglig eller levande, som inte känner sitt ursprung. Det gäller barn som flyttas mellan olika fosterhem och institutioner utan att information följer med dem om för dem viktiga personer och händelser. Garantier för att det inte inträffar måste skapas både med bestämmelser och med information till berörda om de negativa effekterna för barnen av detta.

I propositionen behandlas i detta sammanhang endast frågan om huruvida en bestämmelse i inseminationslagen (1984:1140) är förenlig med artikeln, vilket bedöms vara fallet.

I motion So50 av Lars Werner m.fl. (vpk) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i sekretesslagen, 7 kap. 4 §, så att barn inte hindras att få vetskap om sina biologiska föräldrar (yrkande 2). I barnkonventionen finns en klart uttalad rättighet för barn att få vetskap om sitt ursprung, vilka som är deras biologiska föräldrar, en rättighet som borde vara en självklarhet, anför motionärerna. I Sverige lägger sekretesslagstiftningen hinder i vägen för detta. Som en följd av att Sverige skriver under konventionen måste det göras en ändring i 7 kap. 4 § sekretesslagen så att undantag görs för den som vill få kunskap om sina biologiska föräldrar, framhåller motionärerna.

Konstitutionsutskottet anför i sitt yttrande 1989/90:KU8y följande.

Den rätt att få vetskap om föräldrar som konventionen stadgar tillgodoses i svensk lagstiftning bl.a. genom den långtgående skyldigheten för socialtjänsten att i oklara fall utreda faderskap och i barnets intresse få faderskapet fastställt. Det förhållandet att sekretesslagen i undantagsfall kan lägga hinder i vägen för vetskap om vilka uppgifter som kommit fram i en faderskapsutredning eller liknande utgör enligt utskottets mening inte hinder för godkännande av konventionen i denna del.

Det är emellertid enligt utskottets mening angeläget att intresset av att en person skall kunna få tillgång till uppgifter om sin börd i möjligaste utsträckning kan tillgodoses. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att barnets intresse av att få sådan vetskap har beaktats i inseminationslagen (1984:1140) som ger ett barn som avlats genom insemination rätt att självt få del av uppgifter om spermagivaren under förutsättning att barnet nått tillräcklig mognad. Enligt utskottets mening finns det anledning för regeringen att i lämpligt sammanhang överväga en ändring av sekretesslagen för att tillgodose det nämnda intresset.

Konstitutionsutskottet, som dock inte är berett att nu förorda den yrkade lagändringen, föreslår att socialutskottet avstyrker motion So55 yrkande 2.

Socialutskottet delar konstitutionsutskottets inställning att det finns anledning för regeringen att i lämpligt sammanhang överväga en ändring av sekretesslagen för att tillgodose intresset av att en person skall kunna få tillgång till uppgifter om sin börd. Svensk lagstiftning har som konstitutionsutskottet också framhåller i andra sammanhang hävdad att en person har rätt att få tillgång till uppgifter om sitt ursprung. Inte heller socialutskottet är dock berett att förorda att den i motionen yrkade lagändringen nu genomförs. Socialutskottet avstyrker därför motion So50 (vpk) yrkande 2.

Skiljande av barn från föräldrar

Artikel 9 punkt 1, innehåller bl.a. regler om ett barns skiljande från föräldrarna. Artikeln tar sikte på att ett skiljande av barnet från föräldrarna skall få ske mot deras vilja endast efter beslut av behöriga myndigheter och när en sådan åtgärd är nödvändig för barnets bästa.

I propositionen pekar föredraganden på att Rädde barnen, Svenska röda korset, Svenska OMEP-kommittén, Svenska ekumeniska nämnd-

den, De fria kristna samfunden, Sveriges frikyrkoråd och Sveriges Kristna Ungdomsråd under remissbehandlingen gjort gällande att flyktingbarn i Sverige skiljs från sina föräldrar på ett sätt som strider mot artikeln. Föredraganden delar emellertid inte denna uppfattning. Enligt honom handlar artikelns första två punkter om ingripande av familjerättslig eller socialrättslig karaktär. Detta framgår bl.a. genom förbehållet rörande ingrepp som är nödvändiga för barnets bästa. Något förbud för fördragslutande stater mot att ha en lagstiftning, som tillåter omhändertagande av vuxna personer som har minderåriga barn, är det inte fråga om enligt föredraganden.

I *motion So52 (fp)* begärs ett tillkännagivande om ändringar i lagstiftning och andra rutiner (*yrkandet delvis*). I asylsituationer strider det, enligt motionären, mot barnets bästa att separera barnet från familjen. Därför får detta inte förekomma.

I dag kan, framhåller motionären, polisen verkställa av-/utvisningar även om det innebär att familjer splittras, t.ex. när en asylsökande har gömt sig. För att klara konventionens krav i artikel 9 måste det enligt motionären förhindras att av- och utvisningar sker som innebär att barnet skiljs från sina föräldrar.

Socialförsäkringsutskottet anför i sitt yttrande 1989/90:SfU3y följande.

Utskottet kan för sin del inte finna att konventionen innebär ett förbud mot att skilja barn och föräldrar i utvisningssituationer när någon eller några av familjemedlemmarna gömmer sig eller hålls gömd och inte heller i andra fall. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen i denna del.

Socialutskottet delar socialförsäkringsutskottets inställning och avstyrker därför motion So52 (fp) yrkandet delvis.

Barns rätt att bli hörda

I artikel 12 åläggs konventionsstaterna att tillförsäkra barn rätten att fritt ge uttryck för sina åsikter, när barnet är i stånd att bilda sig egna åsikter. Barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. I alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden skall barnet ges en möjlighet att bli hört, antingen direkt eller genom företrädare eller något lämpligt organ. Det sätt som barnet hörs på skall vara förenligt med statens processuella regler.

Under remissbehandlingen framfördes synpunkter på hur Sverige lever upp till kraven i artikeln. Svenska flyktingrådet framhöll sålunda att enligt artikeln har barn rätt att bli hörda. Alla asylsökande barn har därför enligt rådet rätt att få bli hörda och ges reella möjligheter till att föra fram sina skäl inför bedömningen om de är berättigade till att få uppehållstillstånd i Sverige, som flyktingar, krigsvägrare, de factoflyktingar eller på humanitär grund. De barn som kommer till Sverige med sina föräldrar eller en av dem har enligt rådet rätt till att bli hörda särskilt och inte bli bedömda enbart efter den vuxnes skäl. Den rätten till att bli hörd för barnet ska även respekteras om fråga

uppkommer om s.k. omedelbar verkställighet. Rättstillämpningen är för närvarande sådan att barn inte annat än undantagsvis hörs i dessa situationer.

DO och Rädda barnen framförde liknande synpunkter.

Svenska röda korset ansåg att det är av stor vikt att barnet hörs i frågor rörande barnet. Svenska röda korset ville påtala vikten av att detta förfaringssätt i högre utsträckning utnyttjas i framtiden. I detta sammanhang var det betydelsefullt att barnet hörs av speciellt utbildad personal.

Svenska OMEP-kommittén ansåg att kränkningar sker i Sverige av framför allt flyktningbarns rättigheter enligt artikeln.

I propositionen framhåller föredraganden i motsats till vad dessa remissinstanser gjort gällande att Sveriges praxis i asylärenden är förenlig med kraven i artikel 12. I förarbetena till 1989 års utlänningslagstiftning (prop. 1988/89:86 s. 81) framhålls, enligt föredraganden, att myndigheterna skall ta särskild hänsyn till barnens situation i asylärenden. Barnen skall uppmärksammas som individer som kan ha egna skäl för uppehållstillstånd. Redan i samband med polisens grundutredning i ett asylärende utfrågas enligt föredraganden vårdnadshavaren om de medföljande barnens förhållanden. Frågorna gäller barnens fysiska och psykiska tillstånd samt eventuella egna asylskäl. Med utgångspunkt i den information som lämnas avgör polisen om barnet självt skall höras.

I *motion So52 (fp)* yrkas ändringar i lagstiftning och andra rutiner för att Sverige skall kunna tillträda konventionen (*yrkandet delvis*). Alla asylsökande barn måste, enligt motionären, ges en generell rätt att föra fram sina skäl inför bedömningen om de är berättigade till uppehållstillstånd i Sverige. Deras behov av skydd skall inte enbart bedömas med utgångspunkt från den vuxnes skäl. För närvarande är det, enligt motionären, bara i undantagsfall som barnen ges möjlighet att föra fram sina skäl för att få en fristad i Sverige.

Socialförsäkringsutskottet anför i sitt yttrande följande.

Utskottet kan för sin del inte ställa sig bakom motionärens krav på att alla barn, oavsett ålder och mognad, skall ges en generell rätt att bli hörda. Något sådant villkor ställs inte heller upp i konventionen. Med hänsyn till vad ovan anförts om praxis i asylärenden beträffande barn under 16 år och till att äldre barn förhöras som vuxna delar utskottet statsrådets uppfattning att gällande praxis är förenlig med kraven i artikeln.

Socialutskottet delar socialförsäkringsutskottets inställning och avstyrker därmed *motion So52 (fp)* yrkandet delvis.

Koncessionssystemet för lokala kabelsändningar

Konventionsstaterna skall enligt artikel 17 säkerställa att ett barn har tillgång till information och material från olika nationella och internationella källor. Detta gäller särskilt sådan information och sådant material som syftar till att främja barnets sociala, andliga och moralis-

ka välfärd och fysiska och psykiska hälsa. Konventionsstaterna skall också uppmuntra utvecklingen av lämpliga riktlinjer för att skydda barnet mot information och material som är till skada för barnets välfärd.

Barnmiljörådet framhöll i sitt remissvar att barn borde ha ett bättre skydd än för närvarande är fallet i förhållande till våldsförhärlikande videofilmer och TV-program som sänds via satellit. Det förekommer, enligt rådet, t.o.m. att Sveriges television sänder den oklippta versionen av filmer som klippts av filmcensuren. Massmedier i övrigt t.ex. serietidningar för barn har enligt rådet likaså alltmer börjat innehålla våldsförhärlikande berättelser och illustrationer för att locka fler läsare. Här sätter tryckfrihetslagstiftningen vissa hinder i vägen för att skydda barn mot våldsskildringar i trycksaker och rörliga bilder eftersom det kan visa sig svårt att få fram de bindande bevisen för att skildringen är skadlig för barn. Barnmiljörådet fann det angeläget att man även beaktar våldsskildringar i tecknade bilder för barn i kommersiellt sammanhang eftersom de kan vara till skada för barn.

Sverige har undertecknat, men ännu inte ratificerat, Europarådets konvention om gränsöverskridande television. Konventionen innehåller minimiregler för innehållet i gränsöverskridande TV-sändningar. Vissa av dessa regler tar särskilt sikte på att skydda barns och ungdomars intresse. I artikel 7 punkt 2 i Europarådskonventionen stadgas att program som kan skada barns eller ungdomars kroppsliga, själsliga eller moraliska utveckling inte får sändas på tider då det är troligt att barn och ungdomar ser programmen. Artikel 11 punkt 3 i den konventionen stadgar att reklamslag som riktar sig till barn eller där barn förekommer inte får innehålla något som kan skada barns intressen och skall ta hänsyn till barns särskilda känslighet.

I lagen (1985:677) om lokala kabelsändningar (kabelagen) regleras rätten att vidareända programkanaler från satelliter i fast trafik och att göra egensändningar i kabelnät som når fler än 100 bostäder. Enligt lagen fordras tillstånd för sådana vidareändningar. Frågor om tillstånd prövas av kabelnämnden. Kabelnämnden har i beslut i februari 1989 funnit att medeffektsatelliten Astra inte var att anse som satellit i fast trafik och att sändningarna därifrån genom kabelnät inte krävde tillstånd enligt kabelagen.

Föredraganden anser att bestämmelserna i artikel 17 är godtagbara från svensk synpunkt.

I *motion So54 (mp)* hemställs att riksdagen omedelbart beslutar att koncessionssystemet för lokala kabelsändningar skall omfatta alla typer av satelliter (*yrkande 3*). Enligt motionärerna finns i dag inte något skydd alls, vilket har sin grund i att kabelnämnden genom ett beslut från februari 1989 förklarat att ett visst slag av satellit, den s.k. Astrasatelliten, inte omfattas av kabelagens koncessionssystem. Beslutet innebär vidare att i princip ingen satellittyp längre omfattas av koncessionssystemet. Dessa synpunkter har, enligt motionärerna, utvecklats i motion 1989/90:K436 om satellit- och kabel-TV, m.m. Bestämmelser som skall begränsa förekomsten av reklam, våld, pornogra-

fi och rasdiskriminering i satellitsändningar, vilka tillkommit i syfte att skydda barn, gäller sålunda inte längre. Det bör, enligt motionärerna, vara angeläget för riksdagen att återupprätta koncessionssystemet för satellitsändningar.

Konstitutionsutskottet behandlade hösten 1989 frågan om reglerna för vidareändring inom satellit- och kabel-TV-området med anledning av motioner från den allmänna motionstiden (1989/90:KU8). Konstitutionsutskottet uttalade att i avvaktan på resultatet av radiolagsutredningens arbete borde ställning nu inte tas till motionskravet om att regler inom satellit- och kabel-TV-området skall omfatta alla typer av satellitsändningar.

Konstitutionsutskottet anför nu i sitt yttrande 1989/90:KU8y att utskottet under nästa riksmöte avser att behandla ett motionsyrkande i den aktuella frågan från den allmänna motionstiden 1989/90 och föreslår att socialutskottet avstyrker motionen.

Eftersom konstitutionsutskottet under 1990/91 års riksmöte kommer att behandla motsvarande motionsyrkande avstyrker socialutskottet motion So54 (mp) yrkande 3.

Hälso- och sjukvård för asylsökande

Artikel 24 behandlar barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa, sjukvård och rehabilitering. Konventionsstaterna erkänner i punkt 1 denna rätt och skall sträva efter att säkerställa att inget barn är berövat sin rätt att ha tillgång till sådan hälso- och sjukvård.

I punkt 2 nämns ett antal åtgärder som staterna särskilt skall vidta i sin strävan att till fullo förverkliga den rätt som ett barn har enligt artikeln.

I propositionen framhålls att DO i sitt remissyttrande har pekat på att asylsökande barn i Sverige endast har rätt till akut sjukvård och att DO bl.a. åberopat att Svenska barnläkarföreningen krävt att alla asylsökande barn skall få tillgång till ordinär barnhälsovård.

Vad DO pekat på är, enligt föredraganden, en följd av de allmänna bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagen om landstingets ansvar för hälso- och sjukvård. Hälso- och sjukvård skall således erbjudas dem som är bosatta i landstingskommunen (3 §). Om någon som vistas i landstingskommunen utan att vara bosatt där behöver omedelbar hälso- och sjukvård skall landstingskommunen erbjuda sådan vård. Så länge ett flyktingbarn inte anses bosatt i Sverige har det sålunda endast rätt till omedelbar hälso- och sjukvård.

Bestämmelserna i artikel 24 om rätt till sjukvård skall, enligt föredraganden, i detta sammanhang jämföras med bestämmelserna i artikel 22 om flyktingbarns rättigheter. En sådan jämförelse ger, enligt föredragandens mening, inte vid handen att den svenska regleringen skulle stå i strid med konventionens bestämmelser. Den fråga som DO pekat på torde också till dels få sin lösning i och med att den eftersträfvade snabbare handläggningen av asylärenden kommer till stånd. Oberoende härav förutsätter föredraganden att man — när det gäller att erbjuda

flyktingbarn hälso- och sjukvård — i så stor utsträckning som möjligt utgår från barnets behov. Föredraganden hänvisar till socialstyrelsens allmänna råd (1988:8) Hälsovård för flyktingar och asylsökande och förutsätter också att frågan uppmärksammas vid socialstyrelsens översyn av det psykiska och fysiska hälsoläget hos landets flyktingbarn och flyktingungdomar.

I *motion So52 (fp)* begärs ändringar i lagstiftning och andra rutiner (*yrkandet delvis*). Enligt konventionens artikel 24 skall konventionsstaterna säkerställa att barnet ges rätt till hälso- och sjukvård, påpekar motionären. För närvarande har asylsökande barn endast rätt till akut sjukvård. Med hänvisning till konventionens krav bör, enligt motionären, även de asylsökande barnen i Sverige ges tillgång till ordinär barnhälsovård.

Socialförsäkringsutskottet anför i sitt yttrande 1989/90:SfU3y bl.a. följande.

Utskottet vill erinra om att socialstyrelsen i sina förenämnda allmänna råd ansett att den asylsökandes behov av vård måste bedömas i perspektivet av att det kan dröja flera månader innan han har möjlighet att få annan vård än akutvård och att detta har särskilt stor betydelse när det gäller barn. Med de långa handläggningstider som för närvarande finns utgår utskottet från att barnens behov av annan vård än akutsjukvård särskilt blir uppmärksammat. Den hälsoundersökning som regelmässigt görs så snart som möjligt efter ankomsten till Sverige bör enligt de allmänna råden när det gäller barn i allmänhet även innefatta läkarundersökning. Hälsoundersökningen bör ses som en familjeutredning där undersökning av barn och föräldrar så långt möjligt samordnas. Socialstyrelsen anser dessutom att barn under sju år snarast, helst redan under tiden på förläggning, bör få kontakt med barnhälsovården så att en barnhälsovårdsjournal kan upprättas. Utskottet avstyrker mot denna bakgrund bifall till motionen i denna del.

Socialutskottet delar socialförsäkringsutskottets inställning och avstyrker därmed motion So52 (fp) yrkandet delvis.

Pornografisk verksamhet

I artikel 34 åtar sig konventionsstaterna att skydda barn mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. I det syftet skall konventionsstaterna särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra bl.a. att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och i pornografiskt material.

I 10 § allmänna ordningsstadgan (1956:617) finns ett generellt förbud mot offentliga pornografiska föreställningar. Den som bryter mot förbudet kan enligt 29 § första punkten dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Härutöver finns särskilda bestämmelser i 6 kap. 7 § BrB om sexuellt ofredande och i 16 kap. 10 a § BrB om barnpornografibrott, som syftar till att förhindra att barn utnyttjas bl.a. i pornografiska syften. Även andra straffbud i 6 kap. BrB kan bli tillämpliga i detta sammanhang.

Enligt bestämmelsen om barnpornografibrott skall den dömas för sådant brott som skildrar barn i pornografisk bild med uppsåt att bilden sprids eller som sprider sådan bild. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Med barn avses enligt förarbetena (prop. 1978/79:179, KU 1978/79:33, rskr. 317 och KU 1979/80:1, rskr. 2) en person vars könsmognadsprocess ännu inte är avslutad. Motsvarande bestämmelse finns i 7 kap. 4 § tolfte punkten tryckfrihetsförordningen (TF).

Bestämmelserna om barnpornografibrott trädde i kraft den 1 januari 1980. Klargörande praxis från högsta domstolen om tolkningen av begreppet barn saknas. Detta torde sammanhånga med att barnpornografibrott som regel beivras som tryckfrihetsbrott — enligt reglerna för sådana brott får ett frikännande juryutslag inte överklagas.

Rädda barnen framhåller under remissbehandlingen att bestämmelserna om barnpornografibrott i 16 kap. 10 a § brottsbalken bör ändras med hänsyn till den 18-årsgräns som gäller enligt konventionen.

I sitt remissyttrande anförde justitiekanslern att det skulle vara önskvärt att skyddet i vart fall kunde utvidgas till att omfatta även unga människor vars könsmognadsprocess är avslutad men som uppenbarligen i övrigt fortfarande befinner sig i den utvecklingsprocess i stort som utgör motiv för lagstiftningens skyddsbestämmelser.

I propositionen understryker föredraganden (s. 78) att anledningen till att en åldersgräns saknas i den svenska lagstiftningen är att en sådan i vissa fall skulle göra det nödvändigt att fastställa barnets identitet. Man har velat undvika den ytterligare integritetskränkning som en sådan identifiering skulle innebära. Han framhåller vidare att skillnaden mellan konventionens 18-årsregel och definitionen av barn i 16 kap. 10 a § BrB inte bör överdrivas — skillnaden är huvudsakligen av formellt slag och i praktiken torde samma åldersgrupper avses. Det måste också, understryker föredraganden, observeras att konventionen inte uppställer något direkt krav på straffrättslig lagstiftning mot här aktuella företeelser. Dessa bör i första hand motarbetas genom insatser på det sociala planet.

Föredraganden understryker att konventionens krav på skydd mot sexuellt utnyttjande också måste anses tillgodosett genom föreskrifterna i socialtjänstlagen om det allmännas skyldighet att verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. Det föreligger också en skyldighet att ingripa med vård enligt LVU i vissa fall när ett barn utnyttjas t.ex. i pornografiskt syfte. I nya LVU klagörs vidare att barn och ungdomar som uppträder på en sexklubb kan komma i fråga för ingripande enligt lagen. — Det bör här nämnas att den som är under 18 år, eller i vissa fall 20 år, kan beredas vård med stöd av LVU.

Föredraganden påpekar att riksdagen i fråga om åtgärder mot prostitution och sexuellt utnyttjande av barn har understrukit att sådana företeelser bör motarbetas med i första hand sociala insatser (se 1989/90:JuU6).

Föredraganden anför avslutningsvis att hans slutsats är att en svensk anslutning till konventionen inte torde kräva lagändringar i sådana frågor som aktualiseras i artikel 34 punkt c. Samtidigt tillägger han att detta inte utesluter att det kan finnas behov av en översyn av de nuvarande reglerna. Förnyade överväganden gällande de straffrättsliga reglernas utformning bör dock göras utifrån mer allmänna utgångspunkter än dem som följer av konventionen som sådan.

I *motion Kr5 av Ingrid Sundberg m.fl. (m)*, som väckts med anledning av proposition 1989/90:70 om våldsskildringar i rörliga bilder och som överlämnats till socialutskottet av kulturutskottet, hemställs att riksdagen beslutar om en fastställd åldersgräns på 18 år för barn i pornografiska sammanhang i enlighet med vad i motionen anförts (*yrkande 8*).

När det gäller barnpornografi är den svenska lagen, enligt motionärerna, bland de mest liberala i världen, eftersom den svenska lagstiftningen inte definierar var gränsen mellan barn och vuxen skall anses gå i detta sammanhang.

Motionärerna föreslår att det i lagstiftningen införs en regel som säger att pornografiskt material med agerande personer under 18 år inte får försäljas eller produceras i Sverige. Skälet till att åldersgränsen bör sättas vid 18 år och inte vid den nuvarande gränsen för sexuellt umgänge, 15 år, är att det är en skillnad mellan att vara mogen för sexuellt umgänge och mogen att bestämma om man vill exponera sig i pornografiska sammanhang.

Samma yrkande finns i *yrkande 2 i motion So49 (m)*.

I *motion So55 (c)* hemställs att riksdagen beslutar om att införa en 18-årsgräns i brottsbalkens 16 kap. 10 a § (*yrkande 3*). Olika tolkningar gäller, enligt motionärerna, huruvida svensk lag överensstämmer med konventionens artikel 34 c om barnpornografi. Svensk rätt saknar åldersgräns vad gäller utnyttjande av barn i pornografiska sammanhang. Bedömningar görs därför i varje enskilt fall av könsmognaden. Detta medför enligt motionärerna att vissa barn inte skyddas i svensk lag. För klarhetens skull bör därför, enligt dem, även i Sverige en 18-årsgräns gälla i dessa sammanhang.

Justitieutskottet anför i sitt yttrande 1989/90:JuU3y bl.a. följande.

Utskottet har i ärendet inhämtat upplysningar från justitiekanslern som för statens talan i tryckfrihetsmål. Utskottet har därvid erfarit att den straffbara gärningen som regel består i spridande av tidningar som innehåller barnpornografi. Tidningarna är ofta tryckta utomlands. Avsaknaden av en åldersgräns i bestämmelserna har i vissa fall orsakat olägenheter. Det har sålunda förekommit att åtal ogillats när det avsett spridande av pornografiska bilder av välutvecklade, mycket unga flickor. Å andra sidan har för utskottet också understrukits att en åldersgräns i bestämmelserna skulle medföra andra, betydande svårigheter. En sådan ordning skulle nämligen innebära att åklagaren blev tvungen att visa att det avbildade barnet inte hade fyllt 18 år. Detta torde som regel, åtminstone när det gäller tidningar som framställts utomlands, vara en omöjlig uppgift.

Utskottet kan, mot bakgrund av — — — konventionens krav och innehållet i den svenska lagstiftningen, inte finna att de i motionerna efterfrågade lagändringarna skulle vara erforderliga för ett i här aktuellt hänseende villkorslöst godkännande av konventionen. Utskottet vill vidare understryka att införandet av en strikt åldersgräns skulle vara behäftat med flera nackdelar. Den skulle inte endast kunna medföra ytterligare integritetskränkningar av barnet. Den skulle också med all sannolikhet komma att kraftigt begränsa möjligheten till åtal på grund av de bevissvårigheter som kunde förväntas uppstå. Utskottets bedömning är alltså att införandet av en åldersgräns — i vart fall med den utformning motionärerna föreslår — i ifrågavarande bestämmelser i BrB och TF snarast skulle motverka motionärernas syfte genom att i praktiken inskränka möjligheten att bestraffa utnyttjandet av barn i pornografiskt syfte.

En annan sak är att en utvidgning av det straffbara området i linje med justitiekanslerns ovan redovisade uttalanden kan övervägas. Sådana överväganden bör lämpligen ske i samband med den översyn av de straffrättsliga reglernas utformning inom det här aktuella området som aviserats i propositionen.

Justitieukskottet föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motionerna So49, So55 och Kr5 i här behandlade delar.

Även konstitutionsutskottet behandlar frågan i sitt yttrande och anför.

Konstitutionsutskottet har nyligen i ett yttrande till kulturutskottet över proposition 1989/90:70 om våldsskildringar i rörliga bilder m.m. framhållit — med anledning av motion Kr5 yrkande 8 av Ingrid Sundberg m.fl. (m) — att frågan om 18-årsgräns vid barnpornografibrott lämpligen bör avgöras vid behandlingen av det nu aktuella ärendet (1989/90:KU7y).

— — —
Utskottet delar justitiekanslerns och departementschefens uppfattning att det inte krävs lagändringar på det aktuella området för att konventionen i denna del skall kunna godkännas.

Enligt utskottets mening skulle en lagstadgad 18-årsgräns kunna leda till icke önskvärda integritetskränkningar vad gäller det avbildade barnets identitet. Utskottet är således inte berett att förorda att en sådan gräns införs. Utskottet vill emellertid framhålla att det som justitiekanslern uttalat finns ett behov av att kunna utvidga lagstiftningens skydd mot att barn utnyttjas i barnpornografi till att omfatta en större grupp barn än som nu berörs. Som anføres i propositionen kan det finnas anledning att göra en översyn av de nuvarande reglerna på det område som omfattas av den aktuella konventionsbestämmelsen.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår konstitutionsutskottet att socialutskottet avstyrker motionerna Kr5 yrkande 8, So49 yrkande 2 och So55 yrkande 3.

Socialutskottet delar inställningen att det straffrättsliga skyddet mot att barn utnyttjas i barnpornografi kan behöva utvidgas. Övervägandena bör dock lämpligen ske i samband med den översyn av de straffrättsliga reglernas utformning inom det här aktuella området som aviserats i propositionen. Utskottet avstyrker motionerna So49 (m) yrkande 2, So55 (c) yrkande 3 och Kr5 (m) yrkande 8.

Enligt artikel 37 b får inget barn olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet. Gripande, anhållande, häktning eller fängslande av ett barn skall ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid.

I propositionen framhålls följande.

När det gäller punkt b) präglas den svenska lagstiftningen av en allmänt restriktiv hållning vid användande av frihetsberövande påföljder mot unga människor. När det gäller frihetsberövande av barn och unga med stöd av utlänningslagstiftningen accepterar Svenska Röda korset att det i vissa speciella fall finns ett behov av att ta barn i förvar men anser att barnet aldrig någonsin får separeras från sina föräldrar. Sveriges Kristna ungdomsråd har i sitt remissyttrande tagit fasta på vad som sägs i artikeln om att omhändertagande får användas endast som sista utväg och har menat att detta måste bli än tydligare i flyktingärenden. DO, Rädda Barnen och Svenska flyktingrådet anser att barn inte skall kunna tas i förvar över huvud taget.

Bestämmelserna om förvar av barn finns i den alltjämt gällande 50 § i 1980 års utlänningslag (1980:376).

I propositionen 1988/89:86 (s. 99) med förslag till ny utlänningslag uttalade invandrarministern att det är nödvändigt att även barn kan tas i förvar i vissa fall. Om förvarstagande av barn omöjliggjordes helt skulle detta få till resultat att avlägsnandebeslut rörande barnfamiljer i vissa fall inte skulle kunna verkställas. Detta kan inte vara en rimlig ordning.

I de vilande delarna av 1989 års utlänningslag finns förslag till ytterligare begränsningar av möjligheterna att ta barn i förvar (6 kap. 3 § andra stycket lagförslaget). Syftet är att förvarstagande av barn skall äga rum i ytterst få fall. Det finns en uttrycklig regel i lagförslaget om att barn under 16 år inte får tas i förvar om det är tillräckligt att de ställs under uppsikt, vilket innebär att de får lämna ifrån sig sina pass och regelbundet anmäla sig hos polisen.

Om förhållandena är sådana att det trots allt anses nödvändigt att ta ett barn i förvar är det naturligtvis mycket viktigt att det sker på ett sådant sätt att barnet inte tar skada. Barnet bör få vistas under så normala förhållanden som möjligt. I proposition 1988/89:86 (s. 99) framhåller invandrarministern att detta är angeläget. Hon poängterar framför allt förvarslokalernas utformning och betydelsen av att där finns personal med kunskap om barn och barns utveckling. Barnets rätt att vistas tillsammans med båda sina föräldrar stärks enligt förslaget genom att barnet får skiljas från sin vårdnadshavare eller, om det är flera, en av dem endast om det finns synnerliga skäl (6 kap. 3 § tredje stycket).

Genom successiva förändringar av reglerna om hur förvar av barn skall genomföras har kraven kommit att ställas allt högre. Den 1 februari 1982 infördes en bestämmelse om att utlänningslag under 16 år inte utan synnerliga skäl fick tas in i kriminalvårdsanstalt, allmänt häkte eller polisarrest. Den 1 juni 1987 infördes förbud mot att ta barn under 16 år i förvar i kriminalvårdsanstalt eller allmänt häkte. Enligt DO får barn tas i förvar i polisarrest. Så är inte fallet. Sedan den 1 juli 1989 finns det i 5 kap. 12 § utlänningsförordningen (1989:547) ett absolut förbud mot detta. Förvarstagande skall ske i särskilt iordningställda lokaler, t.ex. lägenheter i anslutning till en utredningssluss.

Jag vill framhålla att något förbud mot att ta barn i förvar inte finns i konventionen. De ändamålssynpunkter som tidigare framförts till stöd för en förvarsbestämmelse med ett begränsat tillämpningsområde

gör sig alltjämt gällande. Enligt min mening finns det inte något moment i den svenska tillämpningen som strider mot konventionens bestämmelser.

I *motion So52 (fp)* begärs ändringar i lagstiftning och andra rutiner (*yrkandet delvis*). Enligt den svenska utlänningslagen finns det möjligheter att beröva asylsökande barn friheten. Detta strider, enligt motionären, mot konventionens krav. Hon anser därför att denna möjlighet måste tas bort ur svensk lagstiftning.

Socialförsäkringsutskottet anför i sitt yttrande 1989/90:SfU3y följande.

I de vilande delarna av 1989 års utlänningslag, som inom kort kommer att behandlas av riksdagen med anledning av utskottets betänkande 1989/90, har föreslagits att möjligheterna att ta barn i förvar ytterligare begränsas. I lagförslaget finns en uttrycklig regel om att barn under 16 år inte får tas i förvar om det är tillräckligt att de ställs under uppsikt. Barnens rätt att vistas tillsammans med sina föräldrar stärks enligt förslaget genom att barnet får skiljas från sin vårdnadshavare eller, om det är flera, en av dem endast om det finns synnerliga skäl. I förarbetena till lagen betonas angelägenheten av att barnen vid förvar får vistas under så normala förhållanden som möjligt.

Som framhålls i den förevarande propositionen finns inte något förbud i konventionen mot att ta barn i förvar, och utskottet delar statsrådets uppfattning att de ändamålssynpunkter som tidigare framförts till stöd för en förvarsbestämmelse med ett begränsat tillämpningsområde alltjämt gör sig gällande.

Socialförsäkringsutskottet avstyrker med det anförda bifall till motion So52 även i denna del.

Socialutskottet delar socialförsäkringsutskottets inställning och avstyrker därmed motion So52 (fp) yrkandet delvis.

Behandling av barn som berövats friheten

Enligt artikel 37 c skall varje frihetsberövat barn behandlas human och med respekt för människans inneboende värdighet och på ett sätt som beaktar behoven hos personer i barnets ålder. Särskilt skall varje frihetsberövat barn hållas åtskilt från vuxna, om det inte anses vara till barnets bästa att inte göra detta.

För brott som någon begått innan han fyllt 15 år får, enligt 1 kap. 6 § brottsbalken (BrB), inte dömas till påföljd. Det kan alltså inte ifrågakomma att placera barn under 15 år i fängelse. Enligt 17 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) får barn under 15 år inte heller häktas eller anhållas.

Barn under 15 år kan emellertid i vissa fall bli föremål för kortvariga straffprocessuella frihetsberövanden. Enligt 16 § LUL får sålunda barn, som inte fyllt 15 år och som anträffas på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen, gripas och överlämnas till polisen om fängelse skulle ha kunnat följa på brottet. Polismyndigheten eller åklagare har att omedelbart besluta om barnet skall frigges eller om barnet skall kvarhållas för förhör. Den som är under 15 år är, enligt 23 kap. 9 § andra stycket rättegångsbalken (RB), inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än tre, eller undantagsvis sex, timmar.

Det kan tilläggas att polisen i vissa fall, med stöd av 12 § polislagen (1984:387), kan omhänderta barn under 15 år i vissa akuta situationer.

De nu behandlade omhändertagandena är av kortvarig natur och syftet är att förhör skall kunna hållas med barnet eller att barnet skall avlägsnas från en olämplig miljö och överlämnas till vårdnadshavaren. Någon fråga om förvaring av dessa barn torde inte uppstå (se även 17 § sista stycket lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.).

Också i fråga om den som fyllt 15 år men inte 18 resp. 21 år finns begränsningar när det gäller möjligheten att döma till fängelse. Regleringen återfinns i 30 kap. 5 § BrB. Regleringen innebär att för brott som någon begått innan han fyllt 18 år får dömas till fängelse endast om det finns synnerliga skäl; för brott som någon begått efter det att han fyllt 18 år men innan han fyllt 21 år får dömas till fängelse endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl för det. Den som är under 18 år får inte heller, enligt 7 § LUL, häktas med mindre det föreligger synnerliga skäl. I fråga om skyldigheten att kvarstanna för förhör finns ingen särreglering för personer som fyllt 15 år. Här gäller sålunda, enligt huvudregeln i 23 kap. 9 § första stycket, en skyldighet att kvarstanna för förhör i sex, eller i vissa fall, tolv timmar.

Unga lagöverträdare särbehandlas sedan länge — principen är att de unga lagöverträdarna skall uppmärksammas av de sociala myndigheterna och att dessa på olika sätt skall ge råd och stöd eller ingripa med åtgärder enligt den sociala lagstiftningen. I första hand blir det därvid fråga om att tillämpa socialtjänstlagen (1980:620) och lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) vilka innehåller bestämmelser, som är tillämpliga bl.a. på ungdomar som gjort sig skyldiga till brott. (Riksdagen har nyligen behandlat ett förslag om ny LVU, lag om vård i vissa fall av barn och ungdomar (prop. 1989/90:28, SoU15). De nya reglerna träder i kraft den 1 juli i år.)

En konsekvens av det här angivna synsättet är att den som är under 18 år endast undantagsvis döms till fängelse. Här kan nämnas att antalet ungdomar som varje år börjat avtjäna fängelsestraff innan de fyllt 18 år varierat mellan 16 och 37 under åren 1980 till 1988. År 1986 var det fråga om 30 ungdomar. År 1987 var antalet 13, och år 1988 var antalet 34.

I fråga om placering i fängelse av personer under 21 år finns en reglering i 8 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL). Där föreskrivs att vid placering av intagen som inte fyllt 21 år skall särskilt beaktas att han, om ej särskilda skäl föranleder annat, hålls åtskild från sådana intagna som kan inverka menligt på hans anpassning i samhället.

En liknande bestämmelse finns i 3 § sista stycket sista meningen lagen om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. Denna lag tillämpas inte endast på häktade och anhållna utan även, som framgår av 18 §, på den som t.ex. tas i förvar i polisarrest.

I praktiken placeras fängelsedömda under 21 år på någon av anstalterna Hällby, Skenäs, Mariefred och Roxtuna. På Mariefred placeras

ungdomar som dömts till fängelse första gången och som inte missbrukar medan Roxtuna är avsedd för ungdomar med missbruk. När det gäller placeringen av en person som inte fyllt 18 år skulle, uppger kriminalvårdsstyrelsen, placeringen i första hand ske på Mariefred eller Roxtuna.

Även i samband med frihetsberövanden enligt LSPV kan förekomma att personer under och personer över 18 år vårdas på samma inrättning och enhet. För vård enligt LVU, som kan avse ungdomar upp till 21 år, gäller för övrigt inte några särregler för olika ålderskategorier med avseende på vistelsen under vårdtiden.

När det gäller skyldigheten enligt konventionen att i princip hålla barn avskilda från vuxna föreslår regeringen att Sverige vid en ratificering avger en reservation mot konventionen. En reservation torde, enligt föredraganden, vara möjlig. Enligt artikel 51 punkt 2 är visserligen reservationer som strider mot konventionens ändamål och syfte inte tillåtna. En reservation beträffande artikel 37 punkt c i nu nämnt hänseende bör dock, enligt föredraganden, inte kunna anses vara stridande mot konventionens ändamål och syfte.

I två motioner förordas ändringar i svensk lagstiftning i syfte att möjliggöra ett förbehållslöst godkännande av konventionen.

I *motion So49 (m)* hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändringar i lag för att säkerställa barns rätt att hållas avskilda från vuxna vid förvar (*yrkande 3*) och att riksdagen beslutar anta hela FN-konventionen om barnets rättigheter utan reservationer (*yrkande 4*).

Enligt motionärerna är det en utmaning att ett land som i andra sammanhang säger sig arbeta för barnens rättigheter känner sig förlåtet att reservera sig mot en artikel i en konvention vars syfte är just att skydda det enskilda barnet. Reservationen kan enligt motionärerna få till följd att också andra länder reserverar sig mot konventionens krav och uppmaningar och därmed göra hela konventionen meningslös. Enligt motionärerna är det egentliga skälet till reservationen, att en anpassning på denna punkt skulle kräva lagändringar och vissa ombyggnader av fängelser och särskilda ungdomshem.

I *motion So54 (mp)* framförs liknande synpunkter. Motionärerna hemställer sålunda att riksdagen gör sådan ändring i lagen om kriminalvård i anstalt m.fl. lagar som innehåller bestämmelser om frihetsberövande så att konventionen kan godkännas utan av regeringen angivet förbehåll mot artikel 37 punkt c) (*yrkande 1*).

Reservationsmöjligheten kan, enligt motionärerna, på goda grunder ifrågasättas med hänsyn till innehållet i artikel 51 punkt 2.

I två motioner intas den motsatta ståndpunkten. Dessa motionärer hävdar att den svenska lagstiftningen uppfyller konventionens krav och att någon reservation sålunda inte erfordras.

Det ligger, enligt *motion So53 (yrkande 1)*, ett väsentligt egenvärde i att undvika reservationer. Erfarenheterna visar att internationella fördrag med många reservationer tenderar att få mindre betydelse, reservationer underminerar deras internationella status. Det kan dessutom,

enligt motionärerna, antas att en reservation från ett land som Sverige kan bli en ursäkt för andra stater att överväga att inlämna reservationer. Det gäller självfallet inte minst de fattigare länderna.

Det är riktigt, framhåller dessa motionärer, att det inte finns något absolut förbud mot att personer under 18 år förvaras i anstalt tillsammans med vuxna. Däremot anger lagen om kriminalvård i anstalt att intagna under 21 år normalt skall placeras så att han eller hon hålls åtskild från intagna som kan inverka menligt på hans/hennes anpassning i samhället. Denna risk för skadlig inverkan är självfallet det som legat bakom formuleringen i artikel 37 c. Det bör också, enligt motionärerna, understrykas att den formuleringen inte är absolut i och med att den talar om vad som i ett enskilt fall kan vara det bästa för den unge.

Tveklöst förtjänar denna fråga — oavsett diskussionen om konventionens ratificering — en ytterligare prövning. Men det förefaller inte, enligt motionärerna, som om det råder en direkt motsättning mellan gällande bestämmelser i vårt land och konventionstexten. Detta är också ett problem som kan diskuteras i samband med Sveriges första rapport till den kommitté som skall övervaka konventionens tillämpning. Motionärernas slutsats är således att Sverige bör ratificera konventionen utan reservation.

Liknande synpunkter framförs i *motion So55 (c) yrkande 1*.

Justitieutskottet anför i sitt yttrande 1989/90:JuU3y följande.

När det gäller barn under 15 år anser utskottet det klart att den svenska lagstiftningen uppfyller de krav som ställs i konventionen i här aktuellt hänseende.

— — —

Utskottet vill först, i likhet med föredragande statsrådet (s. 81), konstatera att den svenska lagstiftningen är utformad för att ge ungdomarna skydd mot skadlig påverkan från äldre intagna, och regeln i bl.a. 8 § KvaL tjänar detta syfte. Det måste dock, som statsrådet anför, anses tveksamt om den svenska lagstiftningen uppfyller de krav som ställs i konventionen.

De svenska reglerna innehåller inte något ovillkorligt förbud mot att personer under 18 år förvaras i anstalt m.m. tillsammans med vuxna. Ett sådant undantagslöst förbud skulle också, som föredragande statsrådet anför, i vissa fall kunna strida mot den unges eget intresse. Situationen kompliceras ytterligare av att den svenska särregleringen omfattar en större grupp ungdomar, nämligen sådana som inte fyllt 21 år, än den som konventionen omfattar. Detta leder till att personer som enligt definitionen i konventionen är barn (under 18 år) resp. vuxna (18 till 21 år) kommer att placeras tillsammans även i de fall då en strikt särbehandling enligt huvudregeln i 8 § KvaL tillämpas. För att undvika denna situation krävs — utöver nya regler i KvaL m.fl. lagar — att särskilda anstalter eller enheter för personer under 18 år inrättas i kriminalvårdens regi.

Utskottet är för sin del inte berett att förorda en minskning av den grupp ungdomar som genom det här diskuterade svenska regelsystemet bereds särskilt skydd. Utskottet finner det inte heller realistiskt att tänka sig flera olika anstaltskategorier för ungdomar under 21 år. Särskilt med hänsyn till att gruppen under 18 år är liten och varierar mycket i storlek ställer det sig inte försvarbart med en sådan ordning.

De mycket unga fängelsedömdas särskilda behov får i stället som hittills tillgodoses inom ramen för den nuvarande anstaltsorganisationen.

Härtill kommer att Sverige reserverade sig i fråga om ett liknande men mer långtgående krav på att ungdomsbrottslingar skall hållas avskilda från vuxna intagna i artikel 10 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (prop. 1971:125 s. 33).

Vad nu anförts talar, som föredragande statsrådet också uttalar, för att Sverige även nu bör göra ett förbehåll. Utskottet finner sammanfattningsvis ett förbehåll mot artikel 37 punkt c) såvitt avser åtskiljande av barn och vuxna motiverat. Utskottet delar också bedömningen att en sådan reservation bör kunna göras utan att detta kan anses strida mot konventionens ändamål och syfte. Justitieutskottet föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motionerna So49, So53, So54 och So55 i här behandlade delar.

Socialutskottet delar den uppfattning som framförs i flera motioner att det är angeläget att Sverige godkänner konventionen utan reservation och att det är en fördel om ett godkännande kan ske snabbt. Varje reservation är ägnad att minska betydelsen av konventionen och gör det också svårare för Sverige att agera mot länder som inte uppfyller konventionens krav.

Bestämmelsen i artikel 37 punkt c) stadgar att ett frihetsberövat barn skall hållas åtskilt från vuxna om det inte anses vara till barnets bästa att så inte sker. Det är, vilket också framhålls i propositionen, av vikt att vid bedömningen av om Sverige uppfyller kraven i konventionen hålla i minnet att konventionen är avsedd att tillämpas på ett världsomfattande plan och på rättssystem av mycket skiftande art. Konventionen måste tolkas så att den får en rimlig mening inom ramen för varje nationellt system.

Syftet med den aktuella bestämmelsen i konventionen är främst att mycket unga som berövats friheten inte skall placeras tillsammans med äldre, mer förhårdade kriminella personer. Detta syfte är otvivelaktigt uppfyllt för Sveriges del. Syftet med den aktuella bestämmelsen är rimligen inte att förhindra att personer under 18 år placeras tillsammans med andra unga, men något år äldre, som kanske befinner sig på samma utvecklingsnivå. Bestämmelsen torde sålunda inte ta sikte t.ex. på det förhållandet att en suttonåring och en artonåring enligt LVU kan placeras i samma hem för särskild tillsyn. Det är andra, i Sverige inte förekommande former av sammanblandning av frihetsberövade barn och vuxna som bestämmelsen främst riktar sig mot.

Det bör observeras att kravet på åtskillnad i denna konvention inte är absolut och mindre långtgående än artikel 10 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Vid ratificeringen av den senare konventionen reserverade sig Sverige på motsvarande punkt. Kravet på åtskillnad mellan barn och vuxna enligt barnkonventionen gäller sålunda inte om det är till barnets bästa att det placeras tillsammans med äldre personer.

Utskottet anser mot denna bakgrund att Sverige inte bör avge någon reservation beträffande artikel 37 punkt c). Utskottet tillstyrker därmed motionerna So49 (m) yrkande 4, So53 (c) yrkande 1 delvis, So54

yrkande 1 delvis och So55 (c) yrkande 1 delvis och avstyrker förslaget i propositionen om förbehåll mot artikel 37 punkt c vid ett godkännande.

För att få ytterligare klarhet om hur långt kraven enligt konventionen sträcker sig på denna punkt bör emellertid som framhålls i motionerna So53 (c) och So55 (c) en ytterligare prövning ske. En närmare analys än som varit möjlig i detta sammanhang bör göras av hur långt konventionens krav i denna del får anses gå. Skulle denna analys visa på någon brist i svensk lagstiftning eller praxis på området bör naturligtvis en ändring på lämpligt sätt övervägas. Vad utskottet anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Utskottet tillstyrker sålunda motionerna So53 (c) yrkande 1 delvis och So55 (c) yrkande 1 delvis och avstyrker motionerna So49 (m) yrkande 3 och So54 (mp) yrkande 1 delvis.

Frågan om Sverige bör godkänna konventionen m.m.

Regeringen föreslår i propositionen att riksdagen godkänner konventionen med visst förbehåll. Föredraganden framhåller att det närmast är en självklarhet att Sverige bör ratificera konventionen. Visserligen har det på en del punkter inte varit möjligt att nå så långt som, enligt föredraganden, varit önskvärt från svensk sida men resultatet måste ändå anses i hög grad tillfredsställande. Konventionen kan, rätt använd, bli ett effektivt medel i kampen för barnets rättigheter, heter det. Av särskild betydelse är det, enligt föredraganden, att konventionen får så bred anslutning som möjligt bland världens länder.

I två motioner, väckta under den allmänna motionstiden, *So625 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) yrkande 17* och *So645 av Margareta Israelsson m.fl. (s) yrkande 1* begärs tillkännagivanden till regeringen om att Sverige skall godkänna konventionen.

Något hinder för ett svenskt tillträde har som framgår av det föregående inte framkommit under socialutskottets beredning av ärendet. Att Sverige bör godkänna konventionen framförs förutom i de nämnda motionerna även i andra motioner. Det framförs även i yttranden till socialutskottet från andra utskott. Lagutskottet anför i sitt yttrande 1989/90:LU4y följande.

Den ökade rörligheten över gränserna under de senaste årtiondena har bl.a. inneburit att det blivit allt vanligare att en förälder utan lov tar med sig sitt barn från Sverige till ett annat land för att undanhålla den andra föräldern vårdnad om barnet. Det förekommer också att en förälder olovligen håller kvar barnet i annat land efter utgången av en umgängesperiod eller efter det att domstol har anförtrött vårdnaden om barnet åt den andra föräldern. Enligt utskottets mening utgör dessa s.k. internationella barnarov ett synnerligen allvarligt samhällsproblem. Sverige har tillträtt två konventioner på detta område, nämligen Europarådskonventionen den 20 maj 1980 om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård om barn samt Haagkonventionen den 25 oktober 1989 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn. Konventionerna har införlivats med svensk rätt genom lagen (1989:14) om

erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn. Genom Sveriges anslutning till de båda konventionerna har grunden skapats för att Sverige kan delta i det internationella samarbetet när det gäller olovligt bortförande och kvarhållande av barn utomlands. Som utskottet flera gånger tidigare framhållit (se senast bet. 1988/89:LU10) innebär emellertid inte detta någon lösning av frågan i förhållande till de stater med vilka problemet är störst. Det är därför angeläget att Sverige verkar för att få till stånd ett samarbete också med länder som står utanför de båda nämnda konventionerna.

Artikel 11 i den nu avslutade FN-konventionen kan härvidlag bli av betydelse för svenskt vidkommande. Med en bred anslutning till konventionen torde nämligen möjligheterna till ett internationellt samarbete i fråga om de s.k. internationella barnaroven öka betydligt. Sett enbart från denna utgångspunkt är det angeläget att Sverige tillträder FN-konventionen så att vi på ett trovärdigt sätt kan agera för att så många andra länder som möjligt också ansluter sig till konventionen och därmed förpliktar sig att motverka olovliga bortföranden av barn. Utskottet vill understryka betydelsen av att Sverige aktivt verkar i detta syfte.

Socialutskottet anser i likhet med föredraganden i propositionen att det närmast är en självklarhet att Sverige bör tillträda FN-konventionen om barnets rättigheter. Socialutskottet tillstyrker sålunda förslaget i propositionen att riksdagen godkänner konventionen. Som utskottet tidigare framhållit bör något förbehåll mot artikel 37 punkt c inte göras. Utskottet tillstyrker sålunda förslaget i propositionen att godkänna konventionen och avstyrker motionerna So625 (fp) yrkande 17 och So645 (s) yrkande 1 eftersom dessa är tillgodosedda.

Viss ändring av den svenska översättningen av konventionen

I den svenska översättningen av artikel 37 d i konventionen sägs att varje frihetsberövat barn skall ha rätt att snarast få tillgång till såväl juridiskt biträde och annan lämplig hjälp som rätt att få lagligheten i sitt frihetsberövande prövad av en domstol eller annan behörig, oberoende och opartisk myndighet. Barnet skall också ha rätt till ett snabbt beslut i saken.

I propositionen sägs att kravet på skyndsamhet är tillgodosett genom bestämmelser i rättegångsbalken (24, 51, 52, 55 och 56 kap.). Även i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare är kravet på skyndsamt handläggning starkt understruket. Föreskrifter om skyndsamt handläggning finns också i 9 § LVU (33 § nya LVU) och i 7 § förordningen (1966:566) med instruktion för utskrivningsnämnderna. I detta sammanhang nämner föredraganden också den nya lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli 1988 (prop. 1987/88:138, JuU36, rskr. 403, SFS 1988:820) genom vilken möjligheterna till ett snabbt förfarande när det gäller unga lagöverträdare har förbättrats. Den nya lagstiftningen utvärderas för närvarande av brottsförebyggande rådet.

I motion So50 (vpk) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en ändring i förslaget till konventionstext (yrkande 1). Motionärerna an-

ser att artikel 37 har försvagats i den svenska översättningen och föreslår därför en korrigerig så att den bättre stämmer överens med den engelskspråkiga konventionstexten.

Artikeln behandlar barns frihetsberövande, deras rätt att få tillgång till juridiskt biträde samt rätten att få sin sak prövad vid domstol m.m. Från svensk sida, polisen och invandrarverket, har det inte ansetts nödvändigt med en biträdesjour och den svenska texten kan därför ha blivit annorlunda utformad, enligt motionärerna. De föreslår därför en ändring i artikel 37 d så att denna text får följande lydelse: "varje frihetsberövat barn skall ha rätt att ofördröjligen få tillgång till såväl juridiskt biträde och annan lämplig hjälp som rätt att få lagligheten prövad av en domstol eller annan behörig, oberoende och opartisk myndighet samt rätt till ett ofördröjligt beslut i saken".

Svenska flyktingrådet har i skrivelse till utskottet som inkom den 10 april 1990 framfört samma uppfattning.

Justitieutskottet anför i sitt yttrande 1989/90:JuU3y följande.

Utskottet vill först konstatera att kravet på snabbhet vid handläggningen finns klart uttalat också i den svenska översättningen av konventionstexten. I likhet med föredragande statsrådet noterar utskottet också att den svenska författningsregleringen på området svarar mot kraven i konventionen. Vidare skall påpekas att den engelska konventionstexten, som översättningen bygger på, som framgår av artikel 54 är en originalversion. Denna torde därför ha tolkningsföreträde. Härtill kommer att avsikten inte är att konventionen skall upphöjas till svensk lag — den skall tjäna som ett riktmärke när det gäller utformningen av den svenska lagstiftningen. Det är alltså den svenska lagtexten och inte den svenska översättningen av konventionstexten som gäller vid rättstillämpningen. Utskottet kan inte finna någon åtgärd med anledning av motionen erforderlig, och utskottet föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motion So50 i här behandlad del.

Även socialförsäkringsutskottet behandlar denna fråga i sitt yttrande 1989/90:SfU3y. Socialförsäkringsutskottet erinrar om att det är konventionens engelska text som skall godkännas och finner inte att någon åtgärd med anledning av motion So50 yrkande 1 är påkallad.

Socialutskottet delar inställningen att det är den engelska versionen som är originalversion av konventionen och som skall godkännas. Det är den svenska lagtexten och inte den svenska översättningen av konventionstexten som skall gälla vid den svenska rättstillämpningen. Utskottet avstyrker därför motion So50 (vpk) yrkande 1.

Fortsatt arbete på att höja åldersgränsen för deltagande i väpnade konflikter

I artikel 38 ges regler om barn i väpnade konflikter. Enligt punkt 2 skall konventionsstaterna vidta alla tänkbara åtgärder för att säkerställa att den som inte uppnått 15 års ålder inte deltar direkt i fientligheter. Punkt 3 ålägger konventionsstaterna att avstå från att rekrytera den

som inte har uppnått 15 års ålder till staternas väpnade styrkor. Då rekrytering sker bland dem som fyllt 15 men inte 18 år skall konventionsstaterna sträva efter att i första hand rekrytera dem som är äldst.

Åtagandena enligt konventionen är uppfyllda i svensk rätt.

I propositionen sägs bl.a. följande.

Artikel 38 om barn i väpnade konflikter är en av de artiklar som Sverige och ett antal andra länder fäst stort avseende vid i konventionsarbetet. Från dessa länders sida har man strävat efter att förbättra skyddet för barn i förhållande till vad som stadgas i bl.a. 1977 års tilläggsprotokoll (I och II) till 1949 års Genèvekonventioner angående skydd för krigets offer, m.m. Sverige och ett antal andra länder lade under konventionsarbetet bl.a. fram förslag som innebar att åldersgränsen för barns deltagande i strid skulle höjas från den nuvarande femtonårsgränsen i artikel 77 i tilläggsprotokoll I till en artonårsgräns. Trots att detta förslag stöddes av ett överväldigande flertal av de i konventionsarbetet deltagande länderna visade det sig inte möjligt att uppnå någon förbättring av skyddet för barn i detta avseende. Artikel 38 återspeglar nu i stort redan gällande internationell norm på området men innehåller samtidigt några smärre förbättringar.

Svenska ekumeniska nämnden, Sveriges frikyrkoråd, De fria kristna samfundens råd, Svenska röda korset och Rädda Barnen har i sina remissvar föreslagit att Sverige i samband med ratificeringen skulle avge en ensidig förklaring beträffande barns deltagande i strid. Förklaringen borde gå ut på att Sverige åtar sig att tillämpa en åldersgräns som innebär att barn under 18 år inte får delta i strid i enlighet med Sveriges strävanden i konventionsarbetet att förbättra skyddet för barn. Några andra remissinstanser har också varit inne på tanken på en förklaring från svensk sida beträffande åldersgränsen. Syftet med en sådan förklaring skulle vara att man därmed skulle påverka utvecklingen av den allmänna folkrätten i riktning mot en högre åldersgräns än den som fastslagits i tilläggsprotokollen och som återfinns i konventionens artikel 38.

Förslagen väcker frågan om en ensidig svensk förklaring kan vara en lämplig metod att främja en högre standard i det folkrättsliga skyddet för barn i krig. Även om det finns exempel på hur ensidigt agerande fått betydelse för den folkrättsliga utvecklingen, bör frågan bedömas mot bakgrund av att Sverige traditionellt strävat efter att åstadkomma allmänt godtagna överenskommelser som reglerar staternas agerande. Multilaterala lösningar är av betydelse för att undvika att de mäktigaste staterna får ett alltför stort inflytande på den folkrättsliga utvecklingen. För en stat som Sverige är detta av särskild betydelse. Inom ramen för arbetet på att utveckla de internationella normerna om de mänskliga rättigheterna har Sverige i konsekvens härmed verkat för överenskomna normer eftersom de har de största utsikterna att leda till efterrättelse. Ensidiga förklaringar på detta område skulle riskera att underminera de normer som redan fastställts. Reservationer och förklaringar som avgetts beträffande olika konventioner på detta område har nämligen varit avsedda att inskränka resp. stats åtaganden. En ensidig svensk förklaring om åldersgränsen för skydd av barn i krig skulle därför kunna uppmuntra andra länder att avge ensidiga förklaringar om att man avser att tillämpa en lägre, alltså inte en högre, åldersgräns än den som anges i konventionen om barnets rättigheter. Detta talar mot en ensidig svensk förklaring.

Om det emellertid visar sig att andra länder gör ensidiga förklaringar om en högre åldersgräns än den som anges i konventionen, kan det

håvdas att en sedvanerättslig utveckling i riktning mot en högre åldersgräns kan skönjas. I så fall skulle en ensidig svensk förklaring kunna övervägas för att främja denna utveckling.

I dagsläget kan emellertid en sådan utveckling inte skönjas. Jag anser därför att övervägande skäl talar mot en ensidig svensk förklaring i samband med ratificeringen av konventionen. Däremot bör Sverige i lämpliga internationella organ fortsätta att verka för en höjning av den internationella standarden vad avser åldersgränsen för barns deltagande i strid.

I *motion So54 (mp)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om att Sverige i internationella sammanhang aktivt bör verka för att åldersgränsen för att inte få använda barn i direkta fientligheter höjs till 18 år (*yrkande 4*).

Även i ett par av de andra motionerna So51 (s), So53 (c) och So625 (fp) framhålls, dock utan särskilda yrkanden om detta, att Sverige bör fortsätta att verka internationellt för att barn inte används som soldater.

Försvarsutskottet anför i sitt yttrande 1989/90:FöU1y följande.

Försvarsutskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att konventionen i nu behandlad del skall ratificeras utan någon ensidig förklaring från svensk sida. Däremot bör, såsom också anges i propositionen, Sverige i lämpliga internationella organ fortsätta att verka för en höjning av den internationella standarden vad avser åldersgränsen för barnets skydd i väpnade konflikter. Utskottet erfar att ett sådant arbete pågår inom Europarådets ministerkommitté och dess parlamentariska församling. Med angivna inriktning, som har utskottets fulla stöd, blir syftet med motion So54 yrkande 4 (mp) tillgodosett utan att riksdagen behöver göra ett särskilt uttalande i frågan. Motionsyrkandet bör sålunda inte bifallas av riksdagen.

Även utrikesutskottet tar upp denna fråga i sitt yttrande 1989/90:UU3y. Utskottet anför följande.

Det är däremot att beklaga att det inte har kunna gå att få FN:s medlemsstater att acceptera ett starkare skydd för barn i väpnade konflikter än vad som fastslås i konventionens paragraf 38. Sverige som deltagit i arbetet på att utforma konventionen arbetade aktivt på att få den åldersgräns för barns deltagande i strid som satts till 15 år höjd till en 18-årsgräns. Utskottet stöder vad som framförs i propositionen om att Sverige bör fortsätta verka för en höjning av åldersgränsen för barns deltagande i strid. Förä där frågan kommer att kunna tas upp är det årliga San Remo-symposiet om humanitär rätt, det sjätte utskottet under 1990 års generalförsamling samt 1991 års internationella Röda kors-konferens. Regeringen kommer även att agera för att frågan kommer att tas upp inom ramen för de diplomatkonferenser om internationell humanitär rätt i väpnade konflikter som äger rum med syfte att utveckla 1949 års Röda kors-konventioner.

Socialutskottet delar inställningen i propositionen och i de förenämnda yttrandena att Sverige bör fortsätta att aktivt verka för en höjd åldersgräns för barnens skydd i väpnade konflikter. Syftet med motionen är därmed enligt utskottet tillgodosett utan att riksdagen behöver göra något särskilt yttrande i frågan. Motion So54 (mp) yrkande 4 avstyrks sålunda.

I artikel 42 åtar sig konventionsstaterna att genom lämpliga åtgärder göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland såväl vuxna som barn.

I propositionen nämner föredraganden följande om de insatser som planeras när det gäller informationen om konventionen om barnets rättigheter. I mycket rör det sig emellertid, enligt honom, om sådana frågor som får behandlas i det ordinarie arbetet på de berörda områdena. Det är därvid de ansvariga myndigheterna som i första hand har att vidta nödvändiga åtgärder, t.ex. socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, barnmiljörådet och statens ungdomsråd.

När det gäller information till vuxna och till barn och ungdomar i allmänhet har det, enligt föredraganden, visat sig att den mest effektiva informationen är den som sker genom att tidningar etc. i sin vanliga nyhetsförmedling behandlar saken i fråga. En annan informationsväg som visat sig effektiv är de organisationer som har direktkontakt med sina medlemsgrupper och genom dessa med större kretsar av befolkningen. Av särskild betydelse i detta sammanhang är naturligtvis de organisationer som behandlar barn- och ungdomsfrågor eller som direkt vänder sig till barn och ungdomar.

De frivilligorganisationer, Rädda barnen, Svenska röda korset m.fl., som spelat en viktig roll vid utarbetandet av konventionen har uttryckt stort intresse för att medverka i arbetet med att sprida kunskap om konventionens innehåll i Sverige. Regeringen har därför, enligt föredraganden, den 15 februari i år beslutat att från allmänna arvsfonden anvisa 10 milj.kr. per år under en treårsperiod. Medlen skall användas för att bl.a. ge frivilligorganisationerna möjlighet att sprida kunskap om barnkonventionen.

Barnmiljörådet har i samarbete med Gruppen Barn—Föräldrar—Samhälle, Rädda barnen och den svenska NGO—gruppen för konventionen om barnets rättigheter ansökt om medel för att producera en film om konventionen. Filmen beräknas bli 25 minuter lång och skall göras direkt på video. Till filmen kommer kompletterande material att tas fram för vidare studier och diskussion. Filmen skall produceras i nära samarbete med olika intresseorganisationer och även spridas genom dessa, liksom genom skolorna. Medelsbehovet beräknas till 1 milj.kr.

Beslut om denna och övriga informationsinsatser som skall göras från regeringens och myndigheternas sida får, enligt föredraganden, anstå tills nödvändiga överläggningar hållits med berörda myndigheter och organisationer. Av vikt är att dubbelarbete och onödig spridning av insatserna undviks. Viss samordning och samråd måste ske mellan regeringen och myndigheterna inbördes och mellan regeringen och myndigheterna å ena sidan och organisationerna å andra sidan.

I fyra motioner tas frågor om information och utbildning om konventionen upp.

I *motion So640 av Karin Söder och Pär Granstedt (båda c)* hemställs att riksdagen begär att regeringen inrättar en nationalkommitté med uppgift att bevaka barnets rättigheter i enlighet med konventionen. Motionärerna påpekar att under hela arbetet med konventionen har många frivilliga organisationer varit engagerade för att påverka arbetet, så att den skulle bli ett verkligt stöd för barnen och ge dem det skydd som tidigare saknats.

Dessa frivilligorganisationer besitter enligt motionärerna både kunskap och ambitioner, när det gäller konventionens förverkligande. Det vore mot denna bakgrund mycket betydelsefullt att regeringen tog initiativ till bildandet av en Nationalkommitté för barnets rättigheter. En kommitté av detta slag skulle kunna ha som övergripande mål att verka för barnets rättigheter i Sverige genom utbildning, information och opinionsbildning. Detta innebär bl.a. att:

- sprida allmän kännedom om barnkonventionen
- informera barn och ungdomar om de rättigheter som tillkommer dem enligt konventionen
- informera de yrkesgrupper som på olika sätt arbetar för och med barn och ungdom om barnkonventionen och de idéer den bygger på
- verka för att utbildning av särskilda nyckelgrupper genomförs
- tillse att berörda myndigheter får erforderlig kunskap om barnkonventionen.

Därutöver skulle en sådan kommitté kunna vara ett forum för diskussioner om barnets rättigheter och ta initiativ till kurser, konferenser, studier m.m.

En kommitté av detta slag bör vara fristående från myndigheter och utses av regeringen.

Den bör vara sammansatt av för dessa frågor engagerade folkrörelser, de politiska partierna och departementen. Intresseorganisationer, myndigheter och därmed jämställda organ av intresse bör också kunna inbjudas att delta. Av särskild betydelse är, enligt motionärerna, att Barnmiljörådets roll i detta sammanhang stärks.

I *motion So51 (s) yrkande 2* hemställs om ett tillkännagivande om vad som anförts i motionen om mindre organisationers möjligheter att delta i informations- och utbildningsarbetet för att sprida kunskap om FN:s konvention om barnets rättigheter.

Motionärerna framhåller att informations- och utbildningsinsatserna för att sprida kunskaper om barnkonventionen naturligtvis måste bli omfattande och alla vägar att nå ut till människorna måste tas till vara. De stora folkrörelserna och frivilligorganisationerna är mer eller mindre självskrivna i sammanhanget men motionärerna tycker att också de mindre organisationerna är betydelsefulla i detta arbete. Därför anser motionärerna att även dessa organisationer bör få möjlighet att göra insatser för barnets rättigheter.

I *motion So645 (s)* hemställs till riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av möjligheter för barn- och ungdomsorganisationerna att genomföra en särskild upplysningsaktion kring FN-konventionen (*yrkande 3*), och att riksdagen

gen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att aktionen riktas främst till barnen och meddelar deras rättigheter att delta, få information och göra sin röst hörd (*yrkande 4*).

För att barnens rättigheter skall få genomslagskraft i det svenska samhället är det viktigt, enligt motionärerna, att det genomförs en intensiv informationsaktion. Viktigast är att nå alla barn med upplysningen om att de nu har FN:s stöd för att kräva sin rätt. Konventionen är unik genom att den tillförsäkrar barn rätten att delta, att få information och göra sin röst hörd. Detta anser motionärerna vara av utomordentlig vikt. Därför bör regeringen ställa medel till förfogande för barn- och ungdomsorganisationerna så att det blir möjligt för dem att delta i en bred och varierad kampanj om barns rätt. Här har naturligtvis även skolan en viktig roll att fylla.

En sådan aktion skulle, enligt motionärerna, också öka barns intresse för samhällsfrågorna samtidigt som kunskapen om barns rättigheter och skyldigheter skulle kunna utgöra en god grund för vidare utveckling av vårt samhälle.

I *motion So53 (c)* hemställs att riksdagen begär en rapport från regeringen till nästkommande riksmöte om vilka åtgärder som vidtagits för att sprida information om konventionen och dess innehåll (*yrkande 2*).

Motionärerna anser att det finns skäl att fullfölja analysen av hur svenska barn egentligen har det, gärna med konventionen som en sorts "dagordning". Gör vårt förhållandevis rika land tillräckligt för barn och ungdomar? Görs tillräckligt för barn och ungdomar bland flyktingar? För de handikappade barnen? För barn som får illa i sina hem? För barn som hotas av drogmissbruk?

Remissvaren som redovisas i propositionen ger, enligt motionärerna, grund för fortsatta diskussioner. Viktigt här är att dialogen med frivilligorganisationerna fullföljs. Detta gäller inte minst ungdomsrörelserna.

Det är viktigt att arbetet och diskussionen om barns och ungdomars rättigheter ges goda kanaler förutom dem som organisationerna själva bygger upp. Arbetet med den rapport som Sverige skall inlämna till den kommitté som FN skall inrätta när konventionen träder i kraft bör, enligt motionärerna, läggas upp som en process som ger utrymme för vid diskussion och tillfälle för organisationer och enskilda att delta.

Utskottet anser det angeläget att aktiva åtgärder nu vidtas för att informera om konventionen och dess innehåll. En stor del av informationen bör naturligtvis ges av berörda myndigheter i deras ordinarie arbete.

En stor del av informationen bör emellertid ges av frivilliga organisationer. Regeringen har också redan beslutat att anvisa 10 milj.kr. årligen under tre år från allmänna arvsfonden för att bl.a. ge frivilligorganisationerna möjlighet att sprida kunskaper om konventionen. Regeringen avser, enligt propositionen, att fatta beslut om de särskilda informationsinsatserna sedan nödvändiga överläggningar hållits med berörda myndigheter och organisationer. Utskottet utgår från att rege-

ringen därvid bl.a. överväger de olika förslag som förts fram i motionerna So640 (c), So51 (s) yrkande 2 och So645 (s) yrkandena 3 och 4. Med det sagda avstyrker utskottet dessa yrkanden.

Utskottet utgår från att regeringen på lämpligt sätt informerar riksdagen om de åtgärder som vidtagits för att sprida information om konventionen och dess innehåll utan att riksdagen behöver ta något initiativ. Därmed avstyrker utskottet motion So53 (c) yrkande 2.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *definitionen på barn*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So52 delvis,
res. 1 (fp)
2. beträffande *principen om barnets bästa*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So54 yrkande 2,
res. 2 (v, mp)
3. beträffande *åtgärder för att genomföra konventionen*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So51 yrkande 1,
4. beträffande *ett särskilt organ för att genomföra konventionen*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So645 yrkande 2,
5. beträffande *en statlig barnombudsmannatjänst*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So53 yrkande 4,
6. beträffande *barnorientering av biståndspolitiken*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So53 yrkande 3,
7. beträffande *Nordiska rådets åtgärdsplan*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So53 yrkande 5,
res. 3 (c)
8. beträffande *valfrihet för barnfamiljerna*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:So49 yrkande 1 och 1989/90:So55 yrkande 2,
res. 4 (m, fp, c)
9. beträffande *rätten att från födelsen förvärva ett medborgarskap*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So52 delvis,
10. beträffande *rätten att få vetskap om sina föräldrar*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So50 yrkande 2,
11. beträffande *skiljande av barn från föräldrar*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So52 delvis,
res. 5 (fp, mp)
12. beträffande *barns rätt att bli hörda*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So52 delvis,
res. 6 (fp)
13. beträffande *lokala kabelsändningar*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So54 yrkande 3,
res. 7 (mp)
14. beträffande *hälso- och sjukvård för asylsökande*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So52 delvis,
res. 8 (fp, v, mp)

15. beträffande *pornografisk verksamhet*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Kr5 yrkande 8,
1989/90:So49 yrkande 2 och 1989/90:So55 yrkande 3,
res. 9 (m, c, en fp)
16. beträffande *användande av frihetsberövande påföljd*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So52 delvis,
res. 10 (fp, mp)
17. beträffande *godkännande av konventionen om barnets rättigheter m.m.*
att riksdagen med anledning av proposition 1989/90:107 och
motionerna 1989/90:So49 yrkande 4, 1989/90:So53 yrkande 1
delvis, 1989/90:So54 yrkande 1 delvis och 1989/90:So55 yrkande
1 delvis samt med avslag på motionerna 1989/90:So625 yrkande
17 och 1989/90:So645 yrkande 1 godkänner konventionen om
barnets rättigheter utan förbehåll,
18. beträffande *ytterligare prövning av konventionens krav*
att riksdagen med anledning av motionerna 1989/90:So53 yrkan-
de 1 delvis och 1989/90:So55 yrkande 1 delvis och med avslag på
motionerna 1989/90:So49 yrkande 3 och 1989/90:So54 yrkande 1
delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet
anfört,
19. beträffande *viss ändring av den svenska översättningen av
konventionen*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So50 yrkande 1,
res. 11 (v)
20. beträffande *fortsatt arbete på att höja åldersgränsen för
deltagande i väpnade konflikter*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So54 yrkande 4,
21. beträffande *information om konventionen*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:So51 yrkande 2,
1989/90:So640 och 1989/90:So645 yrkandena 3 och 4,
22. beträffande *en rapport om regeringens informationsåtgärder*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So53 yrkande 2.

Stockholm den 29 maj 1990

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Bo Holmberg (s), Anita Persson (s),
Sten Svensson (m), Aina Westin (s), Ulla Tillander (c), Ingrid Anders-
son (s), Per Stenmarck (m), Rinaldo Karlsson (s), Ingegerd Anderlund
(s), Ingrid Hemmingsson (m), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp), Rosa Östh
(c), Gudrun Schyman (v), Anita Stenberg (mp), Jan Andersson (s) och
Maj-Inger Klingvall (s).

Reservationer

1. Definitionen på barn (mom. 1)

Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist (båda fp) anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 6 som börjar med "Socialutskottet instämmer" och slutar med "yrkandet delvis" bort ha följande lydelse:

Socialutskottet biträder motionärens förslag att utlänningslagen skall anpassas till konventionens definition av barn, vilken för svenska förhållanden innebär att med barn avses varje människa under 18 år. Utskottet tillstyrker därför motion 1989/90:So52 i denna del.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa:

1. beträffande *definitionen på barn*

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:So52 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Principen om barnets bästa (mom. 2)

Gudrun Schyman (v) och Anita Stenberg (mp) anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 8 som börjar med "Socialutskottet instämmer" och slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen ger enligt socialutskottet inte uttryck för att det är barnets bästa som skall komma i främsta rummet i det allmännas verksamhet. Det är enligt utskottets mening inte ovanligt att andra intressen tillgodoses på bekostnad av vad som kan anses vara bäst för barnet. Utskottet anser att principen om att barnets bästa skall komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn är viktig och av så överordnad betydelse att den bör grundlagsfästas. Frågan om bestämmelsen bör utformas som ett målsättningsstadgande eller som en tvingande grundläggande rättighet enligt 2 kap. regeringsformen bör utredas av regeringen. Enligt utskottets mening bör ett lagförslag föreläggas riksdagen så att den ifrågavarande bestämmelsen skall kunna träda i kraft under nästa valperiod. Detta bör ges regeringen till känna. Socialutskottet tillstyrker motion So54 yrkande 2.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa:

2. beträffande *principen om barnets bästa*

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:So54 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Nordiska rådets åtgärdsplan (mom. 7)

Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 12 som börjar med "Socialutskottet instämmer" och slutar med "yrkande 5" bort ha följande lydelse:

Nordiska rådet har vid sin session i Reykjavik behandlat frågan om nordiskt samarbete vid förverkligandet av intentionerna i konventionen om barnets rättigheter. Där fastslogs bl.a. att de nordiska länderna utan dröjsmål ratificerar konventionen samt att en harmonisering kommer till stånd när det gäller ländernas lagar. Länderna bör också anpassa sina egna lagar till konventionstexten.

Därtill betonas att ländernas efterlevnad är en nationell fråga men att en samordning mellan länderna kan ge fördelar. En åtgärdsplan bör därför utarbetas av ministerrådet. Denna bör innehålla en juridisk del, där harmonisering och anpassning av lagar bearbetas, en annan del bör innehålla materiella frågor, som rör missförhållanden bland barn, misshandel, sexuella övergrepp, alkoholskador hos nyfödda, brister i uppväxtmiljö m.m.

Gemensamma informationskampanjer kan vara ett viktigt led i förverkligandet av konventionen.

Planen bör också kunna ta upp hävdandet av barns rätt i biståndsarbetet.

Ett enigt Nordiskt råd beslutade att rekommendera de nordiska länderna att utan dröjsmål ratificera konventionen och att verka för att alla länder gör detsamma. Därtill beslöts rekommendera Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för uppföljning och efterlevnad av FN:s barnkonvention.

Det är nu, enligt socialutskottet, angeläget att den svenska regeringen agerar kraftfullt för att de beslut Nordiska rådet fattat snarast blir verklighet.

dels att utskottet under mom. 7 bort hemställa:

7. *beträffande Nordiska rådets åtgärdsplan*

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:So53 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Valfrihet för barnfamiljerna (mom. 8)

Daniel Tarschys (fp), Sten Svensson (m), Ulla Tillander (c), Per Stenmarck (m), Ingrid Hemmingsson (m), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) och Rosa Östh (c) anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 16 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

För att genomföra konventionens intentioner krävs en variationsrik och resultatnriktad familjepolitik som ger vårdnadshavaren en reell möjlighet att välja det som passar den enskilda familjen bäst.

Enligt utskottets uppfattning bör ett vårdnadsbidrag införas och därutöver insatser ske på flera olika områden.

Enligt utskottets mening förstärks valfriheten genom att föräldrarna själva disponerar 15 000 kr. per barn för att ekonomiskt klara behovet av barnomsorg. Vårdnadsbidraget kan antingen användas för att betala nuvarande barnomsorgsplats, vilken i princip blir 12 000 kr. dyrare,

eller för att utveckla föräldravivna kooperativ eller andra privata lösningar etc. Det ger också ökade möjligheter, särskilt för flerbarnsföräldrarna, att ägna mer tid åt omvårdnaden av de egna barnen.

En ökad valfrihet ger förutsättningar för ett bättre resursutnyttjande inom barnomsorgen. Detta skapar utrymme för fler platser och kvalitetsförbättringar.

Vårdnadsbidraget ger småbarnsfamiljerna större möjligheter att nyttja den lagstadgade rätten till arbetstidsförkortning och ger därmed mer tid för barnen. Utskottet förutsätter att kommunerna — i den utsträckning det efterfrågas — ställer halvtids- eller deltidspatser till förfogande och differentierar avgifterna med hänsyn till detta. I många kommuner innebär det ett behov av fler sådana platser.

Genom avdragsrätten för styrkta barnomsorgskostnader ges familjerna ökad ekonomisk möjlighet att lösa barnomsorgen genom t.ex. privata familjedaghem eller anställd barnvårdare. När deras inkomster tas upp till beskattning och påförs sociala avgifter tillförsäkras de samma sociala skydd och trygghet som andra inkomsttagare. Härigenom skapas förutsättningar för att eliminera en svart sektor i ekonomin.

Sammanfattningsvis kommer motionärernas förslag enligt utskottets mening att leda till betydande fördelar för barnfamiljerna. Genom ökade ekonomiska resurser får de större möjlighet att utifrån sina egna förutsättningar välja den form av barnomsorg som de finner bäst. Härigenom förbättras barnens villkor i det svenska samhället samtidigt som det i småbarnsfamiljerna blir lättare att förena föräldraskap med förvärvsarbete och personlig utveckling.

Regeringen bör snarast utarbeta förslag till lag om vårdnadsbidrag samt följändringar i annan lagstiftning i enlighet med det anförda.

Utskottet föreslår vidare att riksdagen begär att regeringen skyndsamt återkommer med förslag till nytt statsbidragssystem. Det nuvarande systemet är enligt utskottet otillfredsställande på många sätt. Systemet är inte neutralt gentemot olika omsorgsformer och huvudmän, och enskilda alternativ diskrimineras. Föräldrar har inte möjligheter att på jämbördiga villkor välja andra former av barnomsorg än de som erbjuds av kommunen. Vidare innebär nuvarande regler att de deltidsoppna daghemmen endast erhåller bidrag som kommer deltidsförskolan till del.

Vägledande principer vid utarbetandet av ett förslag till nytt statsbidragssystem för barnomsorgen bör vara att statsbidraget skall vara neutralt gentemot alla omsorgsformer oavsett huvudman samt administrativt lätthanterligt. Familjedaghemmen och deltidsförskolan får inte diskrimineras. Statsbidragssystemet bör inte ensidigt gynna långa vistelser. Vidare bör kommunerna vara skyldiga att i barnomsorgsplanerna uppta alla alternativa omsorgsformer som uppfyller de kvalitetskrav som alltid måste ställas.

Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 8 bort hemställa:

8. beträffande *valfrihet för barnfamiljerna*
att riksdagen med anledning av motionerna 1989/90:So49 yrkande 1 och 1989/90:So55 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Skiljande av barn från föräldrar (mom. 11)

Daniel Tarschys (fp), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) och Anita Stenberg (mp) anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 20 som börjar med "Socialutskottet delar" och slutar med "yrkandet delvis" bort ha följande lydelse:

I dag kan polisen verkställa av-/utvisningar även om det innebär att familjer splittras, t.ex. när en asylsökande har gömt sig. Enligt socialutskottet bör det förhindras att av- och utvisningar sker som innebär att barnet skiljs från sina föräldrar.

I asylsituationer strider det, enligt utskottet, mot barnets bästa att separera barnet från familjen. Därför får detta i framtiden inte förekomma. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 11 bort hemställa:

11. beträffande *skiljande av barn från föräldrar*
att riksdagen med anledning av motion 1989/90:So52 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Barns rätt att bli hörda (mom. 12)

Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist (båda fp) anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 21 som börjar med "Socialutskottet delar" och slutar med "yrkandet delvis" bort ha följande lydelse:

För närvarande är det bara i undantagsfall som barnen ges möjlighet att föra fram sina skäl för att få en fristad i Sverige. Även asylsökande barn måste, enligt socialutskottet, ges en generell rätt att föra fram sina skäl inför bedömningen om de är berättigade till uppehållstillstånd i Sverige. Deras behov av skydd skall inte enbart bedömas med utgångspunkt från den vuxnes skäl. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 12 bort hemställa:

12. beträffande *barns rätt att bli hörda*
att riksdagen med anledning av motion 1989/90:So52 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Lokala kabelsändningar (mom. 13)

1989/90:SoU28

Anita Stenberg (mp) anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 23 som börjar med "Eftersom konstitutionsutskottet" och slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Enligt socialutskottets mening innebär konventionsåtagandet att barn måste få ett bättre skydd mot våldsförhärlikande filmer och TV-program som sänds via satellit. I dag saknas på grund av kabelnämndens beslut i februari 1989 allt sådant skydd. Det är oacceptabelt att det råder helt olika förutsättningar och regler för lokala egensändningar i kabelnät, och satellitsändningar som distribueras i kabelnät. Enligt utskottets mening måste alla satellittyper föras in under kabellagen så att reglerna avsedda att begränsa förekomsten av reklam, våld, pornografi och rashets åter kan tillämpas. Det regellösa tillstånd som nu råder kan inte accepteras. Åtgärder måste vidtas omedelbart. Det finns inte någon som helst anledning att t.ex. avvakta radiolagsutredningens arbete.

dels att utskottet under mom. 13 bort hemställa:

13. beträffande *lokala kabelsändningar*

att riksdagen med anledning av motion So54 yrkande 3 antar de i bilaga 7 upptagna och såsom av reservanten föreslagna lydelse betecknade förslagen till lag om ändring i lagen (1985:677) om lokala kabelsändningar och lag om ändring i radiolagen (1966:755),

8. Hälso- och sjukvård för asylsökande (mom. 14)

Daniel Tarschys (fp), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp), Gudrun Schyman (v) och Anita Stenberg (mp) anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 24 som börjar med "Socialutskottet delar" och slutar med "yrkandet delvis" bort ha följande lydelse:

Asylsökande barn i Sverige har för närvarande endast rätt till akut sjukvård. Enligt socialutskottet måste asylsökande barn också ges rätt till ordinär barnhälsovård. Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 14 bort hemställa:

14. beträffande *hälso- och sjukvård för asylsökande*

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:So52 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Sten Svensson (m), Ulla Tillander (c), Per Stenmarck (m), Ingrid Hemmingsson (m), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) och Rosa Östh (c) anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 27 som börjar med "Socialutskottet delar" och slutar med "yrkande 8" bort ha följande lydelse:

I den svenska lagstiftningen saknas en åldersgräns för barns medverkan i pornografiska sammanhang. Sverige har ytligt sett ett förbud mot barnpornografi, men bedömningen av vad som skall anses som barnpornografi eller inte baseras på de agerandes synliga könsrodnad. Detta är en minst sagt bedräglig bedömningsgrund.

Socialutskottet anser därför att frågan om lagstiftningen bör ändras och bli specifik bör övervägas mot bakgrund av internationella erfarenheter, bl.a. i USA. Utskottet föreslår därför att regeringen närmare analyserar förutsättningarna för detta, även med beaktande av integritetsaspekterna, samt återkommer till riksdagen med redovisningen av förslag till åtgärder som kan tillgodose motionärernas syfte. Detta bör ges regeringen till känna med anledning av motionerna So49 (m) yrkande 2, So55 (c) yrkande 3 och Kr5 (m) yrkande 8.

dels att utskottet under mom. 15 bort hemställa:

15. beträffande *pornografisk verksamhet*

att riksdagen med anledning av motionerna 1989/90:So49 yrkande 2, 1989/90:So55 yrkande 3 och 1989/90:Kr5 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. Användande av frihetsberövande påföljd (mom. 16)

Daniel Tarschys (fp), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) och Anita Stenberg (mp) anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 29 som börjar med "Socialutskottet delar" och slutar med "yrkandet delvis" bort ha följande lydelse:

Enligt utlänningslagen finns det möjligheter att beröva asylsökande barn friheten. Enligt socialutskottet bör denna möjlighet tas bort ur utlänningslagstiftningen. Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 16 bort hemställa:

16. beträffande *användande av frihetsberövande påföljd*

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:So52 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. Viss ändring av den svenska översättningen av konventionen (mom. 19)

1989/90:SoU28

Gudrun Schyman (v) anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 36 som börjar med "Socialutskottet delar" och slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Socialutskottet konstaterar att kravet på snabbhet vid handläggningen finns uttalat också i den svenska översättningen av konventionstexten. Utskottet konstaterar vidare att det också i den svenska författningsregleringen på området finns infört ett krav på snabbhet. Utskottets uppfattning är emellertid att kraven i konventionen är mer långtgående än vad översättningen ger vid handen. Utskottet vill därför föreslå att översättningen justeras i enlighet med önskemålet i motion So50. Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 19 bort hemställa:

19. *beträffande viss ändring av den svenska översättningen av konventionen*

att riksdagen med anledning av motion So50 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. Frågan om rätten att från födelsen förvärva ett medborgarskap

Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist (båda fp) anför

Det finns i Sverige barn som föds utan medborgarskap och således blir statslösa. Detta är djupt otillfredsställande. Vi anser att dessa barns problem bör ses över vid en översyn av medborgarskapslagstiftningen.

2. Frågan om konventionen kan godkännas utan föregående lagändring

Anita Stenberg (mp) anför:

Socialutskottet har i ärendet ordnat en utfrågning med representanter för social- och justitiedepartementen. Vid denna utfrågning framkom att hindret mot ett godkännande utan reservation inte är så kategoriskt som tidigare framkommit i propositionen. Miljöpartiets synpunkter har härigenom i huvudsak tillgodosetts.

1989/90:KU8y

Godkännande av FN-konvention om barnets rättigheter

Till socialutskottet

Socialutskottet har berett konstitutionsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1989/90:107 om godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter. Med anledning av propositionen har sju motioner väckts. I motion So54 yrkande 2 (mp) begärs att principen om barnets bästa skall regleras i grundlag. I två motionsyrkanden — So49 yrkande 2 (m) och So55 yrkande 3 (c) — tas upp frågan om 18-årsgräns vad gäller utnyttjande av barn i pornografiska sammanhang. Också motion Kr5 yrkande 8 (m), som av kulturutskottet överlämnats till socialutskottet, tar upp denna fråga. I motion So54 yrkande 3 (mp) begärs att riksdagen omedelbart beslutar att koncessionssystemet för lokala kabelledningar skall omfatta alla typer av satelliter. Vidare begärs i motion So50 yrkande 2 (vpk) en ändring av 7 kap. 4 § sekretesslagen så att barn inte hindras att få vetskap om sina biologiska föräldrar. Konstitutionsutskottet begränsar sitt yttrande till dessa frågor.

Propositionen

I propositionen föreslås att riksdagen med visst förbehåll godkänner en av Förenta nationernas generalförsamling den 20 november 1989 antagen konvention om barnets rättigheter. Konventionen som undertecknades av Sverige den 26 januari 1990 — samma dag som den öppnades för undertecknande — förutsätter ratifikation för att bli gällande. Konventionen innehåller bestämmelser avsedda att tillförsäkra barn grundläggande rättigheter och att bereda barn skydd mot övergrepp och utnyttjande. Tillträdet till konventionen föranleder enligt vad föredragande statsrådet uttalar i propositionen inga ändringar i gällande lagstiftning.

Utskottet

1. Grundlagsstadgande om barnets bästa

I konventionens artikel 3 punkt 1 slås fast att vid alla åtgärder som rör barn skall barnets bästa komma i främsta rummet. Principen gäller åtgärder som vidtas av offentliga organ men också sådana som vidtas av privata sociala välfärdsinstitutioner. Enligt propositionen är tillämpningen av denna princip naturligtvis en lagstiftningsfråga men i hög grad också en fråga om tillämpning av lagstiftningen och praktiskt handlande över huvud taget. Att barnets bästa skall komma i främsta

rummet utesluter inte att även andra hänsyn får tas men innebär att vad som bäst gagnar barnet i första hand skall vara vägledande. Principen om barnets bästa är en utgångspunkt i svensk lagstiftning rörande barn och ungdomar och är förankrad i grundlagen genom bestämmelserna i 1 kap. 2 § regeringsformen om att det grundläggande målet för den offentliga verksamheten skall vara den enskildes välfärd i olika avseenden. — Principen om barnets bästa framgår uttryckligen t.ex. av vårdnadsreglerna i föräldrabalkens 6 kap. och av 27 § socialtjänstlagen men finns också uttryckt på annat sätt i olika förhållandevis väsensskilda sammanhang.

I motion So54 av Anita Stenberg m.fl. (mp) framhålls att den princip som kommer till uttryck i artikel 3 punkt 1 är så viktig och överordnad att den bör grundlagsfästas i svensk rätt (yrkande 2). Frågan om detta bör komma till uttryck i form av ett målsättningsstadgande enligt 1 kap. 2 § regeringsformen eller som en tvingande grundläggande rättighet i 2 kap. regeringsformen bör enligt motionärerna utredas av regeringen.

Principen om barnets bästa är en av utgångspunkterna för den offentliga verksamheten i Sverige. Målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen ger uttryck för detta genom att det allmänna åläggs att särskilt verka för social omsorg och trygghet och för en god levnadsmiljö. Mot denna bakgrund saknas det enligt utskottet anledning att ytterligare befästa principen genom en särskild målsättningsbestämmelse i regeringsformen. Ej heller anser utskottet det påkallat att utöka bestämmelserna om grundläggande fri- och rättigheter i 2 kap. regeringsformen med en bestämmelse om barnets bästa. Konstitutionsutskottet föreslår således att motion So54 yrkande 2 avstyrks.

2. Barnets skydd mot att utnyttjas i pornografiskt material

I konventionens artikel 34 åtar sig konventionsstaterna att skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. För detta ändamål skall staterna särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multinationella åtgärder för att förhindra bl.a. att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och i pornografiskt material (punkt c). Med barn avses enligt artikel 1 varje människa under 18 år om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet.

Spridande av pornografi där barn är avbildade omfattas av 16 kap. 10 a § brottsbalken. Enligt denna bestämmelse skall den som skildrar barn i pornografisk bild med uppsåt att bilden sprids eller som sprider sådan bild dömas för barnpornografibrott om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig. En sådan gärning som begås genom tryckt skrift skall enligt 7 kap. 4 § 12 tryckfrihetsförordningen anses som tryckfrihetsbrott. I bestämmelserna uppställs inte någon fast åldersgräns när det gäller att bestämma vad som avses med barn. Enligt förarbetena avses med barn en person vars könsmognadsprocess inte är avslutad (prop. 1978/79:179, KU 1978/79:33 och KU 1979/80:1). Anledningen till att man i lagstiftningen inte har någon bestämd ålders-

gräns är att en sådan i vissa fall skulle göra det nödvändigt att fastställa barnets identitet och att man velat undvika den ytterligare integritetskränkning som en sådan identifiering skulle innebära.

Justitiekanslern har i remissyttrande över konventionen sammanfattningsvis funnit att innehållet i den aktuella bestämmelsen i tryckfrihetsförordningen inte utgör något hinder mot en svensk ratificering av konventionen. Han har emellertid tillagt att det kan vara lämpligt om konventionsarbetet tas till intäkt för en översyn av frågan om åldersgräns när det gäller barnpornografi. Önskvärt vore att lagstiftningens skydd i vart fall kunde utvidgas till att omfatta även unga människor vars könsmognadsprocess är avslutad men som uppenbarligen i övrigt fortfarande befinner sig i den utvecklingsprocess i stort som utgör motiv för lagstiftningens skyddsbestämmelser på det aktuella området.

I propositionen hänvisas bl.a. till annan lagstiftning än den här aktuella som ger möjlighet att förhindra utnyttjande för barnpornografi, t.ex. vissa bestämmelser i lagen om vård av unga (LVU) och arbetsmiljölagen. Föredragande statsrådet framhåller att skillnaden mellan konventionens 18-årsregel och definitionen av barn i 16 kap. 10 a § brottsbalken huvudsakligen är av formellt slag och i praktiken torde samma åldersgrupper avses. Det måste vidare enligt propositionen observeras att konventionen inte uppställer något direkt krav på straffrättslig lagstiftning mot här aktuella företeelser. Statsrådets slutsats blir att en svensk anslutning till konventionen i denna del inte torde kräva lagändringar i sådana frågor som aktualiseras i artikel 34 punkt c. Han tillägger dock att detta inte utesluter att det kan finnas behov av en översyn av de nuvarande reglerna. Förnyade överväganden gällande de straffrättsliga reglernas utformning bör emellertid enligt hans mening göras utifrån mer allmänna utgångspunkter än dem som följer av konventionen som sådan.

Konstitutionsutskottet har nyligen i ett yttrande till kulturutskottet över proposition 1989/90:70 om våldsskildringar i rörliga bilder m.m. framhållit — med anledning av motion Kr5 yrkande 8 av Ingrid Sundberg m.fl. (m) — att frågan om 18-årsgräns vid barnpornografibrott lämpligen bör avgöras vid behandlingen av det nu aktuella ärendet (1989/90:KU7y). Motionärerna anför att straffbestämmelserna om barnpornografibrott bör utformas så att pornografiskt material med agerande personer under 18 år inte får säljas eller produceras i Sverige. Motionärerna menar att den nuvarande åldersgränsen är densamma som för sexuellt umgänge — 15 år — och att den bör höjas till 18 år. Det är enligt motionärerna skillnad mellan att vara mogen för sexuellt umgänge och att vara mogen att bestämma om man vill exponera sig i pornografiska sammanhang.

I motion So49 av Sten Svensson m.fl. (m) framhålls att det är en minst sagt bedräglig bedömningsgrund att bedömningen av vad som skall anses vara barnpornografi eller inte baseras på de agerandes synliga könsmognad. Om Sverige skall följa konventionens krav måste lagstiftningen ändras och bli specifik. Motionärerna yrkar därför att riksdagen för att uppfylla konventionens krav i artikel 34 beslutar om en åldersgräns på 18 år för barn i pornografiska sammanhang

(yrkande 2). I motion So55 av Ulla Tillander m.fl. (c) framhålls att vissa barn inte är skyddade i svensk lag mot utnyttjande i pornografiska sammanhang eftersom det i varje enskilt fall görs bedömningar om könsmognaden. För klarhetens skull bör enligt motionärerna även i Sverige en 18-årsgräns gälla i dessa sammanhang och införas i 16 kap. 10 a § brottsbalken.

Utskottet delar justitiekanslerns och departementschefens uppfattning att det inte krävs lagändringar på det aktuella området för att konventionen i denna del skall kunna godkännas.

Enligt utskottets mening skulle en lagstadgad 18-årsgräns kunna leda till icke önskvärda integritetskränkningar vad gäller det avbildade barnets identitet. Utskottet är således inte berett att förorda att en sådan gräns införs. Utskottet vill emellertid framhålla att det som justitiekanslern uttalat finns ett behov av att kunna utvidga lagstiftningens skydd mot att barn utnyttjas i barnpornografi till att omfatta en större grupp barn än som nu berörs. Som anförs i propositionen kan det finnas anledning att göra en översyn av de nuvarande reglerna på det område som omfattas av den aktuella konventionsbestämmelsen.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår konstitutionsutskottet att socialutskottet avstyrker motionerna Kr5 yrkande 8, So49 yrkande 2 och So55 yrkande 3.

3. Barnets skydd mot skadlig information

Enligt artikel 17 punkt e skall konventionsstaterna uppmuntra utvecklingen av lämpliga riktlinjer för att skydda barnet mot information och material som är till skada för barnets välfärd.

Sverige har undertecknat men ännu inte ratificerat Europarådets konvention om gränsöverskridande television. Konventionen innehåller minimiregler för innehåll i gränsöverskridande TV-sändningar. Vissa av dessa regler tar särskilt sikte på att skydda barns och ungdomars intresse. Sålunda stadgas i artikel 7 punkt 2 att program som kan skada barns eller ungdomars kroppsliga, själsliga eller moraliska utveckling inte får sändas på tider då det är troligt att barn och ungdomar ser programmen. I artikel 11 punkt 3 stadgas att reklamslag som riktar sig till barn eller där barn förekommer inte får innehålla något som kan skada barns intressen och skall ta hänsyn till barns särskilda känslighet.

I lagen (1985:677) om lokala kabelsändningar (kabellagen) regleras rätten att vidareända programkanaler från satelliter i fast trafik och att göra egensändningar i kabelnät som når fler än 100 bostäder. Enligt lagen fordras tillstånd för sådana vidareändringar. Frågor om tillstånd prövas av kabelnämnden. Kabelnämnden har i beslut i februari 1989 funnit att medeffektsatelliten Astra inte var att anse som satellit i fast trafik och att sändningarna därifrån genom kabelnät inte krävde tillstånd enligt kabellagen.

Konstitutionsutskottet har under hösten 1989 med anledning av motioner från allmän motionstid behandlat frågan om reglerna för

vidaresändning inom satellit- och kabel-TV-området (1989/90:KU8). Konstitutionsutskottet uttalade att i avvaktan på resultatet av radiolagsutredningens arbete borde ställning nu inte tas till motionskravet om att regler inom satellit- och kabel-TV-området skall omfatta alla typer av satellitsändningar. Två reservationer (vpk resp. mp) förekom.

I motion So54 av Anita Stenberg m.fl. (mp) framförs att det i dag inte finns något skydd mot våldsförhålligande TV-program som sänds via satellit. Motionärerna framhåller att kabelnämndens beslut i februari 1989 i princip innebär att ingen satellittyp längre omfattas av kabellagens koncessionssystem. Det är enligt motionärerna oacceptabelt att det råder helt olika förutsättningar och regler för lokala egensändningar i kabelnät och satellitsändningar som distribueras i kabelnät. Riksdagen bör därför omedelbart besluta att koncessionssystemet för lokala kabelsändningar skall omfatta alla satellittyper (yrkande 3).

Konstitutionsutskottet kommer under nästa riksmöte att behandla vissa frågor som hör samman med utvecklingen på satellitområdet. Utskottet har inte funnit anledning att föreslå bifall till det nu aktuella motionsyrkandet, dvs. motion So54 yrkande 3.

4. Barnets rätt att få vetskap om sina föräldrar

Enligt artikel 7 har barnet, så långt det är möjligt, rätt att få vetskap om sina föräldrar. Reglerna i föräldrabalken om faderskap till barn och socialnämnds medverkan vid fastställande av faderskap bygger också på att faderskap till barn i görligaste mån skall fastställas.

Enligt 7 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100) gäller sekretess inom socialtjänsten för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. Regeringsrätten har i ett par avgöranden (RÅ 1987 not 543 samt dom den 7 juni 1989 mål nr 1465-1989) beslutat att inte ändra överklagade domar, varigenom uppgift i faderskapsakt resp. barnavårdsakt rörande faderskap med stöd av 7 kap. 4 § sekretesslagen inte lämnats ut till det berörda barnet.

I motion So50 yrkande 2 av Lars Werner m.fl. (vpk) framförs att det som en följd av att Sverige skriver under konventionen måste införas en undantagsbestämmelse i 7 kap. 4 § sekretesslagen för den som vill få kunskap om sina föräldrar.

Den rätt att få vetskap om föräldrar som konventionen stadgar tillgodoses i svensk lagstiftning bl.a. genom den långtgående skyldigheten för socialtjänsten att i oklara fall utreda faderskap och i barnets intresse få faderskapet fastställt. Det förhållandet att sekretesslagen i undantagsfall kan lägga hinder i vägen för vetskap om vilka uppgifter som kommit fram i en faderskapsutredning eller liknande utgör enligt utskottets mening inte hinder för godkännande av konventionen i denna del.

Det är emellertid enligt utskottets mening angeläget att intresset av att en person skall kunna få tillgång till uppgifter om sin börd i möjligaste utsträckning kan tillgodoses. Utskottet vill i sammanhanget

erinna om att barnets intresse av att få sådan vetskap har beaktats i inseminationslagen (1984:1140) som ger ett barn som avlats genom insemination rätt att självt få del av uppgifter om spermagivaren under förutsättning att barnet nått tillräcklig mognad. Enligt utskottets mening finns det anledning för regeringen att i lämpligt sammanhang överväga en ändring av sekretesslagen för att tillgodose det nämnda intresset.

Konstitutionsutskottet, som dock är inte berett att nu förorda den yrkade lagändringen, föreslår att socialutskottet avstyrker motion So55 yrkande 2.

Stockholm den 3 maj 1990

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Catarina Rönnung (s), Kurt Ove Johansson (s), Birgit Friggebo (fp)*, Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Sören Lekberg (s), Anita Modin (s), Torgny Larsson (s), Elisabeth Fleetwood (m), Ylva Annerstedt (fp), Bengt Kindbom (c), Bo Hammar (vpk), Hans Leghammar (mp) och Ulla Pettersson (s).

*Ej närvarande vid justeringen.

Avvikande meningar

1. Grundlagsstadgande om barnets bästa

Bo Hammar (vpk) och Hans Leghammar (mp) anser att den del av utskottets yttrande i rubricerat avsnitt som börjar med "Mot denna bakgrund" och slutar med "yrkande 2 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen ger emellertid inte uttryck för att det är barnets bästa som skall komma i främsta rummet i det allmännas verksamhet. Det är enligt utskottets mening inte ovanligt att andra intressen tillgodoses på bekostnad av vad som kan anses vara bäst för barnet. Utskottet anser att principen om att barnets bästa skall komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn är viktig och av så överordnad betydelse att den bör grundlagsfästas. Frågan om bestämmelsen bör utformas som ett målsättningsstadgande eller som en tvingande grundläggande rättighet enligt 2 kap. regeringsformen bör utredas av regeringen. Enligt utskottets mening

bör ett lagförslag föreläggas riksdagen så att den ifrågavarande bestämmelsen skall kunna träda i kraft under nästa valperiod. Detta bör ges regeringen till känna.

Konstitutionsutskottet föreslår således att socialutskottet tillstyrker motion So54 yrkande 2.

1989/90:SoU28
Bilaga 1

2. Barnets skydd mot skadlig information

Hans Leghammar (mp) anser att den del av utskottets yttrande i rubricerat avsnitt som börjar med "Konstitutionsutskottet, kommer" och slutar med "motion So54 yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening innebär konventionsåtagandet att barn måste få ett bättre skydd mot våldsförhärlikande filmer och TV-program som sänds via satellit. I dag saknas på grund av kabelnämndens beslut i februari 1989 allt sådant skydd. Det är oacceptabelt att det råder helt olika förutsättningar och regler för lokala egensändningar i kabelnät och satellitsändningar som distribueras i kabelnät. Enligt utskottets mening måste alla satellittyper föras in under kabellagen så att reglerna avsedda att begränsa förekomsten av reklam, våld, pornografi och rashets åter kan tillämpas. Det regellösa tillståndet som nu råder kan inte accepteras. Åtgärder måste vidtas omedelbart. Det finns inte någon som helst anledning att t.ex. avvakta radiolagsutredningens arbete.

Konstitutionsutskottet föreslår således att socialutskottet med tillstyrkande av motion So54 yrkande 3 hemställer att riksdagen antar följande två lagförslag.

Förslag till Lag om ändring i lagen (1985:677) om lokala kabelsändningar

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1985:677)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

I lagen förstås med radiosändning, trådsändning och radioprogram detsamma som i radiolagen (1966:755). Vidare förstås med

kabelnät: anläggning för lokala kabelsändningar,

kanal: det genom frekvensangivelse eller på annat därmed jämförligt sätt särskilt bestämda utrymme i ett kabelnät som behövs för sändning av radioprogram,

programkanal: det samlade utbud av radioprogram som under en gemensam beteckning sänds i en kanal,

vidaresändning: samtidig och oförändrad återutsändning av en sändning,

satellitsändning: vidaresändning av programkanaler från satelliter i fast trafik,

egensändning: sändning av annat slag än vidaresändning.

Föreslagen lydelse

2 §²

I lagen förstås med radiosändning, trådsändning och radioprogram detsamma som i radiolagen (1966:755). Vidare förstås med

kabelnät: anläggning för lokala kabelsändningar,

kanal: det genom frekvensangivelse eller på annat därmed jämförligt sätt särskilt bestämda utrymme i ett kabelnät som behövs för sändning av radioprogram,

programkanal: det samlade utbud av radioprogram som under en gemensam beteckning sänds i en kanal,

vidaresändning: samtidig och oförändrad återutsändning av en sändning,

satellitsändning: vidaresändning av programkanaler från satelliter,

egensändning: sändning av annat slag än vidaresändning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

¹ Lagen omtryckt 1985:1056.

² Senaste lydelse 1986:1216.

Förslag till Lag om ändring i radiolagen (1966:755)

Härigenom föreskrivs att 5 a § lagen (1966:755)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Radioprogram i rundradiosändning som har tagits emot i centralantennanläggning får utan särskilt tillstånd sändas vidare till mottagare inom fastighet som är ansluten till anläggningen.

Föreslagen lydelse

5 a §

Radioprogram i rundradiosändning som har tagits emot i centralantennanläggning får utan särskilt tillstånd sändas vidare till mottagare inom fastighet som är ansluten till anläggningen. *Detta gäller dock inte radioprogram i rundradiosändning från satellit om vidareändringen sker till bostäder och när fler än 100 bostäder.*

Om rätt — — — — — finländska televisionsprogram.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

¹ Lagen omtryckt 1986:1209.

Godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter

Till socialutskottet

Inledning

I proposition 1989/90:107 har regeringen (socialdepartementet) föreslagit riksdagen att godkänna konventionen om barnets rättigheter med angivet förbehåll mot artikel 37 punkt c). Propositionen har hänvisats till socialutskottet.

Socialutskottet har berett bl.a. justitieutskottet tillfälle att yttra sig över de delar av propositionen jämte eventuella motioner som har samband med utskottets beredningsområde.

Med anledning av propositionen har väckts bl.a. motionerna 1989/90:So49 av Sten Svensson m.fl. (m), 1989/90:So50 av Lars Werner m.fl. (vpk), 1989/90:So53 av Karin Söder m.fl. (c), 1989/90:So54 av Anita Stenberg m.fl. (mp) och 1989/90:So55 av Ulla Tillander m.fl. (c). Den av kulturutskottet till socialutskottet överlämnade delen (yrkande 8) av motion 1989/90:Kr5 av Ingrid Sundberg m.fl. (m) har också samband med propositionen.

Ärendet föranleder följande yttrande från justitieutskottet.

Utskottet

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen med visst förbehåll skall godkänna en av Förenta nationernas generalförsamling den 20 november 1989 antagen konvention om barnets rättigheter. Konventionen öppnades för undertecknande den 26 januari 1990, och Sverige undertecknade den samma dag. Konventionen förutsätter ratifikation för att bli gällande.

Konventionen innehåller bestämmelser som är avsedda att tillförsäkra barn grundläggande rättigheter och att bereda barn skydd mot övergrepp och utnyttjande. Med barn förstås enligt konventionen varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet.

Genom konventionen upprättas en kommitté som ges behörighet att granska efterlevnaden av konventionen.

Tillträdet till konventionen föranleder enligt vad föredragande statsrådet uttalar i propositionen inga ändringar i gällande lagstiftning.

Yttrandets omfattning

De frågor som aktualiseras i ärendet och som ligger inom utskottets beredningsområde gäller straffrättsliga och processuella frågor. Utskottet kommer i det följande att behandla sådana frågor som tagits upp motionsvägen.

Barn i fängelse

Artikel 37 i konventionen innehåller bestämmelser bl.a. om behandlingen av frihetsberövade barn. Sådana barn skall enligt punkt c) behandlas humant och med respekt för människans inneboende värdighet och på ett sätt som beaktar behoven hos personer i barnets ålder. Särskilt skall varje frihetsberövat barn hållas avskilt från vuxna, om det inte kan anses vara till barnets bästa att inte göra detta.

När det gäller skyldigheten att i princip hålla barn avskilda från vuxna föreslår regeringen att Sverige avger en reservation mot konventionen. I motion So49 och So54 förordas i stället en ändring i lagstiftningen i syfte att möjliggöra ett förbehållslöst godkännande av konventionen. I motionerna So53 och So55 intas den motsatta ståndpunkten — motionärerna hävdar att den svenska lagstiftningen uppfyller konventionens krav och att någon reservation sålunda inte erfordras.

För brott som någon begått innan han fyllt 15 år får, enligt 1 kap. 6 § brottsbalken (BrB), inte dömas till påföljd. Det kan alltså inte ifrågakomma att placera barn under 15 år i fängelse. Enligt 17 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) får barn under 15 år inte heller häktas eller anhållas.

Barn under 15 år kan emellertid i vissa fall bli föremål för kortvariga straffprocessuella frihetsberövanden. Enligt 16 § LUL får sålunda barn, som inte fyllt 15 år och som anträffas på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen, gripas och överlämnas till polisen om fängelse skulle ha kunnat följa på brottet. Polismyndigheten eller åklagare har att omedelbart besluta om barnet skall frigges eller om barnet skall kvarhållas för förhör. Den som är under 15 år är, enligt 23 kap. 9 § andra stycket rättegångsbalken (RB), inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än tre, eller undantagsvis sex, timmar.

Det kan tilläggas att polisen i vissa fall, med stöd av 12 § polislagen (1984:387), kan omhänderta barn under 15 år i vissa akuta situationer.

Utskottet kan konstatera att nu behandlade omhändertaganden är av kortvarig natur och att syftet är att förhör skall kunna hållas med barnet eller att barnet skall avlägsnas från en olämplig miljö och överlämnas till vårdnadshavaren. Någon fråga om förvaring av dessa barn torde inte uppstå (se även 17 § sista stycket lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.).

När det gäller barn under 15 år anser utskottet det klart att den svenska lagstiftningen uppfyller de krav som ställs i konventionen i här aktuellt hänseende.

Också i fråga om den som fyllt 15 år men inte 18 resp. 21 år finns begränsningar när det gäller möjligheten att döma till fängelse. Regle-

ringen återfinns i 30 kap. 5 § BrB. Regleringen innebär att för brott som någon begått innan han fyllt 18 år får dömas till fängelse endast om det finns synnerliga skäl; för brott som någon begått efter det att han fyllt 18 år men innan han fyllt 21 år får dömas till fängelse endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl för det. Den som är under 18 år får inte heller, enligt 7 § LUL, häktas med mindre det föreligger synnerliga skäl. I fråga om skyldigheten att kvarstanna för förhör finns ingen särreglering för personer som fyllt 15 år. Här gäller sålunda, enligt huvudregeln i 23 kap. 9 § första stycket, en skyldighet att kvarstanna för förhör i sex, eller i vissa fall, tolv timmar.

Utskottet vill först understryka att unga lagöverträdare sedan länge särbehandlas — principen är att de unga lagöverträdarna skall uppmärksammas av de sociala myndigheterna och att dessa på olika sätt skall ge råd och stöd eller ingripa med åtgärder enligt den sociala lagstiftningen. I första hand blir det därvid fråga om att tillämpa socialtjänstlagen (1980:620) och lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) vilka innehåller bestämmelser, som är tillämpliga bl.a. på ungdomar som gjort sig skyldiga till brott. (Riksdagen har nyligen behandlat ett förslag om ny LVU, lag om vård i vissa fall av barn och ungdomar (prop. 1989/90:28, SoU15). De nya reglerna träder i kraft den 1 juli i år.)

En konsekvens av det här angivna synsättet är att den som är under 18 år endast undantagsvis döms till fängelse. Här kan nämnas att antalet ungdomar som varje år börjat avtjäna fängelsestraff innan de fyllt 18 år varierat mellan 16 och 37 under åren 1980 till 1988. År 1986 var det fråga om 30 ungdomar. År 1987 var antalet 13, och år 1988 var antalet 34.

I fråga om placering i fängelse av personer under 21 år finns en reglering i 8 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL). Där föreskrivs att vid placering av intagen som inte fyllt 21 år skall särskilt beaktas att han, om ej särskilda skäl föranleder annat, hålls åtskild från sådana intagna som kan inverka menligt på hans anpassning i samhället.

En liknande bestämmelse finns i 3 § sista stycket sista meningen lagen om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. Denna lag tillämpas inte endast på häktade och anhållna utan även, som framgår av 18 §, på den som t.ex. tas i förvar i polisarrest.

I praktiken placeras fängelsedömda under 21 år på någon av anstalterna Hällby, Skenäs, Mariefred och Roxtuna. På Mariefred placeras ungdomar som dömts till fängelse första gången och som inte missbrukar medan Roxtuna är avsedd för ungdomar med missbruk. När det gäller placeringen av en person som inte fyllt 18 år skulle, uppger kriminalvårdsstyrelsen, placeringen i första hand ske på Mariefred eller Roxtuna.

Utskottet vill först, i likhet med föredragande statsrådet (s. 81), konstatera att den svenska lagstiftningen är utformad för att ge ungdomarna skydd mot skadlig påverkan från äldre intagna, och regeln i

bl.a. 8 § KvaL tjänar detta syfte. Det måste dock, som statsrådet anför, anses tveksamt om den svenska lagstiftningen uppfyller de krav som ställs i konventionen.

De svenska reglerna innehåller inte något ovillkorligt förbud mot att personer under 18 år förvaras i anstalt m.m. tillsammans med vuxna. Ett sådant undantagslöst förbud skulle också, som föredragande statsrådet anför, i vissa fall kunna strida mot den unges eget intresse. Situationen kompliceras ytterligare av att den svenska särregleringen omfattar en större grupp ungdomar, nämligen sådana som inte fyllt 21 år, än den som konventionen omfattar. Detta leder till att personer som enligt definitionen i konventionen är barn (under 18 år) resp. vuxna (18 till 21 år) kommer att placeras tillsammans även i de fall då en strikt särbehandling enligt huvudregeln i 8 § KvaL tillämpas. För att undvika denna situation krävs — utöver nya regler i KvaL m.fl. lagar — att särskilda anstalter eller enheter för personer under 18 år inrättas i kriminalvårdens regi.

Utskottet är för sin del inte berett att förorda en minskning av den grupp ungdomar som genom det här diskuterade svenska regelsystemet bereds särskilt skydd. Utskottet finner det inte heller realistiskt att tänka sig flera olika anstaltskategorier för ungdomar under 21 år. Särskilt med hänsyn till att gruppen under 18 år är liten och varierar mycket i storlek ställer det sig inte försvarbart med en sådan ordning. De mycket unga fängelsedömdas särskilda behov får i stället som hittills tillgodoses inom ramen för den nuvarande anstaltsorganisationen.

Härtill kommer att Sverige reserverade sig i fråga om ett liknande men mer långtgående krav på att ungdomsbrottslingar skall hållas avskilda från vuxna intagna i artikel 10 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (prop. 1971:125 s. 33).

Vad nu anförts talar, som föredragande statsrådet också uttalar, för att Sverige även nu bör göra ett förbehåll. Utskottet finner sammanfattningsvis ett förbehåll mot artikel 37 punkt c) såvitt avser åtskiljande av barn och vuxna motiverat. Utskottet delar också bedömningen att en sådan reservation bör kunna göras utan att detta kan anses strida mot konventionens ändamål och syfte. Justitieutskottet föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motionerna So49, So53, So54 och So55 i här behandlade delar.

Snabbhet vid den rättsliga prövningen m.m.

I artikel 37 punkt d) slås fast att varje frihetsberövat barn skall ha rätt att snarast få tillgång till såväl juridiskt biträde och annan lämplig hjälp som rätt att få lagligheten i frihetsberövandet prövad av en domstol eller en annan behörig, oberoende och opartisk myndighet. Barnet skall också ha rätt till ett snabbt beslut i saken.

I motion So50 görs invändningar mot översättningen av konventionstexten. Motionärerna anser att kravet på snabbhet försvagats i översättningen, och de föreslår en korrigerering så att översättningen bättre kommer att stämma överens med konventionstexten.

Utskottet vill först konstatera att kravet på snabbhet vid handläggningen finns klart uttalat också i den svenska översättningen av konventionstexten. I likhet med föredragande statsrådet noterar utskottet också att den svenska författningsregleringen på området svarar mot kraven i konventionen. Vidare skall påpekas att den engelska konventionstexten, som översättningen bygger på, som framgår av artikel 54 är en originalversion. Denna torde därför ha tolkningsföreträde. Härtill kommer att avsikten inte är att konventionen skall upphöjas till svensk lag — den skall tjäna som ett riktmärke när det gäller utformningen av den svenska lagstiftningen. Det är alltså den svenska lagtexten och inte den svenska översättningen av konventionstexten som gäller vid rättstillämpningen. Utskottet kan inte finna någon åtgärd med anledning av motionen erforderlig, och utskottet föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motion So50 i här behandlad del.

Barnpornografibrottet

I artikel 34 åtar sig konventionsstaterna att skydda barn mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. I det syftet skall konventionsstaterna särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra bl.a. att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och i pornografiskt material.

I 10 § allmänna ordningsstadgan (1956:617) finns ett generellt förbud mot offentliga pornografiska föreställningar. Den som bryter mot förbudet kan enligt 29 § första punkten dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Härutöver finns särskilda bestämmelser i 6 kap. 7 § BrB om sexuellt ofredande och i 16 kap. 10 a § BrB om barnpornografibrott, som syftar till att förhindra att barn utnyttjas bl.a. i pornografiska syften. Även andra straffbud i 6 kap. BrB kan bli tillämpliga i detta sammanhang.

Enligt bestämmelsen om barnpornografibrott skall den dömas för sådant brott som skildrar barn i pornografisk bild med uppsåt att bilden sprids eller som sprider sådan bild. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Med barn avses enligt förarbetena (prop. 1978/79:179, KU 1978/79:33, rskr. 317 och KU 1979/80:1, rskr. 2) en person vars könsmognadsprocess ännu inte är avslutad. Motsvarande bestämmelse finns i 7 kap. 4 § 12 punkten tryckfrihetsförordningen (TF).

I motion So49 krävs lagändringar som går ut på att bestämmelserna skall preciseras till att avse den som är under 18 år. Motionärerna anser att detta är en förutsättning för att Sverige skall kunna godkänna konventionen utan förbehåll i denna del, vilket de förordar. I motion Kr5 tas samma spørsmål upp. I motion So55 förs fram krav på enahanda lagändring. I den motionen ses ändringen enbart som ett klagande och inte som en lagstiftningsåtgärd som påkallas av att Sverige tillträder konventionen.

Bestämmelserna om barnpornografibrott trädde i kraft den 1 januari 1980. Klagande praxis från högsta domstolen om tolkningen av

begreppet barn saknas. Detta torde sammanhånga med att barnpornografibrott som regel beivras som tryckfrihetsbrott — enligt reglerna för sådana brott får ett frikännande juryutslag inte överklagas.

Utskottet har i ärendet inhämtat upplysningar från justitiekanslern som för statens talan i tryckfrihetsmål. Utskottet har därvid erfårit att den straffbara gärningen som regel består i spridande av tidningar som innehåller barnpornografi. Tidningarna är ofta tryckta utomlands. Avsaknaden av en åldersgräns i bestämmelserna har i vissa fall orsakat olägenheter. Det har sålunda förekommit att åtal ogillats när det avsett spridande av pornografiska bilder av välutvecklade, mycket unga flickor. Å andra sidan har för utskottet också understrukits att en åldersgräns i bestämmelserna skulle medföra andra, betydande svårigheter. En sådan ordning skulle nämligen innebära att åklagaren blev tvungen att visa att det avbildade barnet inte hade fyllt 18 år. Detta torde som regel, åtminstone när det gäller tidningar som framställts utomlands, vara en omöjlig uppgift.

I sitt remissyttrande över konventionen anför justitiekanslern att det skulle vara önskvärt att skyddet i vart fall kunde utvidgas till att omfatta även unga människor vars köns-mognadsprocess är avslutad men som uppenbarligen i övrigt fortfarande befinner sig i den utvecklingsprocess i stort som utgör motiv för lagstiftningens skyddsbestämmelser.

I propositionen understryker det föredragande statsrådet (s. 78) att anledningen till att en åldersgräns saknas i den svenska lagstiftningen är att en sådan i vissa fall skulle göra det nödvändigt att fastställa barnets identitet. Man har velat undvika den ytterligare integritetskränkning som en sådan identifiering skulle innebära. Han framhåller vidare att skillnaden mellan konventionens artonårsregel och definitionen av barn i 16 kap. 10 a § BrB inte bör överdrivas — skillnaden är huvudsakligen av formellt slag och i praktiken torde samma åldersgrupper avses. Det måste också, understryker statsrådet, observeras att konventionen inte uppställer något direkt krav på straffrättslig lagstiftning mot här aktuella företeelser. Dessa bör i första hand motarbetas genom insatser på det sociala planet.

Statsrådet understryker att konventionens krav på skydd mot sexuellt utnyttjande också måste anses tillgodosett genom föreskrifterna i socialtjänstlagen om det allmännas skyldighet att verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. Det föreligger också en skyldighet att ingripa med vård enligt LVU i vissa fall när ett barn utnyttjas t.ex. i pornografiskt syfte. I nya LVU klargörs vidare att barn och ungdomar som uppträder på en sexklubb kan komma i fråga för ingripande enligt lagen. — Det bör här nämnas att den som är under 18 år, eller i vissa fall 20 år, kan beredas vård med stöd av LVU.

Utskottet har i fråga om åtgärder mot prostitution och sexuellt utnyttjande av barn understrukit att sådana företeelser bör motarbetas med i första hand sociala insatser (se 1989/90:JuU6).

Föredragande statsrådet anför avslutningsvis att hans slutsats är att en svensk anslutning till konventionen inte torde kräva lagändringar i

sådana frågor som aktualiseras i artikel 34 punkt c). Samtidigt tillägger han att detta inte utesluter att det kan finnas behov av en översyn av de nuvarande reglerna. Förnyade överväganden gällande de straffrättsliga reglernas utformning bör dock göras utifrån mer allmänna utgångspunkter än dem som följer av konventionen som sådan.

Utskottet kan, mot bakgrund av den nyss lämnade redogörelsen för konventionens krav och innehållet i den svenska lagstiftningen, inte finna att de i motionerna efterfrågade lagändringarna skulle vara erforderliga för ett i här aktuellt hänseende villkorslöst godkännande av konventionen. Utskottet vill vidare understryka att införandet av en strikt åldersgräns skulle vara behäftat med flera nackdelar. Den skulle inte endast kunna medföra ytterligare integritetskränkningar av barnet. Den skulle också med all sannolikhet komma att kraftigt begränsa möjligheten till åtal på grund av de bevissvårigheter som kunde förväntas uppstå. Utskottets bedömning är alltså att införandet av en åldersgräns — i vart fall med den utformning motionärerna föreslår — i ifrågavarande bestämmelser i BrB och TF snarast skulle motverka motionärernas syfte genom att i praktiken inskränka möjligheten att bestraffa utnyttjandet av barn i pornografiskt syfte.

En annan sak är att en utvidgning av det straffbara området i linje med justitiekanslerns ovan redovisade uttalanden kan övervägas. Sådana överväganden bör lämpligen ske i samband med den översyn av de straffrättsliga reglernas utformning inom det här aktuella området som aviserats i propositionen.

Justitieutskottet föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motionerna So49, So55 och Kr5 i här behandlade delar.

Stockholm den 3 maj 1990

På justitieutskottets vägnar

Britta Bjelle

Närvarande: Britta Bjelle (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Ulla-Britt Åbark (s), Birthe Sörestedt (s), Ingbritt Irhammar (c), Bengt-Ola Rytter (s), Göthe Knutson (m), Göran Magnusson (s), Eva Johansson (s), Björn Ericson (s), Lars Sundin (fp), Berith Eriksson (vpk), Sigrid Bolkéus (s), Birgit Henriksson (m), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och Inger Schörling (mp).

Avvikande meningar

1. Barn i fängelse

Britta Bjelle (fp), Ingbritt Irhammar (c) Lars Sundin (fp), Berith Eriksson (vpk), Ingvar Karlsson i Bengsfors (c) och Inger Schörling (mp) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "Utskottet är" och slutar med "behandlade delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det för sin del angeläget att Sverige godkänner konventionen utan reservation — varje reservation mot konventionen är ägnad att minska betydelsen av den och gör det också för svenskt vidkommande svårare att agera mot länder som inte uppfyller konventionens krav. Härför krävs en anpassning av den svenska lagstiftningen. Detta finner utskottet även av andra, kriminalpolitiska, skäl önskvärt. Lagstiftningsåtgärderna skulle nämligen leda till en nödvändig särbehandling av de mycket unga, i brottshänseende tungt belastade lagöverträdare under 18 år som det här handlar om.

Regeringen bör sålunda få i uppdrag att utarbeta erforderliga förslag till lagändringar och att snarast lägga fram dem för riksdagen. I avvaktan på lagstiftningen får godkännandet av konventionen anstå.

Justitieutskottet föreslår att socialutskottet hemställer att riksdagen med anledning av motionerna So49 och So54 i här behandlade delar och med avslag på förslaget i propositionen om en reservation såvitt avser artikel 37 punkt c) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört. Motionerna So53 och So55 i motsvarande delar bör avslås.

2. Snabbhet vid den rättsliga prövningen m.m.

Berith Eriksson (vpk) anser att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar "Utskottet vill" och slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att kravet på snabbhet vid handläggningen finns uttalat också i den svenska översättningen av konventionstexten. Utskottet konstaterar vidare att det också i den svenska författningsregleringen på området finns infört ett krav på snabbhet. Utskottet uppfattning är emellertid att kraven i konventionen är mer långtgående än vad översättningen ger vid handen. Utskottet vill därför föreslå att översättningen justeras i enlighet med önskemålet i motion So50.

Justitieutskottet föreslår att socialutskottet hemställer att riksdagen bifaller motion So50 i här behandlad del.

Godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter

Till socialutskottet

Socialutskottet har berett lagutskottet tillfälle att yttra sig över de delar av proposition 1989/90:107 om godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter, jämte eventuella motioner, som har samband med lagutskottets beredningsområde.

I propositionen föreslås att riksdagen med visst förbehåll godkänner en av Förenta nationernas generalförsamling den 20 november 1989 antagen konvention om barnets rättigheter. Konventionen, som undertecknats av Sverige den 26 januari 1990, förutsätter ratifikation för att bli gällande.

Med anledning av propositionen har väckts sju motioner.

Konventionen innehåller bestämmelser avsedda att tillförsäkra barn grundläggande rättigheter och att bereda barn skydd mot övergrepp och utnyttjande. Genom konventionen upprättas en kommitté som ges behörighet att granska konventionens efterlevnad.

Utskottet får anföra följande.

Av konventionens 54 artiklar berör drygt 10 helt eller delvis lagutskottets beredningsområde. I *artikel 1* anges vad som avses med barn i konventionens mening. Enligt artikeln är barn varje människa under 18 år, om inte barnet har blivit myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet. I *artikel 2* slås fast att konventionsstaterna är förpliktade att utan någon form av diskriminering tillförsäkra ett barn de rättigheter som barnet har enligt konventionen. Konventionsstaterna åläggs också att vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, åsikter eller tro. I *artikel 3* slås fast att vid alla åtgärder som rör barn skall barnets bästa komma i främsta rummet.

Enligt *artikel 4* förbinder sig konventionsstaterna att vidta alla lämpliga åtgärder, bl.a. lagstiftningsåtgärder, för att genomföra de rättigheter som erkänns i konventionen.

Artikel 7 slår fast att ett barn bl.a. har rätt till ett namn. Vidare stadgas att barn har rätt att bli omvårdade av sina föräldrar.

Artikel 9 behandlar konventionsstaternas skyldigheter när det gäller skiljande av barn och föräldrar. I artikeln slås fast att barn och föräldrar endast får skiljas åt, när ett sådant åtskiljande är i överensstämmelse med barnets bästa. Den som berörs av åtskiljandet skall ha möjlighet att delta i förfarandet och att lägga fram sina synpunkter.

När barnet är skilt från en förälder har barnet rätt att upprätthålla ett personligt förhållande och direkt kontakt med båda föräldrarna, utom när detta skulle strida mot barnets bästa.

Enligt *artikel 11* skall konventionsstaterna vidta åtgärder för att bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet. Därvid skall konventionsstaterna främja ingåendet av internationella överenskommelser och anslutningen till sådana överenskommelser. I *artikel 12* åläggs konventionsstaterna att tillförsäkra barn rätten att fritt ge uttryck för sina åsikter, när barnet är i stånd att bilda sig egna åsikter. I alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden skall barnet ges en möjlighet att bli hört, antingen direkt eller genom företrädare eller något lämpligt organ. Det sätt som barnet hörs på skall vara förenligt med statens processuella regler.

Enligt *artikel 18* skall konventionsstaterna göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Föräldrarna eller vårdnadshavaren har enligt artikeln det främsta ansvaret för barnets uppfostran och utveckling.

Artikel 21 innehåller regler om adoption som går ut på att konventionsstater som erkänner och tillåter adoption skall säkerställa att barnets bästa främjas och beaktas.

I *artikel 27* fastslås att det är föräldrarna eller andra för barnet ansvariga som inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser i första hand är skyldiga att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling.

Som framhålls i propositionen är det närmast en självklarhet att Sverige bör tilltråda FN-konventionen om barnets rättigheter. Nordiska rådet har också i enighet beslutat rekommendera de nordiska länderna att ratificera konventionen. Några hinder för ett svenskt tillträde kan utskottet inte finna med hänsyn till den lagstiftning som hör till utskottets beredningsområde.

Ett särskilt skäl för att Sverige bör tilltråda konventionen är enligt utskottets mening den i artikel 11 intagna förpliktelsen för konventionsstaterna att vidta åtgärder för att bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet. Den ökade rörligheten över gränserna under de senaste årtiondena har bl.a. inneburit att det blivit allt vanligare att en förälder utan lov tar med sig sitt barn från Sverige till ett annat land för att undanhålla den andra föräldern vårdnad om barnet. Det förekommer också att en förälder olovligen håller kvar barnet i annat land efter utgången av en umgängesperiod eller efter det att domstol har anförtrott vårdnaden om barnet åt den andra föräldern. Enligt utskottets mening utgör dessa s.k. internationella barnarov ett synnerligen allvarligt samhällsproblem. Sverige har tillträtt två konventioner på detta område, nämligen Europarådskonventionen den 20 maj 1980 om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård om barn samt Haagkonventionen den 25 oktober 1989 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn. Konventionerna har införlivats med svensk rätt genom lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet

av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn. Genom Sveriges anslutning till de båda konventionerna har grunden skapats för att Sverige kan delta i det internationella samarbetet när det gäller olovligt bortförande och kvarhållande av barn utomlands. Som utskottet flera gånger tidigare framhållit (se senast bet. 1988/89:LU10) innebär emellertid inte detta någon lösning av frågan i förhållande till de stater med vilka problemet är störst. Det är därför angeläget att Sverige verkar för att få till stånd ett samarbete också med länder som står utanför de båda nämnda konventionerna.

Artikel 11 i den nu avslutade FN-konventionen kan härvidlag bli av betydelse för svenskt vidkommande. Med en bred anslutning till konventionen torde nämligen möjligheterna till ett internationellt samarbete i fråga om de s.k. internationella barnaroven öka betydligt. Sett enbart från denna utgångspunkt är det angeläget att Sverige tillträder FN-konventionen så att vi på ett trovärdigt sätt kan agera för att så många andra länder som möjligt också ansluter sig till konventionen och därmed förpliktar sig att motverka olovliga bortföranden av barn. Utskottet vill understryka betydelsen av att Sverige aktivt verkar i detta syfte.

Utöver det anförda föranleder propositionen inte några uttalanden från lagutskottets sida. De med anledning av propositionen väckta motionerna berör inte frågor inom utskottets beredningsområde. Utskottet tillstyrker från sina utgångspunkter att riksdagen godkänner konventionen.

Stockholm den 26 april 1990

På lagutskottets vägnar

Rolf Dahlberg

Närvarande: Rolf Dahlberg (m), Stig Gustafsson (s), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Inger Hestvik (s), Gunnar Thollander (s), Lena Boström (s), Ewy Möller (m), Stina Eliasson (c), Elisabeth Persson (vpk), Elisabet Franzén (mp), Anita Jönsson (s), Maj-Inger Klingvall (s), Gunilla Andersson (s), Charlotte Cederschiöld (m), Lola Björkquist (fp) och Sven-Åke Nygårds (s).

Utrikesutskottets yttrande 1989/90:UU3y

Godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter

Till Socialutskottet

Socialutskottet har med beslut den 3 april 1990 berett utrikesutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1989/90:107 jämte motioner.

Utrikesutskottet tillstyrker att riksdagen godkänner FN-konventionen om barnets rättigheter med det förbehåll avseende konventionens artikel 37 c som föreslås i propositionen.

Beträffande motionerna vill utskottet yttra sig över yrkandena 3 och 5 i motion So53. Utskottet önskar därtill lägga några synpunkter på uppföljningen av konventionen.

Utrikesutskottet har under en följd av år behandlat frågor rörande barns rättigheter (senast i betänkande 1989/90:UU5 om mänskliga rättigheter).

Inom ramen för utskottets årliga behandling av regeringens budgetförslag för det internationella utvecklingssamarbetet tas frågan upp om insatser till förmån för barn såväl bilateralt som genom internationella organisationer (senast i 1989/90:UU15). Utskottet konstaterade då som svar på en motion från centerpartiet att barnen har en central roll som mottagare av svenskt bistånd. Utskottet framförde vidare: "Sverige har länge varit en av de två största bidragsgivarna till FN:s barnfond UNICEF. Samtidigt som vi ger stora bidrag har Sverige i UNICEF:s styrelse arbetat för att barnfondens verksamhet skall utvidgas genom fondens samarbetsländer, andra FN-organ och internationella organisationer.

Eftersom mer än halva befolkningen i ett u-land är just barn kommer barnen också i hög grad i åtnjutande av alla andra former av bistånd som Sverige ger, såväl bilateralt som multilateralt. Exempel på åtgärder som direkt syftar till att förbättra barnens förutsättningar är det svenska stödet till primärhälsovård, AIDS-bekämpning och -kontroll, familjeplanering, nutrition, vatten och sanitet m.m.

Sverige har redan tagit initiativ till ett särskilt toppmöte om barnens villkor. Mötet skall äga rum i början av FN:s generalförsamling i september 1990. Förhoppningen är att detta möte skall få konkreta resultat dels genom att barnkonventionens ratificering och tillämpning påskyndas, dels i form av åtaganden i barnkonventionens anda."

De bestämmelser om barns rättigheter som återfinns i konventionen söker regeringen redan efterleva i biståndssamarbete med olika mottagarländer och i vårt biståndssamarbete med andra givar- och mottagarländer inom ramen för de internationella organisationerna. Utskottet

utgår från att regeringen även framgent i hög grad kommer att tillse att bestämmelserna om barnens rättigheter beaktas i det statliga biståndssamarbetet.

Det är vidare utskottets övertygelse att den svenska regeringen även i arbetet på att främja respekten för mänskliga rättigheter kommer att beakta konventionens bestämmelser. Utskottet välkomnar att FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna vid sitt 46:e möte beslutade att föra upp barnkonventionens efterlevnad och status som en ny punkt på kommissionens dagordning. Kommissionens beslut om ett aktionsprogram för att förhindra handel med barn, barnprostitution och barnpornografi och att tillsätta en rapportör för dessa frågor är även viktiga steg i arbetet på att praktiskt genomföra barnkonventionen.

Det är däremot att beklaga att det inte har kunna gå att få FN:s medlemsstater att acceptera ett starkare skydd för barn i väpnade konflikter än vad som fastslås i konventionens paragraf 38. Sverige som deltagit i arbetet på att utforma konventionen arbetade aktivt på att få den åldersgräns för barns deltagande i strid som satts till 15 år höjd till en 18-årsgräns. Utskottet stöder vad som framförs i propositionen om att Sverige bör fortsätta verka för en höjning av åldersgränsen för barns deltagande i strid. Förä där frågan kommer att kunna tas upp är det årliga San Remo-symposiet om humanitär rätt, det sjätte utskottet under 1990 års generalförsamling samt 1991 års internationella Röda kors-konferens. Regeringen kommer även att agera för att frågan kommer att tas upp inom ramen för de diplomatkonferenser om internationell humanitär rätt i väpnade konflikter som äger rum med syfte att utveckla 1949 års Röda kors-konventioner.

Vad gäller en nordisk åtgärdsplan avseende uppföljning och efterlevnad av FN:s barnkonvention som tas upp i motion 1989/90:SoU53 får utskottet konstatera att ett enigt råd beslutade rekommendera Nordiska ministerrådet att utarbeta och framlägga denna plan. Utskottet utgår ifrån att Sveriges regering är pådrivande i denna fråga så att planen skyndsamt kan framläggas. Enligt vad som framförts i det medlemsförslag som låg till grund för rådets beslut skall åtgärdsförslaget innehålla en juridisk del som skall undersöka möjligheterna till harmonisering och anpassning av berörda lagar i de olika nordiska länderna. Detta välkomnas av utskottet som en del av det löpande arbetet inom Norden, syftande till ökad lagharmonisering och rättsgemenskap.

Mot bakgrund av det ovan sagda avstyrks yrkande 3 i motion So53 medan yrkande 5 i samma motion får anses besvarad.

Stockholm den 26 april 1990

På utrikesutskottets vägnar

Stig Alemyr

Närvarande: Stig Alemyr (s), Margaretha af Ugglas (m), Karl-Erik Svartberg (s), Axel Andersson (s), Nils T Svensson (s), Inger Koch (m), Karl-Göran Biörsmark (fp), Birgitta Hambræus (c), Bertil Måbrink (vpk), Viola Furubjelke (s), Kristina Svensson (s), Eva Björne (m), Karin Söder (c), Arne Mellqvist (s), Margareta Israelsson (s), Håkan Holmberg (fp) och Marianne Samuelsson (mp).

Avvikande meningar

1. Konventionens artikel 37 c

Birgitta Hambræus och Karin Söder (båda c) anser att den del av utrikesutskottets yttrande på s. 1 som börjar med "Utrikesutskottet tillstyrker" och slutar med "i propositionen." bort ha följande lydelse:

Utrikesutskottet tillstyrker att riksdagen godkänner FN-konventionen om barnets rättigheter dock utan det förbehåll avseende konventionens artikel 37 c som föreslås i propositionen.

Under arbetet med konventionen har ett omfattande och lyckat samarbete ägt rum mellan länder med stora kulturella och religiösa skillnader. En reservation från Sveriges sida skulle kunna äventyra helheten i ratificeringsarbetet med konventionen, då andra länder därmed kan anse det acceptabelt att ange förbehåll på punkter av betydligt större omfattning än artikel 37 c.

Vi anser att lagen om kriminalvård i anstalt i princip fyller de krav konventionen ställer när det gäller den unges bästa vid fall av förvarstagande.

2. Barnens rätt i biståndssamarbetet

Birgitta Hambræus och Karin Söder (båda c) anser att den del av utskottets yttrande på s. 2 som börjar med "De bestämmelser" och slutar med "statliga biståndssamarbetet." bort ha följande lydelse:

Den materiella utvecklingen har sedan mitten av 1980-talet varit negativ i flera av de fattigaste, skuldyngda staterna. De betalar mer i kapitaltjänst till de rika länderna än de får i bistånd.

Internationella valutafondens och Världsbankens strukturanpassningsprogram som Sverige stöder har ytterligare belastat de sårbaraste grupperna dit barnen hör. Bl.a. har skolundervisning och hälsovård blivit lidande. Särskilt flickorna får kortare undervisning eftersom de måste se efter småsyskonen när föräldrarna tvingas arbeta ännu hårdare för att uppehålla livet. UNICEF och flera enskilda organisationer, bl.a. kyrkorna, har framfört allvarlig kritik som Världsbanken tycks ha tagit intryck av.

Det är väsentligt att regeringen prioriterar efterlevnaden av de bestämmelser om barns rättigheter som återfinns i konventionen i allt biståndssamarbete med andra givar- och mottagarländer inom ramen för de internationella organisationerna. Detta bör ges regeringen till känna.

1989/90:FöU1y

Godkännande av konventionen om barnets rättigheter

Till socialutskottet

Socialutskottet har berett försvarsutskottet tillfälle att senast den 3 maj 1990 yttra sig över de delar av proposition 1989/90:107 om godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter jämte eventuella motioner som har samband med utskottets beredningsområde.

Försvarsutskottet behandlar propositionen endast såvitt gäller konventionens artikel 38 med bestämmelser om barnets skydd vid väpnade konflikter. På motsvarande sätt begränsar utskottet sitt yttrande rörande de med anledning av propositionen väckta motionerna till yrkande 4 i motion 1989/90:So54 (mp) som rör nämnda artikel.

Inledning

Enligt artikel 38 i konventionen åläggs konventionsstaterna att bl.a. vidta alla tänkbara åtgärder för att säkerställa att personer som inte uppnått 15 års ålder inte deltar direkt i fientligheterna och att avstå från att rekrytera en sådan person till sina väpnade styrkor. Vid rekrytering av personer mellan 15 och 18 år skall konventionsstaterna i första hand rekrytera dem som är äldst. Artikel 38 återspeglar i stort redan gällande internationella norm på området såsom den utformats bl.a. genom 1977 års tilläggsprotokoll (I och II) till 1949 års Genèvekonventioner angående skydd för krigets offer.

I motion 1989/90:So54 yrkande 4 (mp) anser motionärerna att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad som anförts om att Sverige i internationella sammanhang aktivt bör verka för att åldersgränsen för att inte få använda barn i direkta fientligheter höjs till 18 år.

Försvarsutskottet

Försvarsutskottet konstaterar inledningsvis, såsom också framhålls i propositionen, att de i artikel 38 angivna åtagandena är uppfyllda i svensk rätt. Sålunda anges i 1 § värnpliktslagen (1941:967) att svensk man är värnpliktig fr.o.m. det kalenderår under vilket han fyller arton år t.o.m. det under vilket han fyller fyrtiosju år. Enligt 9 § hemvärns-kungörelsen (1970:304) skall den som antas som ordinarie hemvärnsman vara svensk medborgare och under antagningsåret fylla minst 18 år. Enligt 11 § nämnd kungörelse skall den som antas som hemvärns-

ungdom vara svensk medborgare och ha fyllt 15 år. Enligt av överbefälhavaren meddelade föreskrifter får sådan ungdom utbildas i strid tidigast det år vederbörande fyller 18 år. I 13 a § kungörelsen (1970:301) om frivillig försvarsverksamhet föreskrivs att som personal för tjänstgöring inom totalförsvaret får den antas som är svensk medborgare och fyller minst 16 år eller, om tjänstgöringen avser försvarsmakten, minst 18 år under antagningsåret.

I propositionen uppges att Sverige och ett antal andra länder i konventionsarbetet lade fram förslag som innebar att åldersgränsen för barns deltagande i strid skulle höjas från nuvarande 15 år enligt artikel 77 i tilläggsprotokoll I i 1949 års Genèvekonventioner till en 18-årsgräns. Trots att detta förslag stöddes av ett överväldigande flertal av de i konventionsarbetet deltagande länderna visade det sig, uppges det i propositionen, inte möjligt att uppnå någon förbättring av skyddet för barn i detta hänseende.

Av i propositionen närmare redovisade skäl finner föredragande statsrådet att övervägande skäl talar mot att Sverige i detta läge skall avge en ensidig förklaring att Sverige åtar sig att tillämpa en högre åldersgräns än den som artikel 38 anger.

Försvarsutskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att konventionen i nu behandlad del skall ratificeras utan någon ensidig förklaring från svensk sida. Däremot bör, såsom också anges i propositionen, Sverige i lämpliga internationella organ fortsätta att verka för en höjning av den internationella standarden vad avser åldersgränsen för barnets skydd i väpnade konflikter. Utskottet erfar att ett sådant arbete pågår inom Europarådets ministerkommitté och dess parlamentariska församling. Med angivna inriktning, som har utskottets fulla stöd, blir syftet med motion So54 yrkande 4 (mp) tillgodosett utan att riksdagen behöver göra ett särskilt uttalande i frågan. Motionsyrkandet bör sålunda inte bifallas av riksdagen.

Stockholm den 26 april 1990

På försvarsutskottets vägnar

Arne Andersson

Närvarande: Arne Andersson i Ljung (m), Roland Brännström (s), Ingvar Björk (s), Iréne Vestlund (s), Kerstin Ekman (fp), Barbro Evermo Palmerlund (s), Göran Allmér (m), Sven Lundberg (s), Karin Wegestål (s), Ivar Virgin (m), Hans Lindblad (fp), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c), Jan Jennehag (vpk), Alf Egnerfors (s), Sven-Olof Petersson (c) och Ulla Bouvin (mp).

FN-konventionen om barnets rättigheter

Till socialutskottet

Socialutskottet har den 3 april 1990 berett socialförsäkringsutskottet tillfälle att yttra sig över de delar av proposition 1989/90:107 om godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter jämte motioner som har samband med utskottets ämnesområde.

Socialförsäkringsutskottet begränsar sitt yttrande till motion 1989/90:So52 av Maria Leissner och yrkande 1 i motion 1989/90:So50 av Lars Werner m.fl.

Båda motionerna tar upp vissa rättigheter för asylsökande barn. De övergripande rättigheterna för dessa barn regleras i konventionens artikel 22. I denna stadgas att konventionsstaterna bl.a. skall vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att ett barn som söker flyktingstatus eller anses som flykting enligt tillämplig internationell eller nationell rätt och tillämpliga förfaranden, och oberoende av om det kommer ensamt eller är åtföljt av sina föräldrar, erhåller lämpligt skydd och humanitärt bistånd vid åtnjutande av de tillämpliga rättigheter som anges i konventionen och i andra internationella instrument rörande mänskliga rättigheter eller humanitär rätt, som nämnda stater tillträtt.

Motion So52 anknyter till några frågor, som väckts under den remissbehandling som föregått propositionen, och som enligt motionären kräver åtgärder för att konventionens krav skall kunna uppfyllas.

I konventionens artikel 1 anges att med barn avses varje människa som är under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet. Motionären begär ett tillkännagivande om att den svenska utlänningslagen, som bygger på ett familjebegrepp innefattande man, hustru och ogifta barn under 16 år, skall anpassas till konventionens definition.

Föredragande statsrådet har i denna fråga anfört i propositionen att artikeln inte innebär att man i all nationell lagstiftning rörande barn och ungdom måste ha en åldersgräns av 18 år. Det är endast beträffande de rättigheter som behandlas i konventionen som man har att utgå från att dessa rättigheter avser alla personer under 18 år. Motionen i denna del får anses besvarad med vad som sålunda anförts.

I motionen tas därefter närmare upp olika situationer där ett asylsökande barns rätt enligt motionären kränks. Motionären hänvisar här till artiklarna 9, 12, 24 och 37 b.

I artikel 9 punkt 1 anges bl.a. att konventionsstaterna skall säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar utom i de fall då behöriga myndigheter, som är underställda rättslig överprövning, i enlighet med

tillämplig lag och tillämpliga förfaranden, finner att ett sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa. Situationen exemplifieras med att ett sådant beslut kan vara nödvändigt i ett särskilt fall, t.ex. vid övergrepp mot eller vanvård av barnet från föräldrarnas sida eller då föräldrarna lever åtskilda och ett beslut måste fattas om barnets vistelseort. I punkt 4 anges att då ett sådant åtskiljande är följden av åtgärder som en konventionsstat tagit initiativ till, t.ex. utvisning gentemot den ena av eller båda föräldrarna eller barnet, är staten skyldig att ge de väsentliga upplysningarna om den/de frånvarande familjemedlemmarnas vistelseort, såvida inte lämnandet av upplysningarna skulle vara till skada för barnet.

Motionären anför i denna del att det i asylsituationer strider mot barnets bästa att separera barnet från sin familj och att detta inte får förekomma. Polisen kan i dag, framhåller motionären, verkställa av- eller utvisningar, även om det innebär att familjen splittras, t.ex. när en asylsökande har gömt sig. För att man skall klara konventionens krav i artikel 9 begär motionären ett uttalande från riksdagen om att av- eller utvisningar inte får förekomma som innebär att barnet skiljs från sina föräldrar.

Utskottet kan för sin del inte finna att konventionen innebär ett förbud mot att skilja barn och föräldrar i utvisningssituationer när någon eller några av familjemedlemmarna gömmer sig eller hålls gömd och inte heller i andra fall. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen i denna del.

Enligt artikel 12 skall konventionsstaterna tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.

Motionären anför att alla asylsökande barn på grund av denna artikel måste ges en generell rätt att föra fram sina skäl inför bedömningen om de är berättigade till uppehållstillstånd i Sverige. För närvarande är det enligt motionären bara i undantagsfall som barnen ges möjlighet att föra fram sina skäl för att få en fristad i Sverige.

Föredragande statsrådet anser i propositionen att Sveriges praxis i asylärenden är förenlig med kraven i denna artikel. Han hänvisar till förarbetena till utlänningslagen (prop. 1988/89:86), i vilka det framhålls att myndigheterna skall ta särskild hänsyn till barnens situation i asylärenden och att barnen skall uppmärksammas som egna individer som kan ha egna skäl för uppehållstillstånd. Han hänvisar också till att vårdnadshavaren redan i samband med polisens grundutredning i ett asylärende utfrågar vårdnadshavaren om de medföljande barnens förhållanden. Frågorna gäller barnens fysiska och psykiska tillstånd samt eventuella egna asylskäl. Med utgångspunkt i den information som lämnas avgör polisen om barnet skall höras.

Utskottet kan för sin del inte ställa sig bakom motionärens krav på att alla barn, oavsett ålder och mognad, skall ges en generell rätt att bli hörda. Något sådant villkor ställs inte heller upp i konventionen. Med hänsyn till vad ovan anförts om praxis i asylärenden beträffande barn under 16 år och till att äldre barn förhöras som vuxna delar utskottet statsrådets uppfattning att gällande praxis är förenlig med kraven i artikeln.

Konventionens artikel 24 behandlar barns rätt till hälso- och sjukvård. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa och rätt till sjukvård och rehabilitering. De skall sträva efter att säkerställa att inget barn är berövat sin rätt att ha tillgång till sådan hälso- och sjukvård och att denna rätt till fullo förverkligas. De skall också sträva efter och skall särskilt vidta lämpliga åtgärder bl.a. för att säkerställa att alla barn erhåller nödvändig hälso- och sjukvård med tonvikt på utvecklingen av primärvården och att alla grupper i samhället, särskilt föräldrar och barn, får information om och har tillgång till bl.a. undervisning om barnhälsovård.

Motionären anför med hänvisning till konventionens krav att även asylsökande barn i Sverige måste ges tillgång till ordinär barnhälsovård, då de för närvarande endast har rätt till akut sjukvård.

Landstingen skall enligt hälso- och sjukvårdslagen erbjuda dem som är bosatta i landstingskommunen hälso- och sjukvård. I övrigt omfattar landstingens vårdskyldighet endast omedelbar hälso- och sjukvård. I propositionen anför statsrådet att artikel 24:s bestämmelser om rätt till hälso- och sjukvård i detta sammanhang skall jämföras med artikel 22:s bestämmelser om flyktingbarnens rättigheter. En sådan jämförelse ger enligt hans mening inte vid handen att den svenska regleringen skulle stå i strid med konventionens bestämmelser. Statsrådet förutsätter att man — när det gäller att erbjuda flyktingbarn hälso- och sjukvård — i så stor utsträckning som möjligt utgår från barnens behov, och han hänvisar därvid till socialstyrelsens allmänna råd (1988:8) Hälsovård för flyktingar och asylsökande. Statsrådet förutsätter också att frågan uppmärksammas vid socialstyrelsens översyn av det fysiska och psykiska hälsoläget hos landets flyktingbarn och flyktingungdomar.

Utskottet vill erinra om att socialstyrelsen i sina förenämnda allmänna råd ansett att den asylsökandes behov av vård måste bedömas i perspektivet av att det kan dröja flera månader innan han har möjlighet att få annan vård än akutvård och att detta har särskilt stor betydelse när det gäller barn. Med de långa handläggningstider som för närvarande finns utgår utskottet från att barnens behov av annan vård än akutsjukvård särskilt blir uppmärksammat. Den hälsoundersökning som regelmässigt görs så snart som möjligt efter ankomsten till Sverige bör enligt de allmänna råden när det gäller barn i allmänhet även innefatta läkarundersökning. Hälsoundersökningen bör ses som en familjeutredning där undersökning av barn och föräldrar så långt möjligt samordnas. Socialstyrelsen anser dessutom att barn under sju

år snarast, helst redan under tiden på förläggning, bör få kontakt med barnhälsovården så att en barnhälsovårdsjournal kan upprättas. Utskottet avstyrker mot denna bakgrund bifall till motionen i denna del.

Enligt artikel 37 b skall konventionsstaterna säkerställa att inget barn får olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet. Gripande, anhållande, häktning, fängslande eller andra former av frihetsberövande av barn skall ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid.

I motionen framhålls att enligt den svenska utlänningslagen finns det möjligheter att beröva asylsökande barn friheten. Detta strider enligt motionären mot konventionens krav och möjligheten måste därför tas bort ur svensk lagstiftning.

I de vilande delarna av 1989 års utlänningslag, som inom kort kommer att behandlas av riksdagen med anledning av utskottets betänkande 1989/90, har föreslagits att möjligheterna att ta barn i förvar ytterligare begränsas. I lagförslaget finns en uttrycklig regel om att barn under 16 år inte får tas i förvar om det är tillräckligt att de ställs under uppsikt. Barnens rätt att vistas tillsammans med sina föräldrar stärks enligt förslaget genom att barnet får skiljas från sin vårdnadshavare eller, om det är flera, en av dem endast om det finns synnerliga skäl. I förarbetena till lagen betonas angelägenheten av att barnen vid förvar får vistas under så normala förhållanden som möjligt.

Som framhålls i den förevarande propositionen finns inte något förbud i konventionen mot att ta barn i förvar, och utskottet delar statsrådets uppfattning att de ändamålssynpunkter som tidigare framförts till stöd för en förvarsbestämmelse med ett begränsat tillämpningsområde alltjämt gör sig gällande. Utskottet avstyrker med det anförda bifall till motionen även i denna del.

Enligt artikel 7 i konventionen skall barnet registreras omedelbart efter födelsen och skall ha rätt från födelsen till ett namn, rätt att förvärva ett medborgarskap och, så långt det är möjligt, rätt att få vetskap om sina föräldrar och bli omvårdad av dem. Konventionsstaterna skall säkerställa genomförandet av dessa rättigheter i enlighet med sin nationella lagstiftning och sina åtaganden enligt tillämpliga internationella instrument på detta område, särskilt i de fall då barnet annars skulle vara statslös.

Motionären anför att barnet enligt konventionen har rätt till medborgarskap från födseln och erinrar om att för såväl barn som föds av statslösa föräldrar eller av föräldrar, vars hemlands lagstiftning inte automatiskt ger barnet medborgarskap så länge barnet är utanför landets gränser, som för statslösa barn som invandrar finns det i svensk lagstiftning tidsgränser som skall uppfyllas innan det blir möjligt att söka svenskt medborgarskap. Artikel 7 i konventionen bör därför föranleda en översyn av lagen om svenskt medborgarskap för att konventionens krav skall uppfyllas.

Motionären tolkar konventionstexten så att den ger barnet en ovillkorlig rätt till medborgarskap *redan från födseln*. Utskottet kan inte finna att så är fallet. I propositionen har framhållits att rätten att förvärva ett medborgarskap enligt den aktuella punkten i konventio-

nen motsvarar vad som redan gäller för Sveriges del enligt artikel 24 punkt 3 konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Innebörden av denna konvention och 1961 års konvention om begränsning av statslöshet liksom den nu aktuella konventionens bestämmelser är inte att ge ett statslöst barn en ovillkorlig rätt från födelsen till medborgarskap i det land barnet föds i, utan rätten får villkoras genom nationell lag och i enlighet med landets internationella åtaganden. Utskottet avstyrker på grund av det anförda bifall till motionen även i denna del.

I motion So52 av Lars Werner m.fl. framhålls att artikel 37 har försvagats i den svenska översättningen. Motionärerna vänder sig mot att det engelska ordet "prompt" i den svenska versionen översatts med ordet "snabbt". Motionärerna föreslår i stället ordet "ofördröjligen" eftersom polisen och invandrarverket inte anser det nödvändigt med en biträdesjour.

Utskottet, som erinrar om att det är konventionens engelska text som skall godkännas, finner inte att någon åtgärd med anledning av motion So50 yrkande 1 är påkallad.

Stockholm den 2 maj 1990

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Doris Håvik

Närvarande: Doris Håvik (s), Gullan Lindblad (m), Börje Nilsson (s), Ulla Johansson (s), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Lena Öhrsvik (s), Margit Gennser (m), Nils-Olof Gustafsson (s), Ingegerd Elm (s), Maud Björnemalm (s), Barbro Sandberg (fp), Margó Ingvarsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp), Christina Pettersson (s) och Bertil Persson (m).

Avvikande meningar

1. Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 1 som börjar med "Föredragande statsrådet" och slutar med "sålunda anförts." bort ha följande lydelse:

Utskottet biträder motionärens förslag att utlänningslagen skall anpassas till konventionens definition av barn, vilken för svenska förhållanden innebär att med barn avses varje människa under 18 år. Utskottet föreslår därför att socialutskottet tillstyrker bifall till motion So52 i denna del.

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 3 med "Landsingen skall" och slutar på s. 4 med "denna del." bort ha följande lydelse:

Asylsökande barn i Sverige har för närvarande endast rätt till akut sjukvård. För att säkerställa den rätt till hälso- och sjukvård som stadgas i konventionens artikel 24 måste asylsökande barn också ges rätt till ordinär barnhälsovård. Utskottet föreslår sålunda att socialutskottet tillstyrker motion So52 även i denna del.

2. Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 3 med "Lands-tingen skall" och slutar på s. 4 med "denna del." bort ha följande lydelse:

Asylsökande barn i Sverige har för närvarande endast rätt till akut sjukvård. För att säkerställa den rätt till hälso- och sjukvård som stadgas i konventionens artikel 24 måste asylsökande barn också ges rätt till ordinär barnhälsovård. Utskottet föreslår sålunda att socialutskottet tillstyrker motion So52 i denna del.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Utskot-tet, som" och slutar med "är påkallad." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning bör den svenska översättningen av det engelska ordet "prompt" i artikel 37 vara "ofördröjligen" i stället för "snabbt". Därmed ges en tydligare signal för dem som skall tillämpa konventionen att det är nödvändigt med en biträdesjour för asylökande barn. Socialutskottet bör därför tillstyrka bifall till motion So50 yrkande 1.

3. Ragnhild Pohanka (mp) anser att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Landstingen skall" och slutar på s. 4 med "denna del." bort ha följande lydelse:

Asylsökande barn i Sverige har för närvarande endast rätt till akut sjukvård. För att säkerställa den rätt till hälso- och sjukvård som stadgas i konventionens artikel 24 måste asylsökande barn också ges rätt till ordinär barnhälsovård. Utskottet föreslår sålunda att socialutskottet tillstyrker motion So52 i denna del.

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1985:677) om lokala
kabelsändningar

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1985:677)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Av reservanten föreslagen lydelse

2 §²

I lagen förstås med radiosändning, trådsändning och radioprogram detsamma som i radiolagen (1966:755). Vidare förstås med *kabelnät*: anläggning för lokala kabelsändningar,

kanal: det genom frekvensangivelse eller på annat därmed jämförligt sätt särskilt bestämda utrymme i ett kabelnät som behövs för sändning av radioprogram,

programkanal: det samlade utbud av radioprogram som under en gemensam beteckning sänds i en kanal,

vidaresändning: samtidig och oförändrad återutsändning av en sändning,

satellitsändning: vidaresändning av programkanaler från satelliter i *fast trafik*,

egensändning: sändning av annat slag än vidaresändning.

I lagen förstås med radiosändning, trådsändning och radioprogram detsamma som i radiolagen (1966:755). Vidare förstås med

kabelnät: anläggning för lokala kabelsändningar,

kanal: det genom frekvensangivelse eller på annat därmed jämförligt sätt särskilt bestämda utrymme i ett kabelnät som behövs för sändning av radioprogram,

programkanal: det samlade utbud av radioprogram som under en gemensam beteckning sänds i en kanal,

vidaresändning: samtidig och oförändrad återutsändning av en sändning,

satellitsändning: vidaresändning av programkanaler från satelliter,

egensändning: sändning av annat slag än vidaresändning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

¹ Lagen omtryckt 1985:1056.

² Senaste lydelse 1986:1216.

Förslag till
Lag om ändring i radiolagen (1966:755)

Härigenom föreskrivs att 5 a § lagen (1966:755)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Radioprogram i rundradiosändning som har tagits emot i centralantennanläggning får utan särskilt tillstånd sändas vidare till mottagare inom fastighet som är ansluten till anläggningen.

Av reservanten föreslagen lydelse

5 a §

Radioprogram i rundradiosändning som har tagits emot i centralantennanläggning får utan särskilt tillstånd sändas vidare till mottagare inom fastighet som är ansluten till anläggningen. *Detta gäller dock inte radioprogram i rundradiosändning från satellit om vidareändningen sker till bostäder och når fler än 100 bostäder.*

Om rätt — — — — — — — finländska televisionsprogram.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

¹ Lagen omtryckt 1986:1209.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Propositionen	1
Motioner	2
Motioner väckta med anledning av propositionen	2
Motioner väckta under den allmänna motionstiden år 1990	3
Motion väckt med anledning av proposition 1989/90:70 om våldsskildringar i rörliga bilder m.m. och som kulturutskottet överlämnat till socialutskottet	4
Yttranden	4
Utskottet	4
Bakgrunden till konventionen	4
Frågor om anpassning av svenska bestämmelser och om förbehåll vid en ratificering	6
Definitionen på barn	6
Principen om barnets bästa	6
Åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i konventionen	8
Familjepolitiken	12
Rätt att från födelsen förvärva ett medborgarskap ..	16
Rätten att få vetskap om sina föräldrar	18
Skiljande av barn från föräldrar	19
Barns rätt att bli hörda	20
Koncessionssystemet för lokala kabelsändningar ...	21
Hälso- och sjukvård för asylsökande	23
Pornografisk verksamhet	24
Användande av frihetsberövande påföljd	28
Behandling av barn som berövats friheten	29
Frågan om Sverige bör godkänna konventionen m.m. ...	34
Viss ändring av den svenska översättningen av konventionen	35
Fortsatt arbete på att höja åldersgränsen för deltagande i väpnade konflikter	36
Information om konventionen	39
Hemställan	42
Reservationer	44
Särskilda yttranden	50
Bilaga 1 Yttrande från KU	51
Bilaga 2 Yttrande från JuU	60
Bilaga 3 Yttrande från LU	68
Bilaga 4 Yttrande från UU	71
Bilaga 5 Yttrande från FÖU	74
Bilaga 6 Yttrande från Sfu	76
Bilaga 7 I reservation 7 framlagda lagförslag (av mp)	82